AZ MKBT VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVÁJÁNAK

ÉVKÖNYVE 2008

VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVA – MAGYARORSZÁG –

Az Évkönyv kéziratként készült **8** példányban.

Tartalmaz: 163 számozott lapot, ebből
97 szöveges lap,
25 térképes lap,
37 fényképes lap
(74 db. képpel) és
4 egyéb szemelvény

Szerkesztette: Eszterhás István

Az írások szerzői: Buda László,
Eszterhás István,
Mocsári Attila,
Orosz Mihály,
Pavuza, Rudolf,
Slíz György,
Szentes György

A fényképek készítői: Buda László (B.L.),
Eszterhás István (E.I.),
Fodor Tivadar (F.T.),
Godó Róbert (G.R.),
Horváth Ádám (H.M.),
Mocsári Attila (M.A.),
Pavuza, Rudolf (R.P.),
Slíz György (S.Gy.),
Szentes György (Sz.Gy.)

TARTALOMJEGYZÉK

oldal

Térképmutató 6

Munkatervek 7

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívájának 2008. évi munkaterve – *Eszterhás István* 8

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívájának 2008. évi munkatervében foglaltak végrehajtása – *Eszterhás István* 14

Az MKBT Vulkánszpeleológiai Kollektívájának 2009. évi munkaterve –*Eszterhás István* 16

1. Összefoglalás 18

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva 2008. évi évkönyvének rövid tartalma – *Eszterhás István* 19

2. Feltáró és barlangvédelmi tevékenység 24

A leendő Varga-barlang bontása – *Buda László* 25

Továbbjutás a Betyár-barlangban – *Orosz Mihály* 27

oldal

3. Tudományos tevékenység 28

Az UIS Pszeudokarszt Bizottságának története – *Eszterhás István* 29

Magyar karszt- és barlangkutató expedíció Kolumbiában 25 évvel ezelőtt – *Szentes György* 38

Galícia legnagyobb barlangja a gránitban alakult O Folón – *Eszterhás István* 45

A 2008-ban megismert denevérszimbólumok – *Eszterhás István* 51

4. Dokumentációs tevékenység 54

Nógrád 2008-ban újonnan fellelt nemkarsztos barlangjai – *Eszterhás István* 55

A Disznófürdő-barlang felmérése – *Mocsári Attila* 99

A Visegrádi-hegység leghosszabb barlangja – *Slíz György* 102

Újabban feldolgozott barlangok és tárók a Kőszegi-hegység osztrák oldalán – *Rudolf Pavuza* 106

Kataszterkiegészítés Magyarország nemkarsztos barlangkataszteréhez – *Eszterhás István* 126

5. Egyéb tevékenység 128

2008. évi programjaink – *Eszterhás István* 129

A 24. Vulkánszpeleológiai Tábor – *Eszterhás István* 131

oldal

Beszámoló a 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumról – *Eszterhás István* 135

Beszámoló a 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumról – *Szentes György* 143

Barlangkutatók 14. Szakmai Találkozója – *Eszterhás István* 149

In memoriam – *Eszterhás István* 150

Kapcsolataink, UIS-tevékenységünk – *Eszterhás István* 153

Rólunk írták 155

2008-ban megjelent írásaink 161

2008-ban tartott előadásaink 163

TÉRKÉPMUTATÓ

Oldal

Áttekintő térképek:

Erdőkürti-andezitbarlang helyszíne (1:10 000) 79
A Gortva-völgy barlangja (1:60.000) 73
A Kétbükkfa-nyereg környékének barlangjai (1:10 000) 103
A Medves és a Salgó barlangjai (1:17.500) 61
Szilváskőpuszta (1:10 000) 12
A 24. Vulkánszpeleológiai Tábor helyszínvázlata (1:370 000) 13

Barlangtérképek:

Ärzgrube – Hammerteich (1:455) 117
Asbestwerkstollen I. – Rechnitz (1:250) 118
Asbestwerkstollen II. – Rechnitz (1:40) 119
Asbestwerkstollen III. – Rechnitz (1:120) 120
Disznófürdő-barlang – Leányfalu (1:100) 100
Disznós-árki-barlang – Dömös (1:150) 104
Erdőkürti-andezitbarlang – Erdőkürt (1:109) 80
Gortva-barlang – Večelkov (1:100) 74
Hankohöhle – Bernstein (1:333) 115
Hodisbachstollen – Markt Neuhodis (1:87) 121
Korlátolt-barlang – Salgótarján-Rónabánya (1:100) 86
Mariensteinklüfte – Glashütten (1:70) 114
Nagy-völgyi-tároó – Salgótarján-Salgóbánya (1:100) 68
O Folón-barlangrendszer alaprajza – Vigo-Coruxo (1:735) 49
O Folón-barlangrendszer metszete – Vigo-Coruxo (1: 1 389) 50
Redlschlagstollen – Redlschlag (1:380) 122
Salgóvár déli barlangja – Salgótarján-Salgóbánya (1:100) 62
Salgóvár északi barlangja – Salgótarján-Salgóbánya (1:100) 63
Stiller-Graben-Stollen – Goberling (1:400) 116

MUNKATERVEK

Eszterhás István

AZ MKBT VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVÁJÁNAK 2008. ÉVI MUNKATERVE

1. Hazai tájakon való kutatás, kataszterezés

a) A korábban már átvizsgált nemkarsztos barlangvidékek kataszterkiegészítő figyelése. Az újonnan fellelt objektumok feldolgozása (főként a Cserhát, a Medves-vidék, a Vajdavár-vidék és a Mátra területéről).

b) A 24. Vulkánszpeleológiai Tábor megrendezése 2008. júl. 5-13. között.

2. Külföldi rendezvényeken való részvétel

a) A 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumon való aktív részvétel 2008. ápr. 28. és május 1. között az olaszországi Goriziában.

b) A 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumon való részvétel 2008. szeptemberében Koreában, Csezsu szigetén.

c) Tevékenység az UIS Pszeudokarszt és Vulkánbarlangok Bizottságában.

3. Adatok gyűjtése, megfigyelések

a) Nemkarsztos barlangok üregképző hatásainak tanulmányozása.

b) Klimatológiai és biológiai megfigyelések és mérések a nemkarsztos barlangokban.

4. Rendezvények

a) Részvétel az MKBT rendezvényeken és néhány csoporttáborban.

b) Tudományos intézetek barlangkutatással foglalkozó rendezvényein való aktív részvétel (pl. a Szombathelyi Főiskola Karsztfejlődés X. Konferenciáján 2008. márc. 28-29-én).

5. Publikálás

a) Tudományos és ismeretterjesztő írások megjelentetése itthon és külföldön.

b) Magyarországi nemkarsztos barlangok digitális kataszterének bővítése, a kataszter honlapjának pontosítása, frissítése.

c) A nemzetközi pszeudokarsztos folyóiratnak, a „Nachrichtenbrief"-nek a szerkesztése és megjelentetése nyomtatott és elektronikus formában.

d) Felkérés esetén előadások tartása.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT SZAKOSZTÁLYA,

A VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVA AKCIÓNAPTÁRA 2008

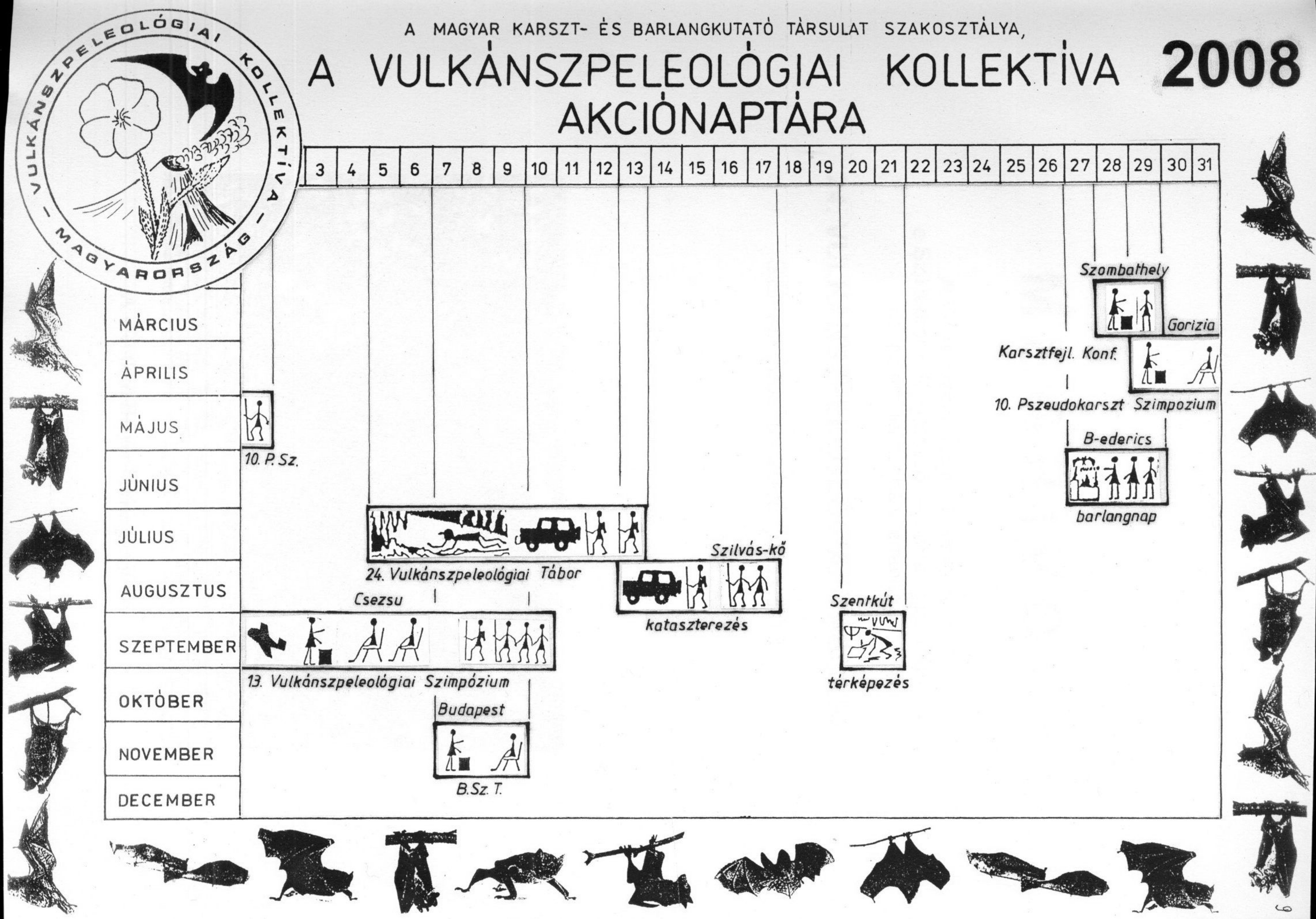

MEGHÍVÓ

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva és
a Sziklaorom Hegymászó és Barlangász Klub
közös rendezésében tartandó

24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBORBA

Szilváskőpuszta, 2008. július 5-13.

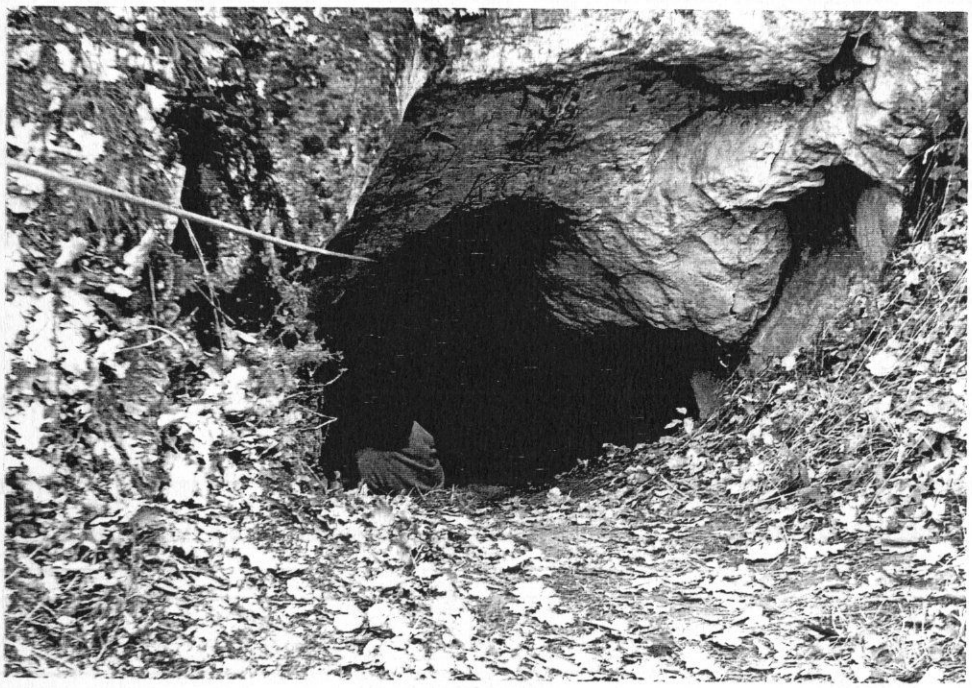

A szentkúti Betyár-barlang bejárata

Kedves Barátunk!

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva kutatási munkatervének egyik programja a Sziklaorom Hegymászó és Barlangász Klubbal közösen meghirdetett

24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR

Célja: A Cserhát, a Karancs-Medves és a Vajdavár-vidék eddig át nem vizsgált részein újabb barlangok keresése, valamint néhány már ismert barlang további feltárása, térképezésének folytatása. Eddig nem említett barlangot a bárnai Szér-kőn, a nemti Leány-kőn, a nagybárkányi Kerek-bükkön remélünk találni. A Cserhát turistatérképén barlangjelzés szerepel Patvarc keleti határában és a szentkúti Csapás-tetőn. Írások említenek barlangokat a salgótarjáni Boszorkány-kőn és a szentdomonkosi Vajdaváron és szóbeli közlések teszik ugyanezt a bárnai Nagy-kőt és a salgótarjáni Medves laposát illetően. A már megkezdett feltárásokat lehet folytatni a Szilvás-kőn, a Meszes-tetőn (Betyár-bg.) és Karancsalján.

Ideje: 2008. július 5-13. között (gyülekező már 4-én, pénteken)

Helye: Salgótarján (Rónabánya), **Szilváskőpuszta,** a sípálya alja

Megközelíthető gépjárművel a 21-es, vagy a 22-es főúton Salgótarjánig. Innen a Nádújfalu felé mutató táblánál (körforgalom) kell jobbra letérni, majd 4 km után, az ötvözetgyári elágazásban balra, Zagyvaróna felé fordulni. Zagyvarónán jobbra fordulva kell rátérni a Cered felé vezető útra. Ezen az emelkedő szerpentinen kb. 8 km-t haladunk, elhagyva Rónafalut és Rónabányát, amikor is az aszfaltútból jobbra kiágazik a Szilváskőpusztára vezető 1 km-es javított dózerút.

Elszállásolás: A sípálya aljában saját sátrakban, vagy előzetes helyfoglalás után Takács Sándor vendégházában (tel: 06-30/371-6140)

Egyéni felszerelések: Sátor, derékalj, hálózsák, túraruha, könnyű barlangi öltözet, lámpák, gázmelegítő, főzőedény, evőeszközök, tisztálkodási szerek, jegyzetfüzet, írószer, térképek, vizes edény, néhány napi élelem, a további napokra kosztpénz, ha lehet fényképezőgép, GPS-készülék.

Táborvezető: Buda László, 3100 Salgótarján, Medves krt. 94. Tel: 06-20/242-91-96

Kutatásvezető: Eszterhás István, 8045 Isztimér, Köztársaság u. 157. Tel: 06-22/420-086

Várjuk a barlangkutatókat és a segítőkész érdeklődőket. Részvételi szándékodat és a programba illeszthető további kutatási témáidat jelezd a táborvezetőnek, vagy a kutatásvezetőnek.

Isztimér, 2008. február

Jó szerencsét!

Eszterhás István

SZILVÁSKŐPUSZTA

A 24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR KÖZPONTJA

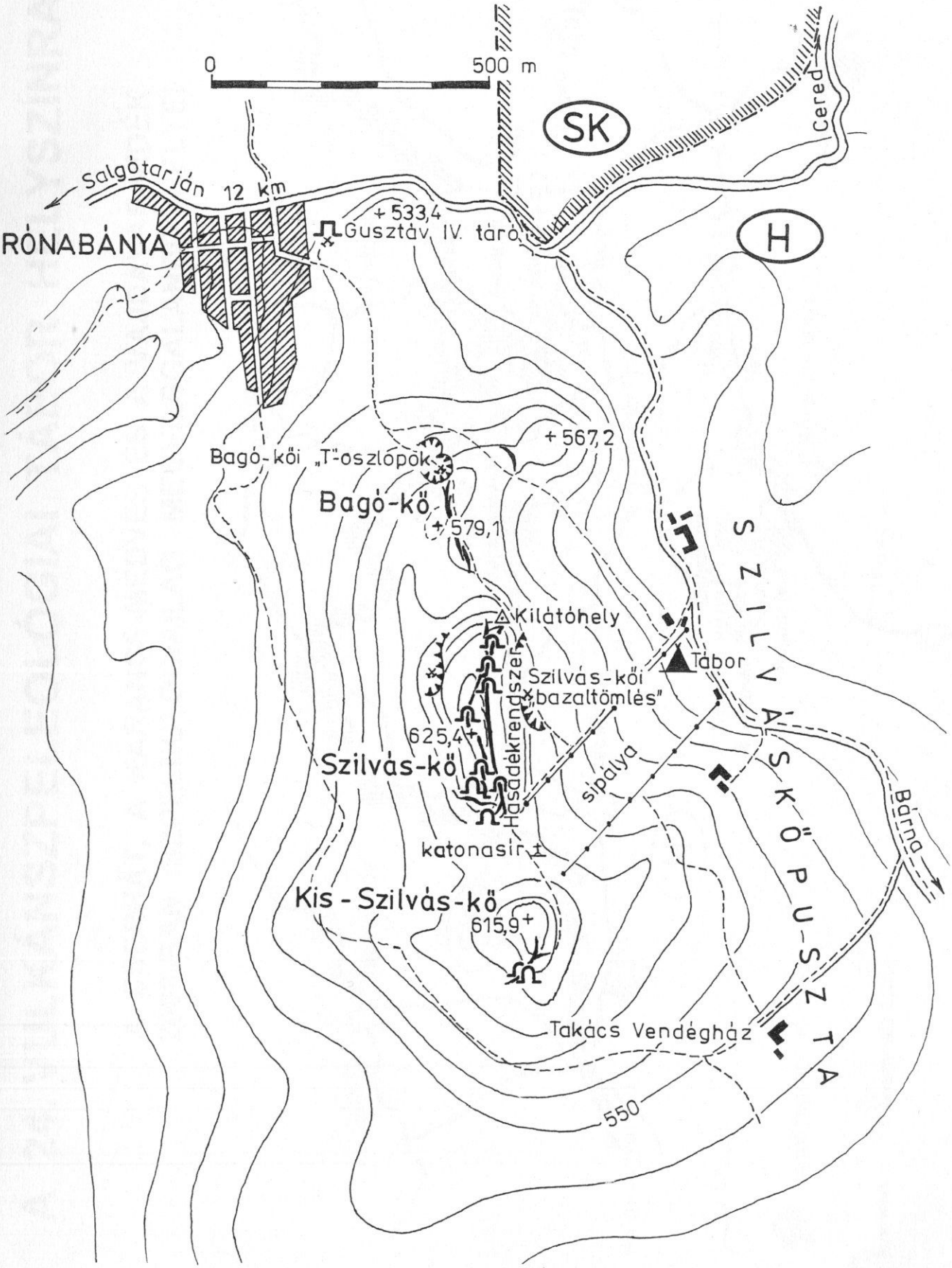

A 24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR HELYSZÍNRAJZA

A CSERHÁT, A KARANCS-MEDVES ÉS A VAJDAVÁR-VIDÉK 2008-BAN SZPELEOLÓGIAILAG MEGVIZSGÁLANDÓ HELYEI

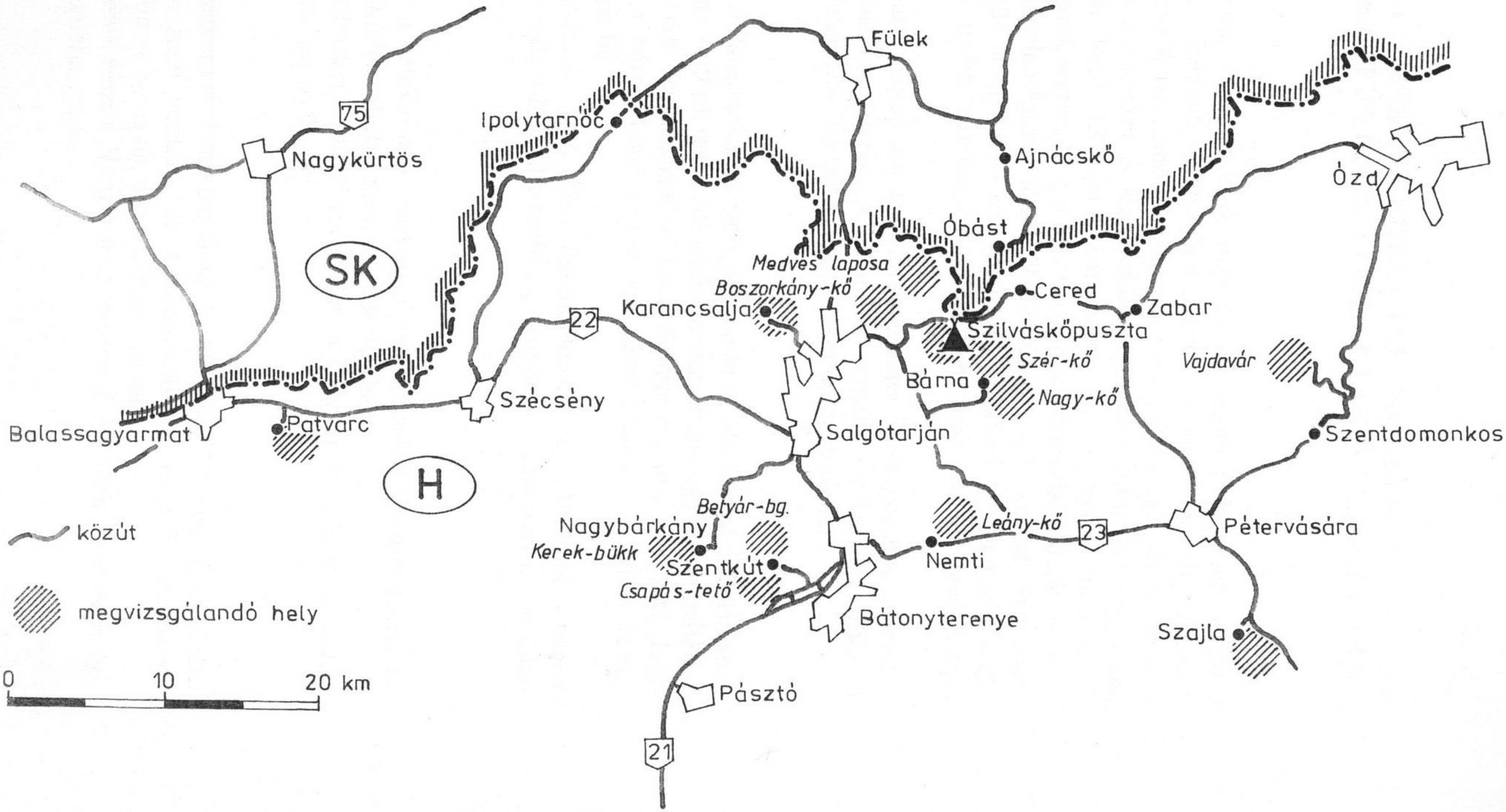

Eszterhás István

AZ MKBT VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVÁJÁNAK 2008. ÉVI MUNKATERVÉBEN FOGLALTAK VÉGREHAJTÁSA

1.a) A korábban nem, vagy csak felületesen átvizsgált helyszínek közül a Cserhátban és a Visegrádi-hegységben sikerült 1-1 újabb barlangot találni. Több barlang létéről szereztünk híreket, de ezek valódiságát idő hiányában még nem tudtuk ellenőrizni. A szomszédos országokba áthúzódó hegységek határon túli oldaláról 13 újabb barlangot vettünk nyilvántartásba (a Kőszegi-hg. osztrák részén 12-t, a Medves-vidék szlovákiai oldalán 1-et).

b) A 24. Vulkánszpeleológiai Tábort 2008. július 5-13. között Szilvásk̂ő-pusztán rendeztük meg 13 fő részvételével. A tábori tevékenység során többek közt 4 újabb nemkarsztos kőzetben levő mesterséges üreget dolgoztunk fel.

- 2008-ban Magyarországon összesen 2 természetes barlangot és 4 mesterséges üreget vettünk kataszterbe. A határokon átnyúló területeken pedig 3 természetes barlangot és 10 mesterséges üreget dolgoztunk fel.

2.a) A 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumon az olaszországi Goriziában hazánkból hárman vettünk részt. Mindhárman tartottunk egy-egy előadást.

b) A 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumon a koreai Jeju-(Csezsu-) szigeten három honfitársunk vett részt, ahol egy előadást és egy posztert mutattunk be.

c) Aktívan dolgoztunk az UIS Pszeudokarszt és Vulkánbarlangok Bizottságában (rendezvény előkészítése, folyóirat szerkesztése, weblap gondozása).

3.a) Tanulmányoztuk a nemkarsztos barlangképző hatásokat főleg holocén és pleisztocén bazaltokban, illetve miocén andezitekben.

b) Klimatológiai és biológiai megfigyelésekre a Cserhát és a Medves-vidék barlangjainak esetében került sor.

4.a) Az MKBT rendezvények (választmányi és elnökségi ülések, közgyűlés, BSzT) többségén részt vettünk, de a kirándulásokra és a barlangnapra időpontütközés, illetve betegség miatt tudtunk elmenni.

b) Előadásokkal vettünk részt a Nyugat-magyarországi Egyetem szombathelyi Karsztfejlődés Konferenciáján.

5.a) 2008-ban 7 tudományos tanulmányt jelentettünk meg különböző előadáskötetekben, tudományos folyóiratokban magyar, angol és német nyelven, valamint 15 népszerűsítő írást publikáltunk hazai folyóiratokban. Nem csak mi közöltünk írásokat tevékenységünkről, hanem a sajtó is hírt adott rólunk, munkásságunkról. Öt nyomtatott újságcikk és egy rádióriport jelent meg rólunk.

b) Bővítettük és pontosítottuk Magyarország nemkarsztos barlangjait bemutató honlapot.

c) Leszerkesztettük és megjelentettük a nemzetközi pszeudokarsztos folyóiratnak, a „Nachrichtenbrief"-nek a 18. számát (német és angol nyelven).

d) Összesen 12 tudományos előadást tartottunk magyarul, angolul és németül különböző szalmai rendezvényeken.

- Adatokkal, információkkal és bővebb tanulmányokkal támogattuk az UIS Pszeudokarszt Bizottságának 2008-ban beindult weblapját.

Eszterhás István

AZ MKBT VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVÁJÁNAK 2009. ÉVI MUNKATERVE

1. Hazai tájakon való kutatás, kataszterezés

a) A korábban már átvizsgált nemkarsztos barlangvidékek kataszter-kiegészítő figyelése. Az újonnan fellelt objektumok feldolgozása (főként a Cserhát, a Medves-vidék és a Mátra területéről).

b) A 25. Vulkánszpeleológiai Tábor megrendezése 2009. aug. 8-16. között.

2. Külföldi rendezvényeken való részvétel

a) Aktív részvétel az UIS 15. Barlangtani Kongresszusán 2009. júl. 19-26. között Kerville-ben (USA, Texas).

b) Lávabarlangok felkeresése Izlandon.

c) Részvétel a Gyökérsztalagmitek Munkatalálkozón a lengyelországi Stołowe-hegységben 2009. őszén.

d) Tevékenység az UIS Pszeudokarszt és Vulkánbarlangok Bizottságában.

3. Adatok gyűjtése, megfigyelések

a) Nemkarsztos barlangok üregképző hatásainak tanulmányozása.

b) Klimatológiai és biológiai megfigyelések és mérések a nemkarsztos barlangokban.

4. Rendezvények

a) Részvétel az MKBT rendezvényeken és néhány csoporttáborban.

b) Tudományos intézetek, nemzeti parkok barlangkutatással foglalkozó rendezvényén való aktív részvétel (pl. a Nyugat-magyarországi Egyetem Karsztfejlődés Konferenciája, a Karancs-Medves Alapítvány Nógrádi Értékekért Konferenciája).

5. Publikálás

a) Tudományos és ismeretterjesztő írások megjelentetése itthon és külföldön.

b) Magyarország nemkarsztos barlangjainak digitális kataszterének bővítése, a kataszter honlapjának pontosítása, frissítése.

c) A nemzetközi pszeudokarsztos folyóiratnak, a „Nachrichtenbrief"-nek a szerkesztése és megjelentetése nyomtatott és elektronikus formában. Adatszolgáltatás az UIS pszeudokarsztos weblapja számára.

d) Felkérés esetén előadások tartása.

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT SZAKOSZTÁLYA,

A VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVA 2009 AKCIÓNAPTÁRA

VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVA – MAGYARORSZÁG –

	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
MÁRCIUS																													
ÁPRILIS																													
MÁJUS																													
JÚNIUS																													
JÚLIUS																													
AUGUSZTUS																													
SZEPTEMBER																													
OKTÓBER																													
NOVEMBER																													
DECEMBER																													

Szilváskőpuszta
katasztrerezés

Izland
térképezés

25. Vulkánszpeleológiai Tábor

B.Sz.T.

Szombathely
Karsztfejl. Konf.

Kerville – USA
15. UIS-Kongresszus

barlangnap

Stołowe – PL
Gyökérsztalagmit Találkozó

1.

ÖSSZEFOGLALÁS

Eszterhás István

A VULKÁNSZPELEOLÓGIAI KOLLEKTÍVA 2008. ÉVI ÉVKÖNYVÉNEK RÖVID TARTALMA

Munkatervek

A 2008. évre tervezett kataszterező tevékenységünket csak mintegy fele részben tudtuk teljesíteni. Tevékenykedtünk a Cserhátban, a Medves-vidéken, de nem jutottunk el a Mátrába, és a Vajdavár-vidékre. Viszont a velünk kooperáló Szent Özséb Csoport tekintélyes barlangot fedezett és tárt fel a Visegrádi-hegységben. Hiányos személyi feltételekkel tudtuk csak megtartani a 24. Vulkánszpeleológiai Tábort Szilváskőpusztán. Összességében ez évben 2 természetes barlangot és 4 mesterséges üreget vettünk nyilvántartásba Magyarországon. Terven kívül további 13 objektumot dolgoztunk fel a szomszédos Ausztriában és Szlovákiában. Részt vettünk és előadásokat tartottunk az olaszországi Goriziában rendezett 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumon. Szintén ott voltunk és előadtunk a koreai Jeju-szigeten tartott 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumon. Egy-egy tagtársunk barlangtani megfigyeléseket végzett Izland, illetve Új-Zéland nemkarsztos barlangjaiban. Szerkesztettük és terjesztettük az UIS Pszeudokarszt Bizottságának folyóiratát. Csak kisszámú barlangklimatológiai és barlangbiológiai vizsgálatokat végeztünk a Medves-vidék és a Kőszegi-hegység néhány barlangjában. Betegség és időpontütközés miatt nem jutottunk el minden MKBT rendezvényre, de a küldöttközgyűlésen, az őszi szakmai találkozón, valamint az elnökségi és választmányi ülések nagyobb részén jelen voltunk. Aktívan részt vettünk a szombathelyi Karsztfejlődés Konferencián. Felfrissítettük Magyarország nemkarsztos barlangkataszterének honlapját. Megjelentettünk 22 publikációt és tartottunk 12 szakmai előadást.

2009-ben is folytatni kívánjuk a nemkarsztos barlangok kataszterezését, bár úgy tűnik, már egyre kevesebb új objektumra számíthatunk. Megrendezzük a 25. Vulkánszpeleológiai Tábort. Már két tagtársunk jelentkezett az USA-ban rendezendő 15. Nemzetközi Barlangtani Kongresszusra. Készülünk Izlandon néhány lávabarlangot felkeresni, tanulmányozni. Folytatjuk a nemkarsztos barlangok genetikai vizsgálatát. Részt veszünk a fontosabb hazai barlangos rendezvényeken és néhány csoporttáborban. Tanulmányokat írunk, előadásokat tartunk, gondozzuk a nemkarsztos barlangok kataszterének honlapját és szerkesztjük a nemzetközi szaklapot, a „Nachrichtenbrief"-et és információkat adunk az UIS Pszeudokarszt Bizottságának honlapjára.

Feltáró és barlangvédelmi tevékenység

A Kis-Szilvás-kőn mintegy 3-4 m^3 törmelék kitermelésével szélesedett és mélyült az a nyitott folyosó, amely reményeink szerint előbb-utóbb elvezet a Varga-barlangba.

A szentkúti Betyár-barlang végpontján található egykor szűk vakjáratból, a Kulcslyukból az idén mintegy 8-10 m^3 homokot sikerült kitermelni, így e szakasz már kb. 5 m hosszban állva is járható.

Tudományos tevékenység

Az UIS Pszeudokarszt Bizottsága 1997. augusztus 15-én alakult meg a La Chaux-de-Fonds-ban tartott 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszuson. Hogy évkönyvünkben ennek eddigi történetével foglalkozunk, az indokolja, hogy e bizottság magyar kezdeményezésre alakult és 12 éven át magyar elnöke volt. A megalakulást követően csak közép-európai híveink voltak, aztán a résztvevők köre kiterjedt szinte egész Európára, a legutóbbi időkben pedig már amerikai és ázsiai kutatók is csatlakoztak a Pszeudokarszt Bizottsághoz. A kutatók saját kutatási eredményeikről beszámolási lehetőséget kapnak a 2-3 évenként különböző helyszíneken tartott Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumokon. 1982-től 2008-ig tíz ilyen szimpózium volt. A szimpóziumokon elhangzott előadásokról tanulmánykötetek jelentek meg. Ebben összesen már 155 tanulmány szerepelt 1236 oldal terjedelemben. A szimpóziumokon kívül számos nemzetközi konferencia, munkatalálkozó is volt már. A bizottsághoz csatlakozott kutatók a legjelentősebb eredményeket a homokkőbarlangok, a gránitbarlangok, valamint a gyökérsztalagmitek kutatásában érték el. A kapcsolattartást szolgálja a bizottság Magyarországon kiadott kétnyelvű (német és angol) információs lapja, a „Nachrichtenbrief". E lapnak idáig 18 száma jelent meg 150 oldal terjedelemben, mely weblapon is utolérhető. Az UIS 24 szakterületi bizottságá közül a Pszeudokarszt Bizottság tevékenységét az UIS Titkárság értékelése során eddig mindig a legmagasabb kategóriába sorolta.

Huszonöt évvel ezelőtt, 1984-ben egy magyar karszt- és barlangkutató expedíció tevékenykedett Kolumbiában. Ez a kevesek által ismert esemény évfordulója késztetett arra, hogy írjunk róla. Medellín város közelében, a Claro-folyó mentén vizsgáltak át honfitársaink, köztük a Vulkánszpeleológiai Kollektíva egyik tagja egy márványból felépült, alig ismert trópusi toronykarsztot. Az expedíció résztvevői mintegy 12 barlangot tanulmányoztak, térképeztek fel, melyek keletkezésük szerint két csoportra bonthatók, a transzverzális és laterális keletkezésű barlangokra. A barlangokon kívül vizsgálták a forrásokat és szurdokokat, a talajbiológiát. Alapos megfigyeléseket

tettek a Kondor-barlangban élő zsírmadarakról. Az expedíció tevékenységének eredményeként vált védetté a Claro-folyó szurdoka.

Spanyolország északnyugati autonóm régiója Galícia. A tájra jellemzőek a felszíni gránitformációk és a gránitbarlangok. Galícia legnagyobb gránitbarlangja a Vigo város közelében, a Maúxo-hegycsoportban található O Folón-barlangrendszer. Az objektum jelenleg 905 m hosszúságban ismert, 13 bejáratú, összetett keletkezésű gránitbarlang. Keletkezésükben három hatás játszott szerepet: felszín alatti mállással kőtömbökre kerekedett a gránit, ezt tektonikus mozgások egy vonalba rendezték, amelyekbe így beleköltözött a részben búvópatakká váló Rega és föld alatti eróziójával alakította az üreget. A barlangban számos helyen lehet a patakkal találkozni, mely egyes részeken vízesést és sellőket alkot. Képződményei közül jellegzetesek a különféle megjelenésű pigotitek. Ez egy humuszsavakból és alumínium-, illetve vaskationokból álló szerves anyag, mely a barlangban drapériákat, bevonatokat, sztalaktiteket és mikrogátakat alkot. Az üregből és környékéről számos archeológiai lelet került elő a neolitikumtól napjainkig terjedőleg.

Denevérheraldikai gyűjteményünk 2008-ban 12 denevérábrázolással bővült. Az idén megismert denevérjelképek mindegyike észak-olaszországi barlangkutató csoportok emblémáiból való. Az újonnan megismert denevérszimbólumokkal együtt már 192 ábrázolás van gyűjteményünkben.

Dokumentációs tevékenység

Dokumentációs tevékenységünkben központi helyet foglal el a nógrádi barlangok további megismerésére szervezett 24. Vulkánszpeleológiai Tábor, melyet eredendően a Cserhát, a Medves- és a Vajdavár-vidékre kívántunk kiterjeszteni. Ezt 2008. július 4-12. között Szilváskőpuszta központtal rendeztük meg. A táborba meglehetősen kevesen jöttek és anyagi támogatást sem sikerült szereznünk. Ezen okokból az eredmények is meglehetősen szerények lettek. A táborközponthoz közeli négy területet (Szilvás-kő, Medves-fennsík, Gortva-völgy és Salgó) néztük át. A tervezett nyolc távolabbi terület közül egyre sem jutottunk el, de az egy hónappal korábban Erdőkürtön felfedezett andezitbarlangot azért meglátogattuk. A tábor ideje alatt összességében egyetlen természetes barlangot, a Gortva-barlangot találtuk, azt is Szlovákiában. Négy újabb mesterséges üreget, a Mari nene lyukát, a Salgóvár déli barlangját, a Salgóvár északi barlangját és a Nagy-völgyi-tárót dolgoztuk fel és továbbjutottunk három Szilvás-kői barlangban. Az üregek többségéről (kivéve a Mari nene lyukát) térképet és fényképeket is készítettünk. A tábori tevékenységről szóló dolgozathoz mellékeltünk még 1-1 barlanglistát a Karancs-Medves-vidék és a Cserhát nemkarsztos barlangjairól, valamint egy 26 tételből álló irodalomjegyzéket.

A Visegrádi-hegységben 2001-ben megtalált és átvizsgált Disznófürdő-barlangról akkor sem térkép, sem fénykép nem készült. Az idén e korábbi hiányosságot pótoltuk.

A Visegrádi-hegységben, a Disznós-árokban, a Laura-forrás fölötti oldalban egy téli kigőzölgésre hívta fel a figyelmét a Szent Özséb Barlangkutató Csoportnak egy erdőjáró. A velünk kooperáló csoport a kigőzölgést két hónap alatt egy 60 m hosszú és 13 m mély barlanggá bontotta. A Disznós-árki-barlang így a Visegrádi-hegység leghosszabb barlangjává vált, de még bőven mutatkozik bontandó továbbjutási lehetőség.

A Kőszegi-hegység osztrák oldaláról vettünk nyilvántartásba 2 újabb memkarsztos kőzetben alakult barlangot és 10 mesterséges üreget. Ezekkel együtt a Kőszegi-hegység magyar és osztrák területén összesen 63 természetes barlang és 18 mesterséges üreg ismert (ebből 49 objektum Magyarországon van). Az egyik természetes barlang, a Mariensteinklüfte egy hasadékrendszer, a másik pedig, a Hankohöhle egy korábban lakott, széles eresz. A tíz mesterséges üreg közül kilenc felhagyott bányatáró, egy pedig gazdasági mellékhelyiség. A mesterséges üregek többségében található ásványkérgeződés és sokuknak számottevő élővilága is van. A tanulmányt egy a Kőszegi-hegység összes ismert barlangját bemutató lista egészíti ki.

A dokumentációs munkákat tárgyaló fejezet végén megadjuk a 2008-ban hazánkban kataszterezett 6 nemkarsztos üreg listáját. E mostani listába foglaltakkal együtt Magyarországon már 894 természetes nemkarsztos barlangot és 1268 nemkarsztos kőzetben levő mesterséges üreget tartunk számon.

Egyéb tevékenység

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva 2008. évi munkáiban 23 személy vett részt. Anyagi lehetőségeink továbbra is igen szerények voltak, azzal súlyosbítva, hogy ez évben még a Karszt és Barlang Alapítványtól sem nyertünk semmit. Röviden, kronológiai rendben mutatjuk be a 4 terepi és 6 rendezvényeken, illetve nem terepen való tevékenységet. Szólunk a dátumhoz nem köthető, folyamatos munkákról, úgymint az UIS-ben való tevékenységről, publikációkról, a kataszteri honlap gondozásáról. Az általunk jelentősebbnek ítélt megmozdulásokról külön-külön cikkben számolunk be.

Hagyományos táborunkat, az immár 24. Vulkánszpeleológiai Tábort Szilváskőpusztán 2008. július 4-12. között kis létszámmal és anyagi támogatás nélkül tartottuk. Eredményeink is szerények voltak. Négy közeli terepet jártunk be, ahol egy természetes barlangot (Szlovákiában) és négy mesterséges üreget

találtunk. A tábor szakmai eredményeiről a „Dokumentációs tevékenység" című fejezetben számoltunk be, e részben az előkészületekről és a tábori életről ejtünk szót.

Ez év április végén volt az olaszországi Goriziában a 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium. Ezen 11 ország 62 kutatója vett részt. Magyarországot hárman képviseltük és mindhárman tartottunk előadást is. A szimpóziumhoz kapcsolódó szakmai kirándulás a Villanovai-barlangot mutatta be. Az összejövetelen volt a Pszeudokarszt Bizottság ülése, ahol jelentős tisztségváltás történt, többek közt Eszterhás István korábbi elnök visszavonult és új elnöknek lett megválasztva a lengyel Jan Urban.

2008. szeptember elején rendezték a koreai Jeju-szigeten a 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumot, melyen 22 országból 30 érdeklődő vett részt. Itt is hárman voltunk magyarok és magyar részről egy előadás és egy poszter színesítette a nemzetközi palettát. A programban 3 nap volt az előadásokra, 2 nap a kapcsolódó kirándulásokra, amit még egy 5 napos utókirándulás is megtoldott, így alkalmunk volt a vulkanikus sziget legjelentősebb felszíni képződményeit és számos lávacsőbarlangot megtekinteni.

Az MKBT megalakulásának 50. évfordulójára rendezett ünnepi ülés és a Barlangkutatók 14. Szakmai Találkozója 2008. november elején Budapesten, a MÁFI-ban volt. Az ünnepségen lett köszöntve mint alapító tag egy a kollektívánkhoz tartozó személy, Szentes György is. A szakmai ülésen elhangzott előadások közül 5 nemkarsztos barlangokról szólt.

Nekrológban emlékezünk meg elhunyt tagtársunkról, Gádoros Miklósról.

Kollektívánk kapcsolatokat ápol a barlangkutatókat összefogó és irányító szervezetekkel (KvVM Barlangtani Osztálya, MKBT), aztán néhány hazai és számos külföldi csoporttal és intézménnyel. Dolgozunk az UIS Pszeudokarszt Bizottságában.

Ismereteink szerint öt újságcikk jelent meg az idén felfedezett Erdőkürti-andezitbarlangról a legkülönbözőbb napi és időszaki lapokban. Ezek közül négynek a másolatát mutatjuk be évkönyvünk függelékében.

2008-ban 7 tudományos tanulmányt jelentettünk meg különböző előadáskötetekben, tudományos folyóiratokban magyar, angol és német nyelven, valamint 15 népszerűsítő írást is publikáltunk hazai folyóiratokban. Ezeken túl tartottunk 12 tudományos előadást magyarországi és külföldi rendezvényeken.

2.

FELTÁRÓ ÉS BARLANGVÉDELMI TEVÉKENYSÉG

Buda László

A LEENDŐ VARGA-BARLANG BONTÁSA

A 2006-BAN ELHUNYT Varga Feri bácsi (a Rónabányán élt ornitológus és természetbúvár) már 2000 óta emlegette, hogy a Kis-Szilvás-kő nyugati sziklafalának tövében a 2. világháború idején létezett egy barlang. E barlangban akkor a katonai behívás elől néhány ember menedéket talált. A barlang bejárata azóta alighanem besuvadt. Feri bácsival együtt és önállóan is megvizsgáltuk a helyet, ahol emlékei szerint a barlang volt. Hát a jelenlegi képből nem lehet egyértelműen megítélni, hogy volt-e ott barlang, vagy sem. A sziklafal lábához tetemes méretű törmelékkúp támaszkodik, ami mögött akár barlang is lehet. A helyszínt 2006-ban radiesztéziásan is megszondáztuk és ennek alapján úgy találtuk, hogy ott tényleg létezik egy sugárzási vonal, ami akár barlangra is utalhat. Már a 2006-os évben megkezdtük a legoptimálisabbnak ítélt helyen a törmelékkúp bontását. Azóta minden évben, így 2008-ban is bontottunk valamennyit a törmelékkúpból. A bontással a bazaltfalban repedésekkel kialakult kb. 1 m széles, nyitott folyosóban haladunk. Az idei bontások után e folyosóban már sikerült annyira lemélyedni, hogy a bontás frontja már kezd a sziklafal alá kerülni. Sajnos huzatot nem észleltünk és minden vödör törmelék kitermeléséért meg kellett küzdeni.

Az eddig kibontott, aláhajló végű folyosó ugyan még nem barlang, de van rá remény, hogy az legyen. Ha meglesz a barlang, úgy azt Varga Feri bácsi felé való tiszteletből Varga-barlangnak fogjuk nevezni.

FELTÁRÁS

Varga Feri bácsi szerint a II. világháború idején a Kis-Szilvás-kő nyugati oldalában barlang szájadzott. Az azóta feltöltődött barlangszájat igyekeztünk megtalálni /B.L./

Orosz Mihály

TOVÁBBJUTÁS A BETYÁR-BARLANGBAN

A szentkúti Betyár-barlangban 2008 nyarának végén és ősszel folytatódott a feltárás. A BNP engedélye alapján csak a bejárattól legmesszebb levő Medveteremből nyíló „Kulcslyuk"-ban volt megengedett a feltárás. Ez a korlátolt lehetőség végül is eredményre vezetett. A 2005-ben még csak a feltáró csapat legkisebb gyermektagja, egy tíz éves kislány is csak szűken fért el Kulcslyuk folyosójában. Ma már újabb kb. 8-10 m^3 homok kitermelése után már állva mintegy 5 métert lehet előre haladni a Kulcslyukban, amelynek a végét még mindig teljes egészében kitölti a homok. A tervezett további feltárások talán újabb levegős részekbe vezetnek majd.

3.

TUDOMÁNYOS TEVÉKENYSÉG

Eszterhás István

AZ *UIS* PSZEUDOKARSZT BIZOTTSÁGÁNAK TÖRTÉNETE

Előzmények

Pszeudokarsztos jelenségeket már meglehetősen régen megfigyeltek és leírtak, bár egységes elnevezést nem használtak rájuk. Kínában 2300 évvel ezelőtt feljegyzések készültek a lösz üregesedéséről. Az ókori római írásokban találunk említéseket az Etna lávacsőbarlangjairól (HALLIDAY 2007). A középkor végétől Európa legtöbb országából számos írás ismert pszeudokarsztos barlangokról a kor szellemének és ismeretanyagának megfelelő – ma már mosolyra késztető – stílusban.

A 20. század elejéről származnak a „pszeudokarszt", a „pszeudokarsztosodás" elnevezések. Eddigi ismereteink szerint elsőként W. von Knebel német geológus használta e kifejezéseket 1906-ban megjelent „Höhlenkunde mit Berücksichtigung der Karstphänomenen" című munkájában (KNEBEL 1906). 1931-ben F. P. Szavarjenszkij orosz geológus a lösz- és agyagüledékek pszeudokarsztjelenségeit elemezte. 1941-ben G. Florida olasz kutató „Un particolare fenomeno pseudocarsico manifestato da algune argile" címmel írt tanulmányt (FLORIDA 1941).

Az 1950-es években kezdett általánossá válni a pszeudokarszt kifejezés főként néhány közép-európai nyelven (cseh, német) megjelent szpeleológiai dolgozatban (KUKLA 1950, KOSACK 1952). Nem sokkal később már szinte egész Európában és Amerikában tért hódított ez a szakkifejezés. 1982-től pedig rendszeresen szerveztek önálló pszeudokarsztos szimpóziumokat Közép-Európában.

Az UIS Pszeudokarszt Bizottságának megalakulása

A pszeudokarsztokkal foglalkozó tudományos összejöveteleken egyre többször szóba került egy világméretű szövetség létrehozásának szükségessége. 1996-ban a Galyatetőn rendezett 6. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium záróülésén (1996. szept. 22-én) a jelenlévő kutatók öt határozatot fogadtak el. Ezek egyike az volt, „Mi kérjük az UIS Titkárságát, hogy tegyék lehetővé a svájci La Chaux-de-Fonds-ban 1977-ben rendezendő 12. Nemzetközi Barlangtani Kongresszuson megalakulhasson az UIS Pszeudokarszt Bizottsága" (ESZTERHÁS-SÁRKÖZI 1996). A szimpózium rendezősége a határozatot elküldte az UIS Titkárságának és a 12. Kongresszus Szervező Bizottságának. A határozatba foglalt kérelem meghallgatásra talált.

A La Chaux-de-Fonds-ban rendezett kongresszuson idő- és teremhasználati tervet készítettek a létező 23 bizottság ülései számára. Ebben az ülestervben persze nem szerepelt a még nem is létező Pszeudokarszt Bizottság (és a Barlangi Ásványok Bizottsága). Gyors reklamálás és átszervezés után helyet és időpontot kapott a Pszeudokarszt Bizottság ülése, de ez már nem kerülhetett kihirdetésre, csak szájról szájra terjedt a lehetséges érdekeltek között. A Pszeudokarszt Bizottság alakuló ülése 1997. augusztus 15-én 10.[30]-kor ült össze a La Chaux-de-Fondsi Kantonális Gimnázium 618-as termében. Az előbb említett szervezési nehézségek miatt az alakuló ülésre 7 ország képviseletében csak 10-en jöttek össze:

Bella, Pavel (SK)	van der Pas, Jan Paul (NL)
Bosák, Pavel (CZ)	Pavuza, Rudolf (A)
Esztrerhás, István (H)	Schöne, Tilo (D)
Gaál, Ľudovít (SK)	Striebel, Thomas (D)
Mais, Karl (A)	Tulucan, Tiberiu (RO)

Az egybegyűltek döntöttek a bizottság megalakulása mellett. Megválasztották a következő tiszti kart: Jiří Kopecký (CZ) tiszteleti elnök, Eszterhás István (H) elnök, Tilo Schöne (D) alelnök, Tiberiu Tulucan (RO) titkár. Elfogadták a bizottság első munkatervét. Ez kiemelte a pszeudokarsztos barlangok kataszterezését, speciális munkacsoportok (geomorfológiai, ásványtani, klimatológiai, biológiai stb.) létrehozását, javaslattételt az objektumok védelmére, kapcsolatgondozást más bizottságokkal (Vulkánszpeleológiai, könyvtár stb.), erőteljes publikációs tevékenységet és a bizottság fokozatos bővítését (Közép-Európa → Európa → más földrészek) (TULUCAN 1997).

Tevékenység a svájci és a brazíliai UIS-kongresszusok között (1997-2001)

Röviddel a bizottság megalakulása után az elnök mintegy 50 körlevelet küldött szét a nemzeti szövetségeknek és a publikációkból már ismert pszeudokarszt-kutatókhoz. Ebben ismertette a bizottság megalakulásának tényét, egy leendő információs lap tervét és kérte az érdeklődőket a tevékenységbe való bekapcsolódásra. 1998 májusában megjelent a nemzetközi információs lapunk első száma „Nachrichtenbrief" címmel.

A bizottság alakulásakor kitűzött célokat igyekeztünk megvalósítani. A pszeudokarsztos jelenségek számbavétele országonként különböző intenzitással folytatódott, illetve elkezdődött. Kölcsönösen kitűnő kapcsolatunk alakult a Vulkánbarlangok Bizottságával és a Barlangkutatás-történeti Bizottsággal. Kicseréljük kutatásaink eredményeit, látogatjuk egymás rendezvényeit. Több rokon témájú bizottsággal (Jégbarlangok Bizottsága, könyvtár stb.) is kerestük a kapcsolatot, de ezek egyenlőre elzárkóztak. Nemzetközivé vált az együttműködés a gyökérsztalagmitek, a homokkő, a gránit és kvarcit karrosodásának kutatásában. A pszeudokarsztos publikációk legtöbbje (köztük a szimpóziumok, konferenciák előadáskötetei is) különböző nemzeti kiadóknál jelenik meg. Ezek számát csak hozzávetőlegesen tudjuk megbecsülni. A

Pszeudokarszt Bizottság csak a Nachrichtenbrief-et adja ki (évente kb. kétszer német és angol nyelven). Rendszeresen éves beszámolókat küldtünk a Pszeudokarszt Bizottság tevékenységéről az UIS-Bulletinnek. Több országban (Csehország, Szlovákia, Magyarország, Németország stb.) elkészült a nemzeti pszeudokarsztos bibliográfia. Javasoltuk a nemzeti Környezetvédelmi Minisztériumoknak (egyes helyeken hivataloknak) a pszeudokarsztok védelmét. Ezt néhány intézményben akceptálták, mások nem is válaszoltak e felvetésre.

1998-ban megrendeztünk egy nemzetközi munkatalálkozót Bayreuth-ban (Németország), majd 1999-ben a 7. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumot Aradon (Románia). Több regionális találkozóról tudunk Európában, Észak-Amerikában, Ausztráliában és Kínában.

A 13. UIS-Kongresszuson (Brazíliában 2001-ben) a pszeudokarszt megítélése eltérő volt. A kongresszus nyitóülésén Pavel Bosák főtitkár mások mellett értékelte az UIS bizottságok tevékenységét. A tevékenység értékelésében a 24 bizottság közül a Pszeudokarszt Bizottságot (másik három bizottsággal) a legmagasabb kategóriába sorolta (BOSÁK 2001). Sajnos a kongresszus szervező irodája nem tervezett ülést a Pszeudokarszt Bizottság számára, de van der Pas közbenjárására az utólag be lett iktatva. A kongresszuson pszeudokarsztos témakörben mindössze négy előadás hangzott el (ESZTERHÁS 2001).

Tevékenység a brazíliai és a görög UIS-kongresszusok között (2001-2005)

A pszeudokarsztos barlangok összeszámlálása számos földrajzi területen megtörtént ebben a négyéves periódusban. Sajnos nincs mindenhonnan egzakt adatunk. Néhány országból ismerjük mi a pontos adatokat: Csehországból 1092, Magyarországról 896, Lengyelországból 811, Szlovákiából 215 pszeudokarsztos barlang lett feldolgozva 2005-ig. Magyarország nemkarsztos barlangjainak katasztere számos térképpel, fényképpel digitális formában az interneten is megjelent. Ebben a szakaszban a mi kutatóink nagy figyelmet fordítottak a homokkőbarlangok, a gránitbarlangok, a fumarólabarlangok és a tafonik genetikájának megismerésére, osztályozására.

A publikációk száma az ismeretek bővülésével folyamatosan nőtt. Az írások pontos számát továbbra sem ismerjük, mert azok sok száz kiadónál jelentek meg a Föld különböző helyein. Folyamatosan, 2-3 évenként kértük az UIS Titkárságát, hogy legalább a Nachrichtenbrief megjelenését, terjesztését támogassa. Ők a mi kérésünkre egyszer sem válaszoltak. Így a lapkiadás anyagi terheit csak néhány magyar, holland és osztrák kolléga fedezte és fedezi ma is.

2004-ben Teplý Vrch-ben (Szlovákia) rendeztük meg a 8. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumot. Ezen az előadásokon és kirándulásokon túl részben megújítottuk a vezetőséget, hivatalosan kértük a 14. UIS-Kongresszus szervezőit, hogy egy külön nemkarsztos szekciót hozzanak létre és egy petíciót fogalmaztunk meg a természet-, és ezen belül a barlangvédelem érdekében egy spanyolországi autó-pályaépítési terv ellen (ESZTERHÁS 2004).

A 14. UIS-Kongresszus Athénben volt a helyiek belső vitája miatt meglehetősen kaotikus körülmények között. Összesen két pszeudokarsztos előadás hangzott el. Sajnos a kihirdetett programból itt is hiányzott a Pszeudokartszt Bizottság ülése. Ezen hiányosságon a jelenlévő Gaál Lajos és Szentes György úgy segítettek, hogy egyszerűen lefoglaltak egy termet és kiírták az ülés tényét. Az ülésen végül is három földrész képviseletében 11-en jelentek meg, melyen szóba kerültek az eddigi tevékenységek, a Nachrichtenbrief sorsa és beszámolók különböző pszeudokarsztos vidékekről (SZENTES 2005).

A görög UIS-Kongresszus utáni három év tevékenysége (2005-2008)

Ebben az időszakban főként a gyökérsztalagmitek kutatása bizonyult sikeresnek. Újabban Ausztriában és Ausztráliában is sikerült gyökérsztalagmiteket találni. Több jelentős dolgozat jelent meg a homokkő-barlangokról és gránitbarlangokról.

Az utóbbi három évben két nemzetközi szimpóziumot, egy nemzetközi konferenciát és egy nemzetközi munkatalálkozót tartottunk. 2006-ban volt a 9. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium Bartkowában (Lengyelország). Ezen 31 jelentős előadást hallottunk és megtekintettük a Beszkidek legjelentősebb homokkőbarlangjait (ESZTRHÁS 2006). 2008-ban volt a 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium Goriziában (Olaszország). Itt 22 előadás lett tartva a világ legkülönbözőbb pszeudokarsztos vidékeiről és a kirándulás során megnéztük a Villanovai-barlangot, ami a mészkövek közti flisréteg eróziójával és felszakadozásával keletkezett. E szimpózium bizottsági ülésén volt egy jelentős tisztségváltás. Eszterhás István (H) 12 évi elnökség után bejelentette, hogy megromlott egészségi állapota miatt e tisztséget már nem tudja vállalni. Az új elnök Jan Urban (PL) lett és vezetőségi taggá lettek választva ázsiai és amerikai kutatók is. Nagysikerű és jelentős volt a Gránitbarlangok Nemzetközi Konferenciája 2007-ben A Coruñában (Spanyolország) és az ő kirándulásai a spanyol és portugál Galícia gránitvidékein. E konferencia nagyban hozzájárult az O Folón-barlangrendszer fokozott védelem alá helyezéséhez (ESZTERHÁS 2007). Szintén 2007-ben volt a Nemzetközi Munkatalálkozó a Gyökérsztalagmitekről Teplice nad Metují-ban (Csehország). Ezen főleg a nagyon pontos dokumentálásról, publikálásról és a közeljövő teendőiről volt szó.

Megelégedéssel nyugtázhatjuk, hogy 2005-től egyre több ország és kontinens kutatói kapcsolódtak be a Pszeudokarszt Bizottság munkájába. Spanyolországtól Oroszországig és Svédországtól Olaszországig Európa szinte minden országa képviselve van már a bizottságban, de fokozatosan kapcsolódnak be a tevékenységbe Észak- és Dél-Amerika, Ázsia és Ausztrália kutatói is.

FÜGGELÉK

I. ÁTTEKINTÉS A NEMZETKÖZI PSZEUDOKARSZT SZIMPÓZIUMOKRÓL

1. Szimpózium: Janovičky u Broumov – CS (Broumovi-hegység) **1982**. IX. 09-12.
Szervező: Česká speleologická společnost, Klub 5-03 Broumov (J. Kopecký – J. Vítek)
Résztvevők: 3 országból (CS, DDR, PL) 87 személy
Kirándulásvezető: A4-es méretben 8 oldal (100 %-ban csehül)

2. Szimpózium: Janovičky u Broumov – CS (Broumovi-hegység) **1985**. X. 03-06.
Szervező: Česká speleologická společnost, Klub 5-03 Broumov (J. Kopecký – V. Stárka)
Résztvevők: 5 országból (A, CS, DDR, PL, S) 75 személy
Tanulmánykötet: A5-ös méretben 154 oldal (60 %-ban csehül,
20 %-ban angolul, 15 %-ban németül, 5 %-ban lengyelül)

3. Szimpózium: Königstein – DDR (Elbai-homokkőhegység) **1988**. IX. 30. – X. 03.
Szervező: Kulturband der DDR Gesellschaft für Natur und Umwelt ZFA
Höhlen- und Karstforschung, Dresden (F. Börner – B. Wutzig)
Résztvevők: 6 országból (A, CS, D, DDR, PL, SU) 40 személy
Tanulmánykötet: A5-ös méretben 44 oldal (85 %-ban németül, 15 %-ban angolul)

4. Szimpózium: Podolánky u Čeladná – CS (Morvaszilériai Beszkidek) **1990**. IX. 27-30.
Szervező: Česká speleologická společnost, Klub 7-01 „Orcus", Bohumin (J. Wagner)
Résztvevők: 9 országból (A, CS, DDR, GB, H, I, PL, S, SU) 61 személy
Tanulmánykötet: A5-ös méretben 150 oldal (60 %-ban csehül,
25 %-ban angolul, 14 %-ban németül, 1 %-ban hollandul)

5. Szimpózium: Szczyrk – PL (Ślaski Beszkidek) **1994**. IX. 22-25.
Szervező: Klub Taternictwa Jaskiniowego, Bialsko-Biała (G. Klassek)
Résztvevők: 4 országból (CZ, D, H, PL) 21 személy
Tanulmánykötet: A4-es méretben 42 oldal (26 %-ban lengyelül, 25 %-ban németül,
20 %-ban csehül, 12 %-ban szlovákul, 5 %-ban magyarul)

6. Szimpózium: Galyatető – H (Mátra-hegység) **1996**. IX. 19-22.
Szervező: Magyar Vulkánszpeleológiai Kollektíva, Isztimér (I. Eszterhás)
Részvevők: 8 országból (A, CZ, D, H, NL, PL, RO, SK) 32 személy
Kirándulásvezető és összefoglalók: A5-ös méretben 32 oldal
(80 %-ban angolul, 20 %-ban németül)
Tanulmánykötet: A5-ös méretben 182 oldal
(45 %-ban angolul, 20 %-ban németül, 15 %-ban magyarul)

7. Szimpózium: Arad – RO (Béli- és Solymosi-hegységek) **1999**. X. 06-10.
Szervező: Clubul de Speologie „Liliacul", Arad (T. Tulucan)
Résztvevők: 5 országból (A, H, NL, PL, RO) 10 személy
Program és kirándulásvezető: A4-es méretben 25 oldal (100 %-ban angolul)
Tanulmánykötet: A4-es méretben 53 oldal (80 %-ban angolul,
16 %-ban németül, 4 %-ban franciául)

8. Szimpózium: Teplý Vrch – SK (Korponai- és Cseres-hegységek) **2004**. V. 25-29.
Szervező: Správa slovenských jaskýn, Rimavská Sobota (Ľ. Gaál)
Résztvevők: 10 országból (A, CZ, D, FIN, H, I, NK, PL, RO, SK) 48 személy
Kirándulásvezető és összefoglalók: A5-ös méretben 65 oldal (100 %-ban angolul)
Tanulmánykötet: B5-ös méretben 144 oldal (57 %-ban angolul, 16 %-ban olaszul,
14 %-ban csehül, 7 %-ban németül, 5 %-ban magyarul, 1 %-ban szlovákul)

9. Szimpózium: Bartkowa – PL (Sądecki és Niski Beszkidek) **2006**. V. 21-27.
Szervező: PAN Instytut Ochrany Przyrody, Beskidzkiego Klub Jaskiniowego és Speleoklub Bialsko-Biała , Kraków (J. Urban)
Résztvevők: 12 országból (A, CZ, D, E, F, FIN, H, I, NL, PL, RUS, SK) 64 fő
Kirándulásvezető és összefoglalók: B5-ös méretben 100 oldal (100 %-ban angolul)
Tanulmánykötet: a „Nature Conservation" folyóirat 63 (6) számában A4-es méretben 148 oldal (100 %-ban angolul) és a „Zacisk" folyóirat (Nr. 26.) különszámában A4-es méretben 30 oldal (97 %-ban angolul, 3 %-ban lengyelül)

10. Szimpózium: Gorizia – I (Júliai Elő-Alpok) **2008**. IV. 30 – V. 2.
Szervező: Centro Ricerche Carsiche „Carlo Seppenhofer" (M. Tavagnutti)
Résztvevők: 11 országból (A, BR, CZ, D, H, I, IR, NL, PL, RUS, SK) 62 fő
Program és összefoglalók: A4-es méretben 26 oldal (80 %-ban angolul, 15 %-ban olaszul, 5 %-ban németül)
Tanulmánykötet: (kiadása folyamatban)

II. ÁTTEKINTÉS A NEMZETKÖZI PSZEUDOKARSZTOS KONFERENCIÁKRÓL ÉS MUNKATALÁLKOZÓKRÓL

Munkatalálkozó „A gyökérsztalagmitek kutatásáról, dokumentálásáról és védelméről"
Helye és ideje: Teplice nad Metují (CZ) **1992**. VII. 12-14.
Szervező: Česká speleologická společnost, Klub 5-03 Broumov (J. Kopecký)
Résztvevők: 2 országból (CZ, D) ismeretlen számban
Jelentés: A4-es méretben 12 oldal (50 %-ban csehül, 50 %-ban németül)

Nemzetközi Munkatalálkozó „A pszeudokarsztbarlangok védelméről"
Helye és ideje: Salgótarján (H) és Rimavská Sobota (SK) **1995**. VIII. 16-19.
Szervező: Magyar Vulkánszpeleológiai Kollektíva, Isztimér és Chránená krajinná oblast Cerová vrchovina, Rimavská Sobota (I. Eszterhás – Ľ. Gaál)
Résztvevők: 5 országból (CZ, D, H, SK, UA) 25 személy
Tanulmánykötet: A5-ös méretben 136 oldal (50 %-ban szlovákul, 21 %-ban angolul, 10 %-ban magyarul, 9 %-ban németül, 7 %-ban csehül, 3 %-ban oroszul)

Nemzetközi Munkatalálkozó „A homokkő- és gránitbarlangokról"
Helye és ideje: Bayreuth (D) **1998**. IX. 03-06.
Szervező: Höhlenforschungsgruppe „Blaustein", Hemsbach és a Bayreuthi Egyetem Hidrológiai Tanszéke, Bayreuth (T. Striebel)
Résztvevők: 5 országból (B, D, E, H, NL) 16 személy
Tanulmánykötet: a „Mitteilungsheft der HFG Blaustein" 15. évfolyamában A4-es méretben 53 oldal (52 %-ban németül, 48 %-ban angolul)

Nemzetközi Gránitbarlang Konferencia
Helye és ideje: A Coruña (E) **2007**. IX. 17-22.
Szervező: Clube Espeleóxico „Maúxo", Vigo és az Instituto Universario de Xeoloxia, A Coruña (M. Vaqueiro – J. R. Vidal Romani)
Résztvevők: 13 országból (B, BR, D, E, FIN, GR, H, NL, RA, S, SK, USA, YV) 30 személy
Összefoglalók: B5-ös méretben 46 oldal (100 %-ban angolul)
Program és kirándulásvezető: B5-ös méretben 45 oldal (100 %-ban angolul)
Tanulmánykötet: (kiadása folyamatban)

Nemzetközi Munkatalálkozó „Gyökérsztalagmitek pszeudokarsztos barlangokban és sziklaereszekben"
Helye és ideje: Teplice nad Metují (CZ) **2007**. IX. 21-23.
Szervező: Česká speleologická společnost, Klub 5-03 Broumov (J. Kopecký)
Résztvevők: 4 országból (A, CZ, D, PL) 25 személy
Jelentés: A4-es méretben 14 oldal (36 %-ban angolul, 36 %-ban németül, 28 %-ban csehül)
Tanulmánykötet: – ? –

III. A PSZEUDOKARSZT BIZOTTSÁG VEZETŐSÉGE

Tiszteleti elnökök:

Jiří Kopecký (CZ)	1997 →
Eszterhás István (H)	2008 →

Elnökök:

Eszterhás István (H)	1997-2008
Jan Urban (PL)	2008 →

Alelnökök:

Tilo Schöne (D)	1997-2004
Rudolf Pavuza (A)	2004 →

Titkárok:

Tiberiu Tulucan (RO)	1997-2004
Ľudovít Gaál (SK)	2004 →

Elnökségi tagok:

Hartmut Simmert (D)	2006 →
Maurizio Tavagnutti (I)	2006 →
Marcos Vaqueiro (E)	2006 →
Jan Urban (PL)	2006-2008
Soraya Ayub (BR)	2008 →
Marina Vdovec (RUS)	2008 →
Ahmad Afrasibian (IR)	2008 →

IV. ÖSSZEGZÉS A SZIMPÓZIUMOK TANULMÁNYKÖTETERŐL

10 megjelent kötet (1982-től 2007-ig)

Összesen: 1236 oldal (a különböző méretű kötetek mind B5-ös formátumra lettek átszámolva)

Témák:

Felszíni képződmények	23	db.
Pszeudokarsztos tájak	60	"
Barlangtípusok	25	"
Tektonika	2	"
Barlangképződés	21	"
Löszkarszt	2	"
Fagyott karszt	1	"
Biológia	2	"
Gyökérsztalagmitek	5	"
Klimatológia	1	"
Régészet	5	"
Barlangkataszter	2	"
Barlangi képződmények	4	"
Barlangvédelem	2	"
	155	tanulmány

V. ÖSSZEGZÉS A „NACHRICHTENBRIEF" SZÁMAIRÓL

18 szám (1998, májusától 2008. júniusáig)

Összesen 150 oldal A4-es méretben

Szerkesztő (mindvégig): Eszterhás István

Munkatársak (különböző időkben): Kalicza Edina, Luppej Nóra, Réda Lajos, Szentes György, Szenti Tamás, Tárnai Henrietta

Cím: Isztimér, Köztársaság u. 157. H-8045 / Magyarország
http://get.to/pseudokarst

Témák:

Tevékenységi beszámolók	4 db.
Meghívók	17 "
Beszámolók összejövetelekről	11 "
Rövid tudományos cikkek	30 "
Statisztika	3 "
Könyvismertetés	5 "
Egyéb	14 "
	84 cikk

IRODALOM

BOSÁK, P. (2001): Commission and Working Group Activity – kézirat Opening Plenary Meeting of the 13th International Congress of Speleology, Brazil, p. 13-14

ESZTERHÁS, I. (2001): Activites of Pseudokarst Reseurchers on the 13th International Congress of Speleology – Nachrichtenbrief (Nr. 8), Isztimér, p. 1-3

ESZTERHÁS, I. (2004): Report on the Pseudokarst Symposium – Nachrichtenbrief (Nr. 12.), Isztimér, p. 1-6

ESZTERHÁS, I. (2006): Report on the Pseudokarst Symposium – Nachrichtenbrief (Nr. 15.), Isztimér, p. 1-6

ESZTERHÁS, I. (2007): International Conference on Granite Caves – Nachrichtenbrief (Nr. 17.), Isztimér, p. 1-7

ESZTERHÁS, I. – SÁRKÖZI, Sz. (1996): Introduction – Proceedings of the 6th International Symposium on Pseudokarst, Galyatető, p. 10-15

FLORIDA, G. (1941): Un particolare fenomeno pseudocarsico manifestato da algune agrile – Bolletino della Societa ei Sciencia Naturale ed Economiche di Palermo (vol. 23), p. 10-19

HALLIDAY, W.R. (2007): Pseudokarst in the 21st Century – Jurnal of Cave and Karst Studies (vol. 69), USA p. 103-113

von KNEBEL, W. (1906): Höhlenkunde mit Brücksichtigung der Karstphänomenen – Druck u. Verlag von Friedrich Vieweg u. Sohn, Braunschweig, p. 183

KOSACK, H.P. (1952): Die Verbreitung der Karst- und Pseudokarsterscheinung über die Erde – Petermanns Geographische Mitteilungen (B. 96.), Gotha, p. 16-22

KUKLA, J. (1950): Pseudokrasové jeskyně u Loktu na Slovensku – Československý kras (vol. 3), Brno, p. 274-278

SZENTES, G. (2005): 14th International Congress of Speleology – Nachrichtenbrief (Nr. 14.), Isztimér, p. 1-6

TULUCAN, T. (1997): New U.I.S. Commission – „Insid Earth" Sonderausgabe von 12. Int. Kongr. für Speläologie (Nr. 6. 97.), La Chaux-de-Fonds, p. 6

Szentes György

MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ EXPEDÍCIÓ KOLOMBIÁBAN 25 ÉVVEL EZELŐTT

Az expedíció létrejötte, résztvevői és célja

1982 és 83-ban sikerült a dél-amerikai Központi-Kordillerákban egy márványból felépített trópusi kúp- és toronykarsztvidéket megismerni. A majdnem érintetlen trópusi őserdővel fedett terület felszíni és felszín alatti értékeinek tanulmányozására, dokumentálására és védelmének kidolgozása sürgető feladat lett, mivel az új Medellín-Bogotá műút viszonylag könnyen megközelíthetővé tette a vidéket, ami egyre jobban vonzotta a látogatókat. A vidék jó része magántulajdon, de szerencsére a földtulajdonos felismerte a természeti értékeket és messzemenően támogatta azok tanulmányozását és megóvását (SZENTES 1983).

Ennek végrehajtására a javaslatok alapján magyar szakértőket kért fel, és így 1984 októberében megérkeztek a területre a több tudományágat képviselő magyar kutatócsoport tagjai. A kutatásokhoz csatlakozott még állandóan, vagy alkalomszerűen a Medellíni Egyetem néhány fiatal kutatója és egy-két barlangkutatás iránt érdeklődő helyi lakos.

A expedíció tudományos vezetője Dr. Balogh János akadémikus ökológus volt, a további résztvevők: Dr. Csernavölgyi László agrármérnök, Dr. Kósa Attila mérnökgeológus, Dr. Major István biológus és Dr. Szentes György geológus, kolumbiai részről pedig Gillermo Garces földtulajdonos és TV producer, Rafael Borja biológus, Hernando Martinez geológus és Francisco Flores technikus.

Az expedíció támogatói voltak magyar részről: a „Vörös Meteor" Természetbarát és Barlangkutató Egyesület, a Magyar Tudományos Akadémia, a „Polyeder" Mérnöki és Mezőgazdasági Kft; kolumbiai részről az „El Refugio" Río Claro Ökológiai Park és tulajdonosa Juan Gillermo Garces.

A célkitűzés egy sokoldalú tudományos felderítés, kutatás és dokumentáció volt, úgymint geológiai, karsztmorfológiai, biológiai és talajtani vizsgálatok, valamint a barlangok térképezése és fényképezése, továbbá tanácsadás a kolumbiai részről készítendő dokumentumfilmhez. A végső cél konkrét javaslatok kidolgozása a felszíni és felszínalatti természeti értékek védelmére.

Az expedíció bázisa a Río Claro szakadéka fölött felépített tágas menedékház, az „El Refugio" volt. Innen indultak ki a barlangokhoz, vagy a felszíni vizsgálatokhoz a kutatók többnyire gyalog, vagy ha lehetett, terepjáró gépkocsival.

A vizsgált terület ismertetése

A vizsgált karsztvidék a Központi-Kordillerák előhegyeiben fekszik mintegy 100 km-rel keletre Medillín városától, közel a Magdalena-folyóhoz. A karsztosodott márványzóna 1-4 km széles és közel 70 km hosszúságban húzódik ÉÉK-DDNy csapásban a következő földrajzi koordináták között: É.sz: 5° 46′ 22″ Ny.h: 74° 55′ 06″ és az É.sz: 6° 38′ 11″ Ny.h: 74° 38′ 27″. A legnagyobb tengerszint feletti magasság 600 m, a helyi erózióbázis szintje 200 és 350 m tszf magasság között váltakozik.

A karsztos területet számos helyen szakítja meg karsztosodásra alkalmatlan kőzetbetelepülés, vagy zavart tektonikai zóna. A leglátványosabb karszt számos barlanggal a Río Claro szurdoka és annak környéke. E vidék jelentette a vizsgálatok súlypont részét.

A karsztterület az ún. meleg zónában (tierra caliente) húzódik, évi középhőmérséklete 25 és 28 °C körül van, amely tipikus a Kordillerák előhegyeire 1000 m tszf magasság alatt. Az évi csapadékmennyiség 4000 mm, a páratartalom 75 %. Az esős napok száma 150-200, amely részben a november-decemberi esős évszakra korlátozódik. A karsztvidék kúpjai és szurdokai között különleges mikroklíma alakult ki (SZENTES 1984).

A terület a Magdalena-folyó vízgyűjtője, főbb mellékfolyói a Río Claro, a Río Alejandria és a Río Nus e folyóba torkollanak. A felszín alatti vízfolyások főleg a Río Claro szurdokában bukkannak a felszínre.

Az 5000 m fölé is emelkedő Központi-Kordilleráknak geomorfológiáját fiatal vulkánok, gránitformációk és metamorf kőzetek vonulatai alakítják. A metamorf kőzetekből felépített térszín, főleg a hegylábi zónákban erősen tagolt, feldarabolt felszínt alakít. A márványzónában kialakult trópusi karsztosodás egyik különleges felszíni és felszínalatti morfológiát eredményezett.

A Központi-Kordillerák gránitból és metamorf kőzetekből épültek fel. Ezekbe nyomult be a részben ma is működő vulkánok kőzetanyaga. A fő szerkezeti elemek az Andok É-D-i illetve ÉÉK-DDNy-i csapásirányú axiális törésvonalai. A karsztosodott márvány kémiailag tiszta, fehér, vagy szürkésfehér színű. Az alacsony metamorf fokozatú (zöldpala fácies) kőzet enyhén gyűrt, 1 – 1,5 m vastagon padozott. Gyakran figyelhető meg gneisz, zöldpala és grafitpala beágyazódás. Némely rétegben talált graptoliták meghatározása igazolta a márvány alsó paleozoikumi korát (IRVING 1971). A nemkarsztos kőzetek betelepülése néhol hosszabb szakaszon szakította meg a karsztosodás folyamatát. A márványzónát a már említett ÉÉK-DDNy-i csapásirányú törésvonalak határozzák meg, nevezetesen a Palesztína- és az Otu-vetődés. A fő töréstengelyre merőleges ÉNy-Dk-i csapású keresztttörések tovább segítették a térszín feldarabolódását. A Kordillerák kiemelkedése a harmadidőszak során, kb. tíz millió évvel ezelőtt kezdődött. Attól kezdve egészen a jelen korig egy intenzív erózió halmozza fel a törmelékes üledéksort a kiterjedt Magdalena-medencében. A karsztterületen márványtörmelékkel kevert laterites agyag és folyóvízi lerakódások képviselik a fiatal üledékképződést (PORTA 1966).

A kutatások eredményei

A felszíni bejárások során az expedíció tagjai tanulmányozták az egyes *karsztkúpokat*, az azokat borító növényzetet és talajtakarót. A márvány kibúvásokon az oldó hatás mély barázdákat, éles hátakat és sokszor fantasztikus formákat alakított. A látványosabbak dokumentálása is a felszíni munkák egyik feladata volt. Balogh professzor pedig *talajbiológiai* vizsgálatokat végzett.

Természetesen a legfontosabb feladat a *barlangok* kutatása és tanulmányozása volt. Itt szeretném röviden említeni a megvizsgált barlangok főbb adatait. *Aktív patakos barlangok* közül a legnagyobb a 873 m hosszú *Tapír-barlang (Cueva de las Dantas).* A barlang egy nagyméretű, több emeletes labirintus. Főága jelentős vízmennyiséget vezető emeletes átmenőbarlang. A felső emeleteket látványos cseppkőképződmények díszítik. A barlang aktív része nagyszámú zsírmadár élőhelye, míg a felső emeleteket denevérek lakják. Hatalmas méretű termek sorozatából áll a 488 m hosszú átmenőbarlang, a *Kondor-barlang (Caverna del Condor).* A barlang 30 m magasságot is meghaladó termeiben számtalan zsírmadár fészkel. Innen ered a barlang neve is, mivel a zsírmadarakat, avagy a guacharokat a helyiek kondornak nevezik. A barlangon bővizű patak folyik keresztül. A barlangról a magyar kutatók szakértői kommentárjával a kolumbiai televízió filmet készített. A bejáratnál a barlangkutatás iránt érdeklődő kolumbiaiaknak Csernavölgyi László kötéltechnikai bemutatót tartott. Közvetlen a főfolyó, a Río Claro felett emelkedő karsztkúpon vágta keresztül magát a 422 m hosszú *Alagút-barlang (Cueva del Túnel).* Omladékos víznyelő bejárata mögött cseppkövekkel gazdagon díszített keskeny magas folyosót teljesen kitölti a barlangi patak, amely a Río Claro feletti sziklafalban bukkan a felszínre. E barlang mellett kisebb karsztkúpokon halad keresztül a 340 m hosszú cseppkövekkel szépen díszített, omladékos *Vicky-barlang (Caverna del Vicky).* A barlang végső szakasza felszakad és egy keskeny kanyon formájában vezet a Río Clarohoz. Innen nem messze nyílik az *Indio-barlang (Cueva de los Indos).* A barlang csak 130 m hosszú felső emelete ismert. Az alatta fakadó *Tapír-forrás (Manantial de las Dantas)* mögött húzódik a barlang egyenlőre ismeretlen alsó szintje.

A Río Claro szurdokában a folyó laterális eróziója *hegylábi barlangokat* alakított. A hosszan elnyúló sziklaeresz jellegű barlangok bejáratát vastag tufafüggöny borítja, beljebb cseppkövesedés figyelhető meg. Ezek tanulmányozása, felmérése és védelmük megtervezése szintén az expedíció feladata volt. Leglátványosabb a *Kajmán szája (Boca del Caimán)* és az *Idő temploma (Templo del Tiempo).* A szurdok felső szakaszán található a *Makik barlangja (Caverna de los Titis).* E hegylábi barlang belsejébe mintegy 25 m hosszan követhető keskeny vízvezető járat csatlakozik a karsztkúp belseje felől.

A hosszú barlangfejlődés korábbi szakaszaiból számos *fosszilis- és roncsbarlangot* is sikerült felmérni és tanulmányozni. Ezek hossza 20 és 60 m között váltakozik. Többnyire az őserdő által takart, magasabban levő karsztos

kúpok között található szakadékdolinákból nyílnak, az egykori nagyobb barlangrendszer maradványait képviselve. Ezen üregek számos barlangtani és biológiai érdekességet szolgáltattak. Az érdekesebbek közé tartozik a 30 m hosszú *Sas-barlang (Cueva del Aguila),* amelynek bejárati szakaszában ragadozó madár fészkel. A 25 m hosszú *Pók-barlang (Caverna de las Arañas),* egy pókfajta élőhelye. Jellegzetes hálójuk szinte az egész barlangot kitapétázza. A *Tigris-barlang (Caverna del Tigre)* 20 x 30 m-es bejárati terme után a barlang még 30 m hosszban folytatódik egy omladékos folyosón keresztül (SZENTES 1992). A barlang nagy valószínűséggel a környéken ritkaságnak számító jaguár élőhelye. Az orrfacsaró bűz és a friss zsákmánymaradványok ezt látszottak igazolni. Szerencsére a barlang lakója távol volt, és mi igyekeztünk a vizsgálatokat minél hamarabb befejezni. A közelben nyíló *Francia barlangja (Caverna del Francés)* egy 60 m hosszú omladékos átmenőbarlang, egy fosszilis földalatti patakmeder, amely a legmagasabban húzódik a Río Claro szintje felett (KÓSA 1985-b).

Tanulmányoztuk a terület víznyelőit és karsztos szurdokvölgyeit is. A karsztkúpok között számos *víznyelőt* sikerült megfigyelni. Ezek hovatartozása még kérdéses. Valószínűleg a már ismert barlangok kisebb mellékjárataiba és az Indio-barlang még ismeretlen alsó szakaszába vezetik a vizet. Némelyik kisebb fosszilis barlang újra aktiválódott víznyelőként működik. Ezek vize feltételezésünk szerint a hegylábi barlangokba vezető, nagyrészt járhatatlan hasadékokban jelenik meg.

A *források* döntő többsége a nagyobb, már említett, aktív patakos barlangok felszínre bukkanása. Nagyobb forrás még a már ugyancsak említett, a Río Claróba ömlő *Tapír-forrás (Manantial de las Dantas),* amely mögött valószínűleg egy nagyobb barlangjárat húzódik. Számos kisebb repedésforrás bukkan a feszínre a Río Claroban és mellékszurdokaiban.

A szurdokvölgyek leglátványosabbika a Río Claro kanyonja. A karsztkúpokkal szegélyezett, meredek márványfalakkal határolt, oldott sziklaformákkal díszített kanyon a felszín központi látványossága. A Río Claro keskeny, magas, törmelékkel borított mellékszurdokai többnyire felszakadt barlangokat képviselnek. Leglátványosabb a Kondor-barlang patakjának felszínre bukkanását követő szurdok, ahol egy impozáns sziklahíd igazolja az egykori barlang létét.

Szpeleológiai és ökológiai megfigyelések, következtetések

Az expedíció megfigyeléseinek és vizsgálatainak hosszú sorából a következőkben két példát mutatok be. Az egyik a terület barlangjainak képződési modellje.

A karsztfejlődés és a barlangok kialakulása párhuzamosan a Kordillerák eróziójával és a Magdalena-medence üledékképződésével történt feltehetően az elmúlt 6 millió év során. Ezalatt az éghajlati körülmények alkalmasak voltak egy trópusi kúpkarszt kialakulására, habár ezt a folyamatot a kőzettani és tektonikai

viszonyok erősen befolyásolták (KÓSA 1986). A lepusztulás eredménye a feldarabolt karszt, ahol barlangok egész generációja alakult ki párhuzamosan a karsztkúpokkal és a márványban mélyült szurdokvölgyekkel.

A barlangfejlődések két fő csoportba oszthatók (SZENTES 1986). Az egyik a karsztkúpokon keresztül a nagyobb folyók felé nagyjából derékszögben tartó barlangok fejlődése. Ezt neveztük *transzverzális barlangképződésnek.* A másik, talán kevésbé jelentős barlangfejlődés az ún. hegylábi barlangok alakulása a jelentősebb folyók mentén, amit *laterális barlangképződésnek* neveztünk. Természetesen fennáll a két barlangfejlődési csoport között a kapcsolat is.

A hosszú karsztfejlődési periódus során mindkét csoportból a barlangok számos generációja alakult és pusztult is el. A barlangokat főleg az erózió alakította. A nemkarsztos felszínről behordott nagymennyiségű kvarckavics növelte az erózió hatékonyságát. A hegylábi barlangok kezdeti fejlődési szakaszában freatikus hatások is érvényesülhettek.

A másik fontos téma a *zsírmadarak* vagy *szuszókok (Steatornis caripensis)* életének tanulmányozása volt. Létezésükről először Francisco de Tauste spanyol misszionárius adott hírt 1678-ban, de részletesebb leírást csak több mint száz évvel később, 1799-ben készített róluk Alexander von Humboldt német polihisztor. Venezuela barlangjaiban figyelte meg e tyúknagyságú, hosszú farkú, fehér pettyes, barna alapszínű madarak életét. Dél-Amerika őslakosai zsírforrásnak tekintették az állatokat. A fiókák bőre alatt vastag zsírréteg rakódik le, ezért az indiánok ősidők óta fosztogatták fészkeiket. A zsírt nem annyira étkezésre, inkább világításra használták. A spanyol hódítók éles, kellemetlenül hangos kiáltásáról nevezték el *guacharo*nak.

E madarak Dél-Amerika északkeleti részén, Venezuela, Kolumbia, Ecuador, Északkelet-Brazília, Peru, Guyana és Trinidad barlangjaiban élnek kisebb-nagyobb kolóniákban. Fejlett látásuk mellett a barlangokban az emberi fül számára is hallható hangok tartományában működő "szonárkészülékek" segítségével tájékozódnak.

A kutató expedíció tagjai a Kondor-barlangban (Cueva del Condor) tanulmányozták a zsírmadarak életét (MAJOR 1997). A 20-30 m magas termek teraszain sárból tapasztott, gúla alakú fészkek sorakoztak. A lámpák fénye okozta zavar miatt fülsiketítő lárma keletkezett, több tucatnyi madár kavargott a mennyezet kupolája alatt, de véletlenül sem ütköztek össze. A felriasztott madarak lassan megnyugodtak és megszokták jelenlétünket. A fészkek többségében egy-egy madár ült, de számos fiókát is megfigyeltünk. Érdekes, hogy Humboldt jegyzetei júniusra teszik az indiánok fiókavadászatát, míg a magyar expedíció novemberben figyelte meg a fiókákat. Ez azt jelenti, hogy a madár vagy évente kétszer költ, vagy a kolumbiai populáció más időben neveli utódait.

A madár a veszélyeztetett fajok közé tartozik. Fiókáikat szinte kizárólag az *olajpálma (Elaeis melanococca)* termésével táplálják. Ez az egyoldalú

táplálkozás veszélyezteti a madarak életét, mivel az olajpálma eredeti élőhelye, a trópusi őserdőkkel együtt mindenütt fogyóban van.

A zsírmadarak lakta barlang, a madarak által behordott táplálék miatt, egy olyan életközösséget tart fenn, amely számtalan fajnak ad otthont. A vastag guanófelszínéről az elejtett pálmamagokból hófehér csíranövények hajtásai meredeznek. A guanóban ezrivel élnek hófehér, áttetsző testű rovarok, skorpiók, álskorpiók és pókok. A guanó mikrofaunája érdekes tanulmány lehetőségét állította a kolumbiai biológusok elé. Táplálékszerzés céljából még kétéltűek és hüllők is behatolnak a barlangokba.

Javaslatok és beszámolók

Legfontosabb volt az expedíció eredményeit bemutató jelentés és ennek kapcsán készített javaslat a terület felszíni és felszínalatti védelmére (KÓSA 1985-a, BALOGH-KÓSA-SZENTES 1985). A terület tulajdonosa, aki maga is az expedíció résztvevője volt, a jelentést továbbította a kolumbiai hatóságoknak. Az összefoglaló többek között szólt a még meglévő esőerdő védelméről, a könnyebben elérhető karsztos szurdokok és barlangok látogatásának szabályozásáról és megszervezéséről, a környéken előforduló márványbányászat korlátozásáról. Ennek eredményeképpen ma a márványkarsz részben természetvédelmi terület, részben pedig magán ökológiai park (La Reserva Natural Cañon del Río Claro).

Továbbiakban számos beszámoló látott napvilágot az expedíció eredményeiről magyar és nemzetközi szinten. Ezeket az irodalomjegyzék és a szövegben való hivatkozás tartalmazza.

E tanulmány igyekezett képet adni a magyar karszt- és barlangkutatás egyik, talán kevéssé ismert eseményéről és egyidejűleg emléket állítani az elhunyt Dr. Balogh János professzornak és Dr. Kósa Attilának.

IRODALOM

BALOGH, J. – KÓSA, A. – SZENTES, G. (1985): Recommendation for the Environmental Protection and Conservation of the Caves and other Karst Phenomena of the Río Claro Region – manuscript, Budapest-Medellín

IRVING, E. (1971): Evolution Estructrulal de los mas Septentrionales de Colombia – Boletin Geologico (Voumen XIX, No. 2.) p. 67-75

KÓSA, A. (19854-a): Preliminary Report about a Karst-morphological and Ecological Expedition – manuscript, Budapest

KÓSA, A. (1985-b): In Colombia – Again, The British Caver (Vol. 94-95. Spring-Summer) p. 21-25

KÓSA, A. (1986): Typical Tropical Karst Landformes Typical and Tropical – 9th International Congress of Speleology, Barcelona, Communications (Vol. 1.) p. 102-103

MAJOR, I. (1997): Merre jár a zsírmadár – Élet és Tudomány (21. évf.), Budapest p. 652-654

PORTA, J. (1966): Geologia del extremo S del Valle Medio del Magdalena entre Honda y Guataqui – Boletin de Geologia, Universidad Industrial de Santander (Numeros 22-23), p. 5-11

SZENTES, G. (1983): Szpeleológiai kutatások Kolumbiában, Karszt és Barlang (I-II. füzet), Budapest, p. 43-48

SZENTES, G. (1984): Speleological Exploration in the Río Claro Marble Karst in the central Cordillera, Colombia – The British Caver (Vol. 89. Winter) p. 1-6

SZENTES, G. (1986): Cave Development int he Tropical Marble Karst in Central Cordillera, Colombia – 9th International Congress of Speleology, Barcelona, Communications (Vol. 1) p. 161-163

SZENTES, G. (1992): Tropical Karst and Caves in the Central Cordillera, Colombia – Herausgaber: Höhlenforschergruppe Rhein-Main, Frankfurt am Main p. 1-67

Eszterhás István

GALÍCIA LEGNAGYOBB BARLANGJA A GRÁNITBAN ALAKULT *O FOLÓN*

A nyugat-spanyolországi Galícia túlnyomó része a Pangea őskontinensből származó gránitbatolit. A variszkuszi (hercíniai) hegységképző mozgások néhányszor megemelték és lesüllyesztették a gránitmasszívumot miközben számos kisebb-nagyobb törés is keletkezett benne. A máig tartó lepusztulás által változatos formájúra tönkösödött hegységben több különböző típusú un. pszeudokarsztos barlang keletkezett. Ezek közöl Galíciában a legjelentősebb és legnagyobb az O Folón-barlangrendszer.

Földrajzi elhelyezkedés - a barlangrendszer főbb méretei

Az O Folón elnevezés a helyi galíciai nyelven egy csigákon át kötelekkel mozgatott vízemelő szerkezetet jelent. Egy ilyen vízemelő és néhány vízimalom működött a barlangrendszer közvetlen közelében, erről kapta később a nevét az üregrendszer is. Az O Folón-barlangrendszer Ponteverda tartományban, a közigazgatásilag Vigo városhoz tartozó – annak központjától 7 km-rel délnyugatra levő – Coruxo falu határában van. E vidék a Galiñeiro-hegység része. Coruxo falu mellett a leukogránit-intrúziókkal átjárt alkáli gránitból álló Maúxo-hegycsoport található. A Maúxo vizeit a Fragoso-völgyben folyó Rega-patak vezeti a Vigoi-ríába. Ríának nevezik a tengerszint emelkedésével az egykori folyóvölgyekben alakult, fjordszerű öblöket.

Az O Folón-barlangrendszer közvetlenül a település szélén, a Fragoso-völgyben található. Itt a Rega-patak egy mocsaras víznyelőben tűnik el és csak 235 m-rel északra jelenik meg ismét. A barlangrendszer 905 m hosszban ismert járatai e víznyelő és a 34 m-rel alacsonyabban levő vízkibukkanás között húzódik. E két pont között 13 természetes bejáraton lehet a barlangrendszer különböző szakaszaiba bejutni.

Keletkezés

A barlangrendszer két egymást követő fázisban keletkezett, úgymint a hidrolízises és az eróziós fázis által. A gránit a lehűlés és a kéregmozgások hatására a tér mindhárom irányába töredezetté vált. A törések által keletkezett repedések mentén beszivárgott (és a jelenleg is beszivárgó) víz a sík töréslapok felszínén hidrolízisesen mállasztja a gránit földpát és csillám összetevőit. Ezáltal az eredetileg sík lapokkal határolt, egymás melletti gránittömbök lekerekedtek, köztük felgyülemlett a főként kvarcot tartalmazó mállási maradék, a szaprolit.

Egy negyedkori tektonikai átrendeződés során predesztinálódott a Fragoso-völgy és az ekkor létrejött töréses árokba beleköltöző Rega-patak vize fokozatosan igyekezett elszállítani mind a felszínen található törmeléket, mind a kőtömbök közti mállási maradékot. A patak vize így a lekerekített kőtömbök között egyre mélyebbre szállt, onnan mind több szaprolitot kimosva. A nagy kvarctartalmú szaprolit mozgatásával pedig eróziósan is tágította felszín alatti medrét. A kőtömbök között a föld alatti patak eróziós színlőket, kisebb-nagyobb medencéket koptatott. Ahol a víz csak lépcsőzetesen tudott haladni, ott vízesések alakultak, melyek aljában örvényüstök keletkeztek. Ez az eróziós tevékenység jelenleg is tart.

Leírás

A barlangrendszernek három szakaszát lehet megkülönböztetni, a vízbeáramlási, a központi és a vízkilépési zónát.

Vízbeáramlási zóna – A Rega-patak nagyjából észak felé követi a Fragoso-vetődés irányát, mígnem visszaduzzad egy posványos, mocsaras partú tavacskát alkotva. A visszaduzzasztott tavacska fenekéről több csatorna vezeti le a vizet a 15 m-rel lejjebbi barlangi szintre. A víznyelő közelében egy aknabejáraton juthatunk le a barlangba való vízbelépés helyéig. Innen egy többnyire alacsony és széles, lépcsőzetes aljú járat, a „Pozo da Rá" vezet tovább a „Cova Grande" szakasz felé. A „Cova Grande" egy kürtőkkel a felszínre nyíló, többnyire függőleges járatokkal jellemezhető szakasza a barlangnak. Mind a „Pozo da Rá", mind a „Cova Grande" szakaszok alján szinte teljes szélességben áramlik a sekély barlangi patak több helyen pangó vizű medencéket alkotva. A barlangi patak fenekén alkalmasint homok ülepedett le, másütt pedig szerves anyagú képződmények alakultak.

Központi zóna – A völgytalpon levő Nagy-dolinából két bejáraton is le lehet jutni a barlangrendszer központi szakaszába. Lejtős folyosókon és aknákon át érjük el a Vízeséses-termet, ahol a „Cova Grande" labirintusa felől érkező patak egy látványos, 6 m-es vízesést alkot, majd eltűnik egy szifonban. A járható részek a vízfolyás felett egy szélesebb tektonikus hasadékba szorult kőtömbök alkotta labirintusban folytatódik. A aknákban a jelenlegi és az egykori vízesések alatt mély örvényüstök alakultak. Érdekesség, hogy e szakasz járataiban csak az egyik oldalon találhatók színlők és mély öblök. Az ezzel szemben levő falakat többnyire egyenes síkok alkotják. Itt nemcsak a Rega-patak föld alatti freatikus vizei, hanem a Nagy-dolina felől lassan szivárgó vadózus vizek is megtalálhatók. E szakaszt nevezik „X Xebos"-nak. A továbbiakban a járat labirintus jellege megszűnik és ismét a patak mentén, vagy közel afeletti járatokban haladhatunk a „Xemelgos" nevű szakaszban. A „Xemelgos" végén a patak ismét eltűnik egy szifonban és a járható részek aknákban nyílnak fel az ún. „Második-dolina" alján levő bejáratokhoz. E központi zónában igen jelentős az aknákkal tűzdelt, kanyon jellegű részek aránya, amely meghaladja az itteni járatok 40 %-át.

Vízkilépési zóna – A barlangrendszernek a végső szakasza nem járható össze a többi résszel. Külön bejáratokkal nyílik a völgy alacsonyabb szakaszán és széles, alacsony folyosókkal jelentkezik. A folyosók és néhány helyen teremmé szélesedő rész alján a kőtömbök között találkozhatunk a Rega-patak föld alatti részével, amely aztán egy végső szifonban tűnik el. E szifon után már levegős részek nem ismertek. A szifontól 30 m-rel távolabb forrásként jelentkezik a völgytalpon a patak vize. Nem messze a forrástól egy 19. századi vízimalom romjai láthatók.

Képződmények – élővilág

Az O Folón-barlangrendszerben viszonylag kevés képződmény található. E kevés képződmény viszont szerfölött érdekes, hisz mindahányuk létrejöttében meghatározó volt az élőlények aktivitása. Egyes baktériumok, gombák és algák életfolyamataik során lebontják és átalakítják a szilikátásványokat. Eme tevékenység útján jöttek létre a gránitban levő üregrendszerek képződményei. E képződmények két nagyobb csoportba sorolhatók, úgymint a pigotitek és az amorf opál (A-opal) képződmények.

A pigotit a humuszsav és néhány fémkation komplexumából álló anyag. A pigotit általánosan elterjedt a savas talajokban. E savas komplexumot mosta be a barlangon átfolyó patak az üregbe, ahol aztán különböző formában csapódott ki. Vannak cseppkövek, drapériák, lefolyások és a medencékben mésztufára hasonlító képződmények. Az O Folón pigotitjait megelemezve az derült ki, hogy azok humuszsavból és főleg vas-, valamint alumíniumkationokból állnak. Színük a sárgásfehértől a sötétbarnáig változó. Struktúrájuk amorf. Mutatós bordákból álló lefolyás van a rendszer ún. „Coral Raxo" szakaszában. A „Pozo da Rá" szakaszban pedig az áramló vizű medencékben mésztufa-szerű mikroképződmények tömege található. A „Pozo Cascada" termeinek egyes falrészein vastag sötétbarna, nyelvszerű pigotitbevonatok vannak.

Az amorf opál képződmények tisztán szilikátokból állnak, nincs szerves összetevőjük. A gránit mállását pszeudokarsztos környezetben részben a mikroorganizmusok (baktériumok, gombák, algák) okozzák. Ezek a nedves környezetben képesek a kvarcot lebontani és jól oldódó amorf opállá alakítani. Az amorf opál, mint a mikroorganizmusok élettevékenységének egyik terméke a környező vízbe kerül, melyet aztán opálban túltelítetté tesz. A túltelített oldatból aztán a barlangi légáramlás következtében kialakuló párolgás miatt a víz egy része távozik és az opál kicsapódik. Az opál kicsapódását a barlangi üledékben alakult kapillárisokban is kimutatták. Mindkét esetben igen lassú a víz mozgása, ezért zavartalanul történik a kicsapódás. Az ilyen módon létrejövő amorf opál képződményeknek két alapváltozatát és számos formáját sikerült megismerni. Az egyik alapváltozat a bekérgeződések, a másik a hengeres formák. A bekérgeződések lehetnek lefolyásszerű formák, mésztufához hasonló medencealjzatok, valamint mésztufa-medenceperemekhez hasonló ún. „abroncskövek". Az opálképzősmények alkotta medencék vize meglehetősen

savanyú, átlagosan 4,5 pH. A hengeres formák kicsiny, 1-2 cm-es sztalaktitek, vagy agancsformában elágazó opálkorallok.

A barlangrendszer élővilága még nincs teljesen feldolgozva. A képződmények kialakulását segítő mikroorganizmusok többsége csak az ábécé betűivel van jelölve, taxonómiai hovatartozásuk nem minden esetben meghatározott. A nagyobb élőlények közül gyakran lehet találkozni a barlang vizes medencéiben egy helyi barlangkedvelő gőtével, a *Chiglossa lusitancia*-'val.

Régészeti leletek

A barlangrendszer ismertsége meglehetősen régi, mint azt a régészeti leletek mutatják. Az eddig megtalált leletanyag a neolitikumtól a 19. századig mutatja az embereknek a barlangban, illetve a barlang környékén való jelenlétét. A leletek idáig kizárólag a barlang központi és vízkilépési szakaszából kerültek elő, melyek kőeszközök és kerámiák. A neolitikumot különböző használati és rituális kőbalták, őrlőkövek és szalagmintás cserépedények képviselik. A réz- és bronzkorból való leletek geometrikus mintákkal díszített, különböző helyi paleokultúrákhoz tartozó edénytöredékek. A barlangrendszer leleteit a vigoi és a ponteverdai múzeumokban lehet megtekinteni. A barlangrendszer szomszédságában, a Rega-patak mentén a 17. századból való vízemelő rendszer maradványait és még a 19. században is működő vízimalom-romokat is lehet látni. A tárgyi leleteken kívül több monda is kapcsolódik a barlanghoz és annak közvetlen környékéhez, ilyenek többek közt a „moura" legendák. A moura-'k a sellőkhöz hasonló, gyönyörű, fedetlen testű hegyi lányok, akik több halandót is elcsábítottak.

Kutatottság – védelem

Az O Folón-barlangrendszer kutatását, feltárását a vigoi Maúxo Barlangkutató Klub fogja össze. A szakszerű kutatások 1992-től napjainkig töretlenül folynak. A barlangrendszerről számos tudományos és népszerűsítő írást jelentettek meg. A Maúxo Klub az A Coruñai Egyetem Geológiai Intézetével és az UIS Pszeudokarszt Bizottságával karöltve 2007-ben nemzetközi konferenciát szervezve számolt be a kutatások eredményéről és ennek kapcsán egy kiránduláson mutatta be a világ szakmai közönségének az O Folón-barlangrendszert. Ez a Nemzetközi Gránitbarlang Konferencia jelentősen elősegítette, hogy jelenleg már folyamatban van a barlangrendszer fokozott védelem alá helyezése.

A barlangrendszert megtekinteni, vagy tanulmányozni kívánók a kezelő csoporttal kapcsolatot teremthetnek a mauxo@mauxo.com címen (spanyolul, vagy angolul).

VIGO- (CORUXO), MAÚXO-HEGYCSOPORT, FRAGOSO-VÖLGY

O FOLÓN-BARLANGRENDSZER

Felmérték: a Maúxo Barlangkutató Klub tagjai 1992 és 2007 között
A rendszer ismert hossza 905 m, mélysége 34 m
Befoglaló kőzete: variszkuszi idejű szürke alkáli gránit

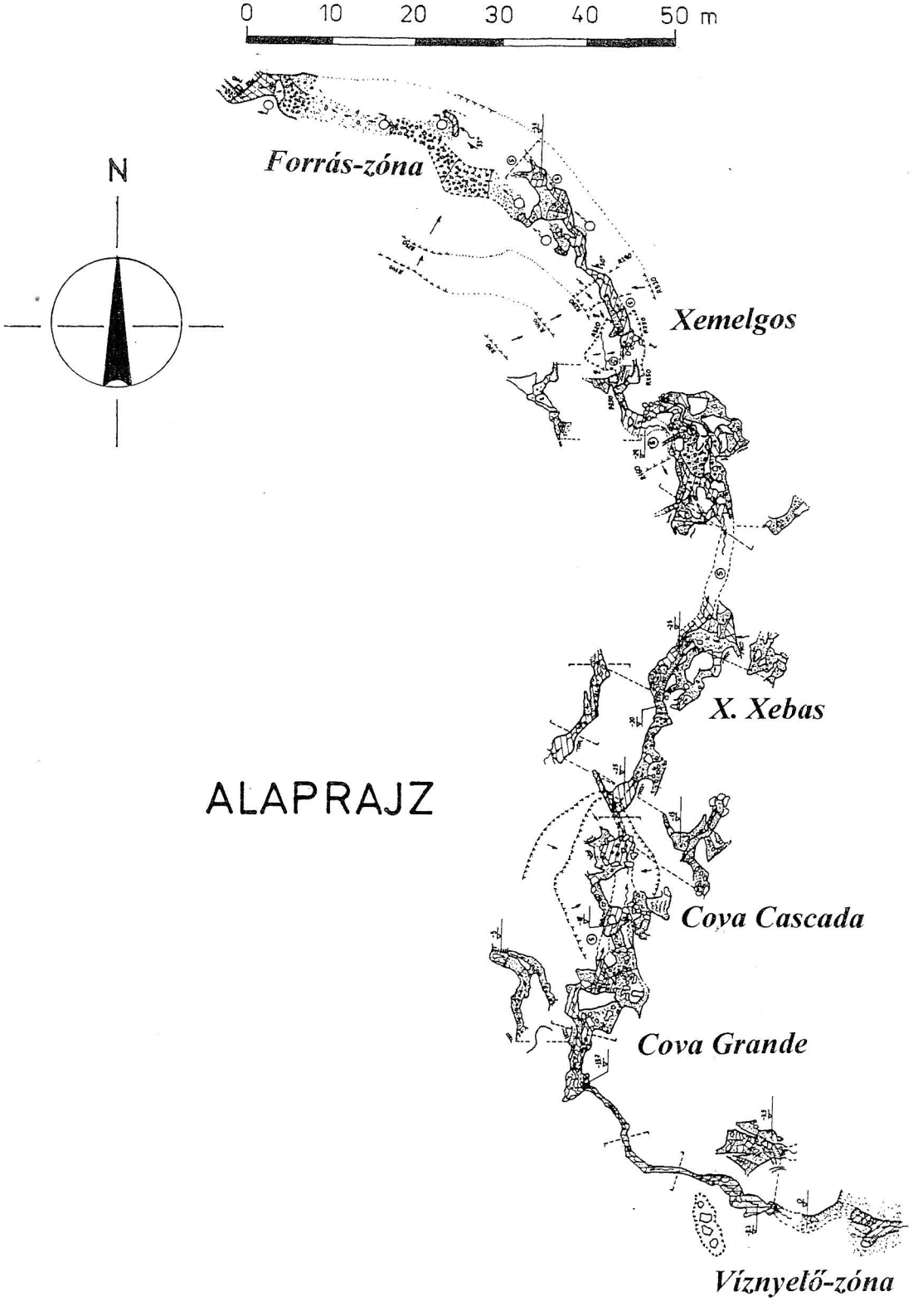

VIGO- (CORUXO), MAÚXO-HEGYCSOPORT, FRAGOSO-VÖLGY

O FOLÓN-BARLANGRENDSZER

KITERÍTETT HOSSZMETSZETE

Felmérték: a Maúxo Barlangkutató Klub tagjai 1992 és 2007 között
A rendszer ismert hossza 905 m, mélysége 34 m
Befoglaló kőzete: variszkuszi idejű szürke alkáli gránit

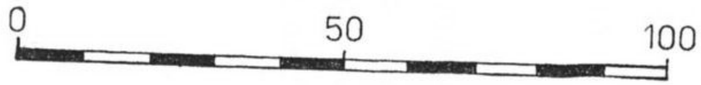

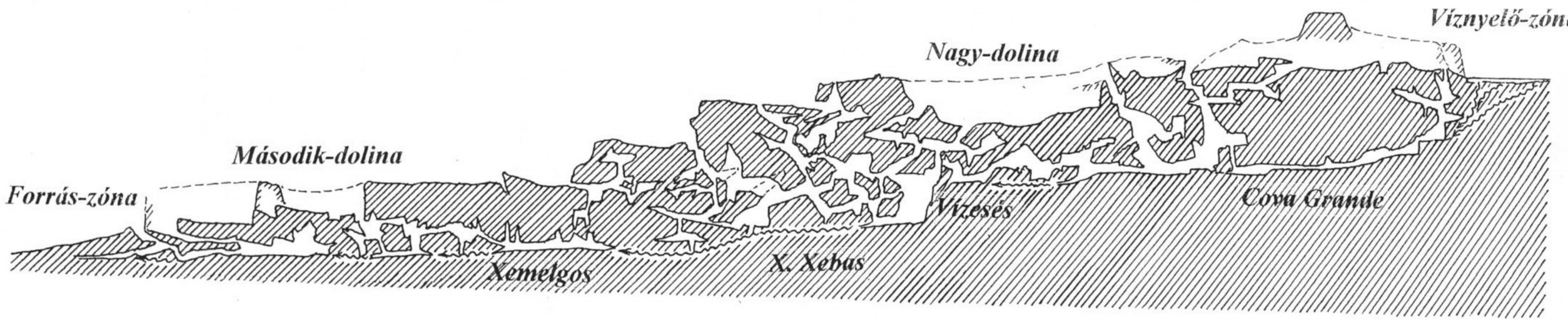

Eszterhás István

A 2008-BAN MEGISMERT DENEVÉRSZIMBÓLUMOK

(A 2000-ben kezdett heraldikai sorozat folytatása)

A korábbi években (2000-től 2007-ig) az évkönyveinkben ismertetett 180 denevérszimbólumhoz ez évben 12 újabbat sikerült megismerni, így denevérheraldikai gyűjteményünkben 2008. év végére összesen 192 ábrázolás szerepel.

Az újonnan fellelt denevérszimbólumok mindegyike észak-olaszországi barlangkutató klubok emblémáiból való. Ezek egy része Olaszországban élő szlovén nemzetiségű kutatók szlovén megnevezésű klubjaitól származik. Formai megjelenésük hasonlít a korábbi években már bemutatott és elemzett denevérjelképekhez. Van köztük kilenc fekete sziluett, többségük aszimmetrikus.

A 2008-ban megismert denevérszimbólumokat ezen oldalt követő mellékletben mutatjuk be. Az ábrázolások sorszáma a korábban megkezdett sorozat folytatása. A most bemutatásra kerülő denevérjelképek a következő barlangkutató csoportok címerállatai:

181. Associazione XXX Ottobre Club Alpino Italiano, Gruppo Grotte – Trieste
182. Circulo Speleosub Sandanielese „Tane dal Lôf" – San Daniele del Friuli
183. Gruppo Grotte „Carlo Debeljak" – Trieste
184, Gruppo Speleo „L.V. Bertarelli" Club Alpino Italiano – Gorizia
185. Gruppo Speleologico Carsico – Gorizia
186. Gruppo Speleologico – Sacile
187. Gruppo Speleologico „Vali del Notisone" – San Pietro al Natisone
188. Gruppo Triestino Speleologi – Trieste
189. Raggruppamento Escursionisti Speleologi Triestini – Trieste
190. Società Adriatica di Speleologia – Trieste
191. Società Studi Carsici „A.F. Lindner" – Ronchi dei Legionari
192. Športno Društvo Jamarski Odsek - Malchina

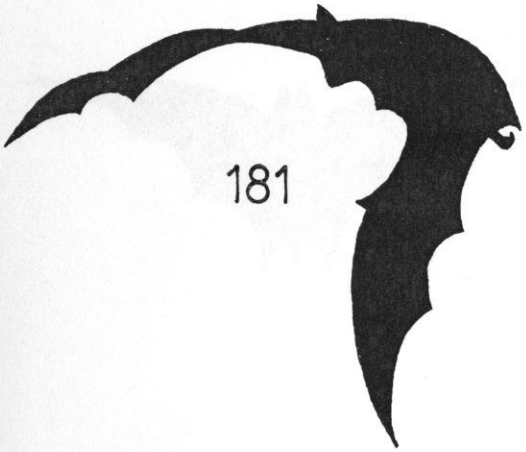

181

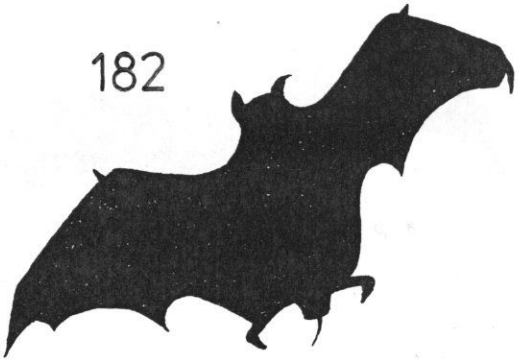

182

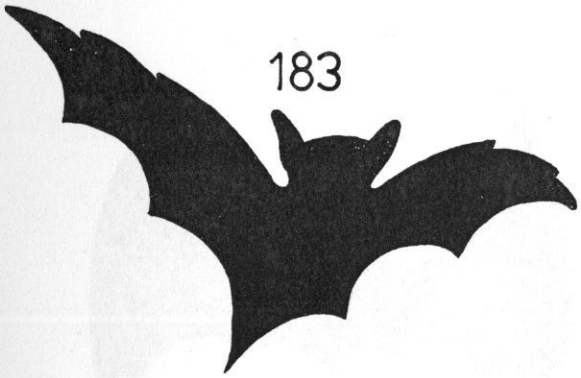

183

184

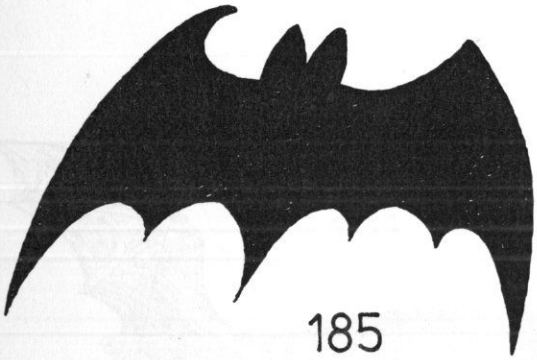

185

186

187

188

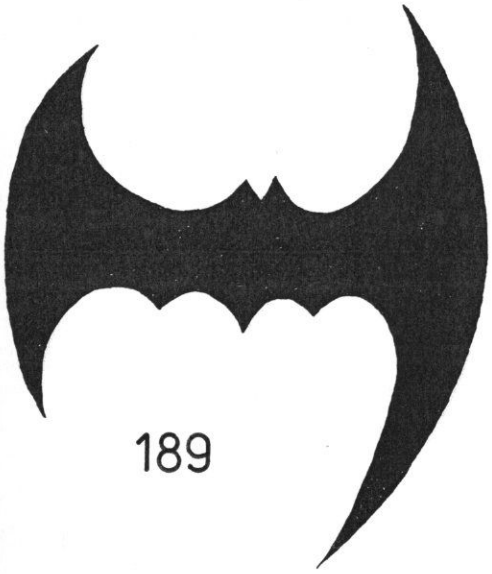

189

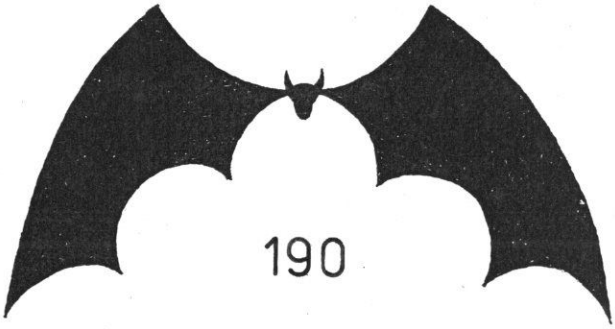

190

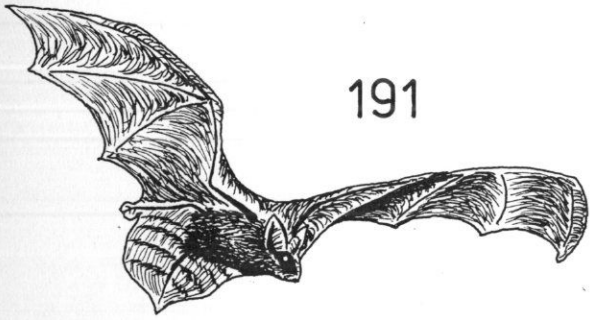

191

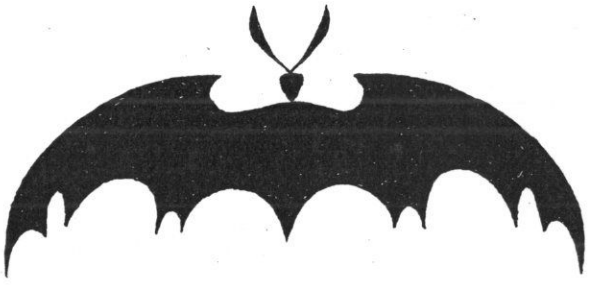

192

4.

DOKUMENTÁCIÓS TEVÉKENYSÉG

ESZTERHÁS ISTVÁN

NÓGRÁD 2008-BAN ÚJONNAN FELLELT NEMKARSZTOS BARLANGJAI

RÉSZTARTALOMJEGYZÉK

oldal

A 24. Vulkánszpeleológiai Tábor tevékenysége 57

A Salgó és a Boszorkány-kő üregei 59

A Medves laposának üregei 67

A Gortva-völgy barlangja 72

Az Ecskerendi-rög barlangja 77

Továbbjutás a Szilvás-kő ismert barlangjaiban 85

A Karancs–Medves-vidék magyarországi részének barlangjai 93

A Cserhát magyarországi részének nemkarsztos barlangjai 95

Irodalom 97

A 24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR TEVÉKENYSÉGE

(Salgótarján, Szilváskőpuszta, 2008. július 5-13.)

A tábort a Vulkánszpeleológiai Kollektíva munkatervében foglaltak szerint rendeztük. Tevékenységünk célja a Medves-vidék, a Cserhát, a Vajdavár-vidék néhány, korábban még át nem vizsgált területének bejárása barlangok keresése végett, továbbá egy-két már ismert barlang további kutatása. A táborhoz a 10479-11/2007. számú engedélyt használtuk, amit már az előző évben ez évre vonatkozólag is megkaptunk. A tábort a szokásos módon meghirdettük az „MKBT Tájékoztatóban", valamint személyes meghívókat küldtünk szét a korábbi táboraink résztvevőinek és a potenciálisan számításba vehető személyeknek.

A tábor költségeit, ami 475.000 Ft-ot tett ki (útiköltség, élelmezés, felszerelés) nagyobb részt a résztvevők fedezték. A költségekhez a Vulkánszpeleológiai Kollektíva járult hozzá 30.000 Ft-tal. Pályáztunk a Karszt és Barlang Alapítványnál is, de pályázásunk sikertelen maradt.

A kutató tevékenységben 13-an vettek részt, akik részben egyéni kutatók, részben valamely barlangkutató csoporthoz tartozó tagok voltak, illetve két németországi kutató is bekapcsolódott a tábori tevékenységbe, ezek a következők voltak:

Buda László,
Eszterhás István,
Fodor Patrik,
Fodor Tivadar,
Godó Róbert,
Gönczöl Imre,
Horváth Ádám,
Lukács Attila,
Mocsári Attila,
Oláh Csaba (D),
Sívó Zsuzsanna,
Szarka Gyula,
Szentes György (D)

A 13 kutatón kívül még további 13 szimpatizáns és családtag is tiszteletét tette egy-egy fél napra, vagy néhány órára. A tábor tevékenységét Judik Béla a Bükki Nemzeti Park körzetvezetője ellenőrizte.

A tábor ideje alatt bejártuk Medves-fennsík magyar és szlovák részét, a Salgót, a Boszorkány-kőt, a Szilvás-kő-hegycsoportot és látogatást tettünk a dél-nógrádi Erdőkürt határában a közelmúltban felfedezett Erdőkürti-andezitbarlangban. Előzetes terveink szerint több területet és barlangot is szándékunkban volt megvizsgálni, de a létszámbeli korlátok, vagyis, hogy az előbb felsorolt résztvevőknek több mint a fele csak 3-4 (vagy kevesebb) napra tudott csak bekapcsolódni a tevékenységbe azt eredményezte, hogy a táborhelytől távolabb kijelölt helyeket nem tudtuk felkeresni. A program végül is a következőképpen alakult:

Július 5. (szombat): Túra a Szilvás-kőre, a Korlátolt-barlang átnézése
Július 6. (vasárnap): Túra a Gortva-völgyben (a szlovák oldalon is), a Gortva-barlang megtalálása és átnézése
Július 7. (hétfő): Az Erdőkürti-andezitbarlang meglátogatása
Július 8. (kedd): Túra a Szilvás-kőre, bontás a Kis-Szilvás-kőn, továbbjutás a Pók-lyuk Villám szakaszában
Július 9. (szerda): Túra a Medves laposán, a Nagy-völgyi-tároó felmérése
Július 10. (csütörtök): Túra a Salgóra és a Boszorkány-kőre, a Salgóvári-barlangok és a „Mari nene lyukának" felkeresése
Július 11. (péntek): A Korlátolt-barlang felmérése, sajtófogadás a tábor eredményeiről (Szent István Rádió, Eger)
Július 12. (szombat): Táborbontás, hazautazás

A tábor tevékenysége során újonnan találtunk négy mesterséges üreget: a Mari nene lyukát, a Salgóvár déli barlangját, a Salgóvár északi barlangját és a Nagy-völgyi-tárót. Ráakadtunk egy a szlovákiai oldalon levő természetes barlangra: a Gortva-barlangra. (Ezt a tényt és a barlang dokumentációját megküldtük a szlovák illetékeseknek is.) Látogatást tettünk az Erdőkürti-andezitbarlangban és továbbjutottunk három Szilvás-kői barlangban. A természetes barlangokat és a mesterséges üregeket átvizsgáltuk, térképeket és fényképeket készítettünk róluk.

A SALGÓ ÉS A BOSZORKÁNY-KŐ ÜREGEI

Salgóbánya nyugati szomszédságában van a 625,3 m magas Salgó (Nagy-Salgó) és az 571,4 m magas Boszorkány-kő (Kis-Salgó). Mindkettő laza miocén kori üledékeken (homokkő, tarkaagyag, riolittufa) ülő kb. 5 millió éves bazalthegy. Ezek a Medves-vidék magyarországi részének legidősebb bazalthegyei (PRAKFALVI-GAÁL-HORVÁTH 2007). A Salgó tetőrégióját az egykori vulkán krátermaradványának (neck) zsákos elválású bazaltja alkotja. E formás kúpon a 13. században várat építettek a Kacsics nemzetségbeli Simon (később magát Salgónak nevező) bán és fiai, mely mozgalmas történelme során adományozással és ostrommal többször cserélt gazdát, mígnem 1593-ban rommá vált (CSORBA 1997, FELD 2002, GERŐ 1975). A Salgótól egy nyereggel elválasztott Boszorkány-kő egy kéregfelhasadásos hasadékvulkán maradványa. Kora közel azonos s Salgóéval. Jellegzetessége, hogy az egykori kéregfelnyílásban a jól láthatók a bazalttufa-maradványok, a vulkáni bombák, a bazaltláva legkülönbözőbb elválási formái és a bazalt kukoricacsöves lepusztulása. Ezek bemutatására geológiai tanösvény is létesült. A Salgón és a Boszorkány-kőn máig csak mesterséges üregeket sikerült megismerni.

Salgóvár déli barlangja – Salgóvár több ütemben épült. Az utolsó építési időszak a Dercsényiek tulajdonlásának idején, 1526-1550 között volt. Ekkor épült az alsóvár, északnyugati palotaszárny és a délnyugati bástya. A bazaltból épült délnyugati bástya keleti falának külső oldalán, annak aljában két üreg indul a fal belsejébe. A nagyobbik üreg a Salgóvár déli barlangja. Ez a bástyafal déli sarkától 1,20 m-rel északabbra, mintegy 615 m tengerszint feletti magasságban nyílik. Az 1,60 m széles, 1,20 m magas bejárati nyílása keleti irányba néz. A bejáratot egyetlen 25 ° lejtésű, 5,00 m hosszú, csak kúszva járható, zsákszerű fülke követi. Mind a bejáratnál, mind a fülke belsejében jól látszik, hogy a bástyafal köveit utólag fejtették ki. Az üreg kibontásának idejét és célját csak becsülni tudjuk. A kibontás a vár 17. században történt kiürítése, elhagyása és az 1980-as évek között történhetett. Célja pedig a legnagyobb valószínűség szerint a kincsvadászat volt. A várban elrejtett kincsek legendájáról és annak kereséséről már Mocsáry Antal, a 19. század kitűnő földrajzi és történelmi leírója is említést tett: „valamikor az 1820-as évek táján néhány juhász egy kis ablakot véve észre a váron, egy kidöntött fán felment, és egyikük bemászott, ám kincsek helyett csak értéktelen vasakat, cserepeket talált." (MOCSÁRY 1826). A kincskeresők nyilván nem csak ablakon való bemászással, hanem ásással és falbontással is igyekeztek a remélt kincsekhez hozzájutni. Ilyen falbontás által keletkezhettek a Salgóvár barlangjainak nevezett mesterséges üregek.

Salgóvár északi barlangja szintén a vár délkeleti bástyájának bazaltból épült falában van. A bástya déli sarkától mintegy 7 méterrel, az előbb leírt üregtőé kb. 4 méterrel északabbra levő objektum. Az előbbi üregtől kisebb. Bejárata 1,00 m

széles és 80 cm magas. Az ezt követő fülke is csak 2,00 m hosszú. Létrejöttét ugyancsak a kincskeresők általi falbontásnak köszönheti.

Mari nene lyuka – A Boszorkány-kő délkeleti lábánál a keresztrétegzett glaukonitos homokkőben (Pétervásárai Homokkő Formáció) említenek egy üreget, illetve annak maradványát maradvány, a Mari nene lyukát. Salgóbánya kiépítése (1872) és betelepítése után vált mondává Mari nene története. Mint a mondáknak általában több változata van, úgy Mari nene mondájának is. Egyesek szerint oly szegény volt,hogy még kunyhóra sem futotta az épülő bányatelepen. Mások szerint az 1879-ben épült (de 1957-ben felszedett) fogaskerekű vasút alkalmazottja volt, ő eresztette le a csilléket és takarította a pályát, ezért kellett a fogaskerekű közelében egy barlanglakásban laknia. Megint mások szerint Salgóbányán boszorkánynak tartották, és e miatt kiüldözték a faluból, ezért választotta lakhelyéül a sziklaüreget. Többen úgy vélik, hogy Mari nene után nevezték el az egész hegyet Boszorkány-kőnek (BARÁZ 2007, FRICS 2007, FRICS-VARGA 2007, KOVÁCS 2004, SZEKERES 2001).

Amennyire módunk adódott, megpróbáltuk előbb a szakirodalom alapján megismerni Mari nene lyukát. Az előbb felsorolt irodalmak szerzői közül talán SZEKERES (2001) ismerte az üreget, KOVÁCS Balázs (2004) pedig nagyon valószínűen volt is benne. A többi szerző csak őket idézi. Kovács Balázst eddig nem találtuk meg, de annyit már megtudtunk róla, hogy a Fáy András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium tanulója volt (mely intézmény Bátonyterenyén, az Ózdi út 39. alatt van) és itt egy diákpályázatra adta be a többek közt a Mari nene lyukáról szóló „Boszorkánykő" című dolgozatát. Az akkor somoskői lakos Kovács Balázs azóta már kikerült az iskolából.

Kovács Balázst még nem sikerült megtalálnunk, így más informátorok elmondása alapján próbáltuk kétszeri nekifutással is a Mari nene lyukát megtalálni, de ez nem sikerült. A bozótos, csalános hegyoldalban több helyen is kibukkan a homokkőszikla, de amit mi eddig láttunk, abban barlanglakás, vagy annak maradványa nem volt felismerhető. Tehát az biztos, hogy létezik (vagy létezett) Mari nene lyuka, de egyenlőre mi azt még nem találtuk meg, így megvizsgálni, feltérképezni és lefényképezni nem állt módunkban.

MEDVES–AJNÁCSKŐI-HEGYSÉG

A MEDVES ÉS A SALGÓ BARLANGJAI

Szerkesztette: Eszterhás István 2008-ban

0 1000 m

1:17.500

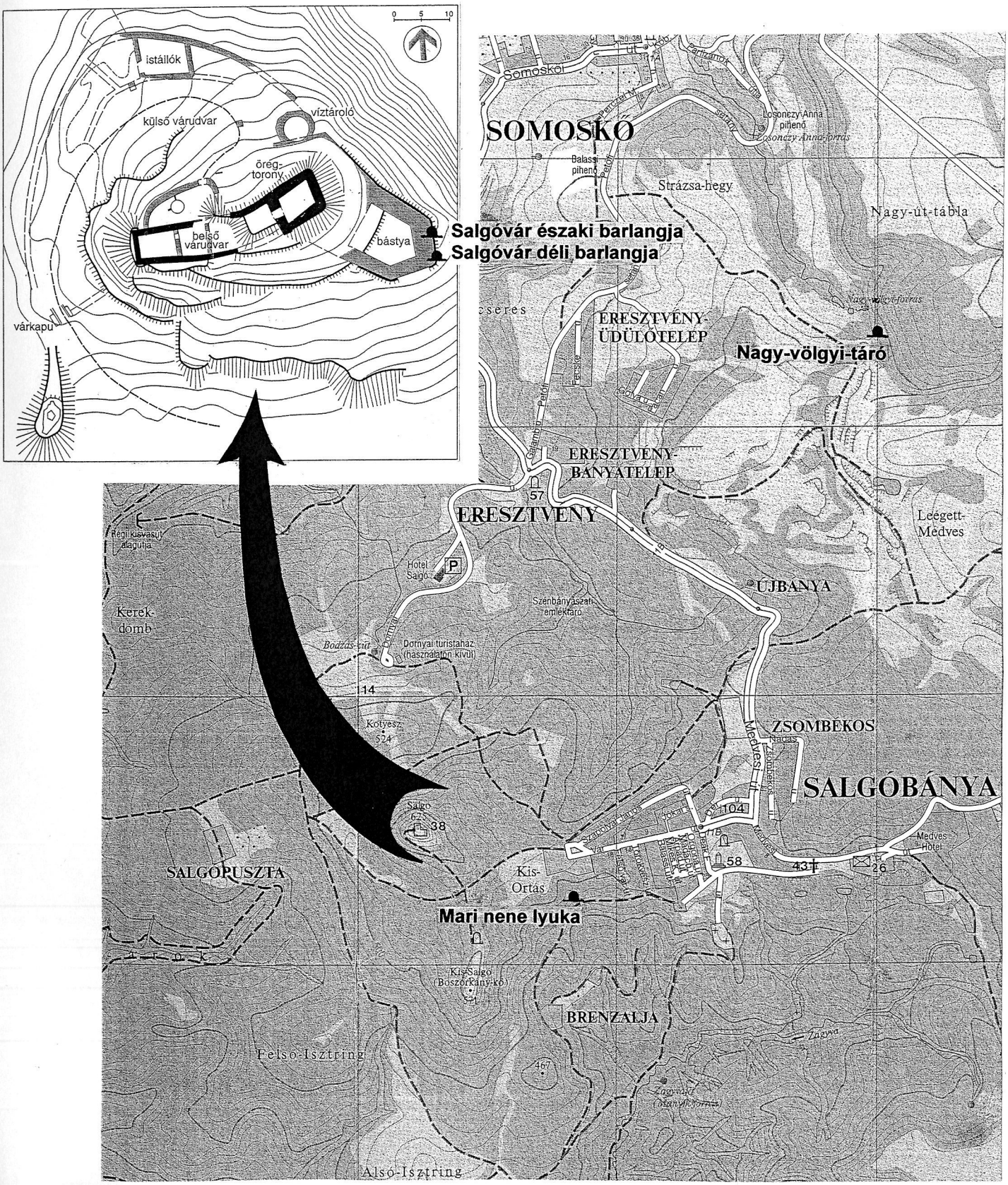

SALGÓTARJÁN–SALGÓBÁNYA, SALGÓVÁR

SALGÓVÁR DÉLI BARLANGJA

(VÁZLAT)

Felmérte: Fodor Tivadar és Mocsári Attila 2008. július 10-én
Az üreg hossza 5,00 m, szélessége 1,60 m, mélysége 3,50 m
Befoglaló kőzete: bazalt

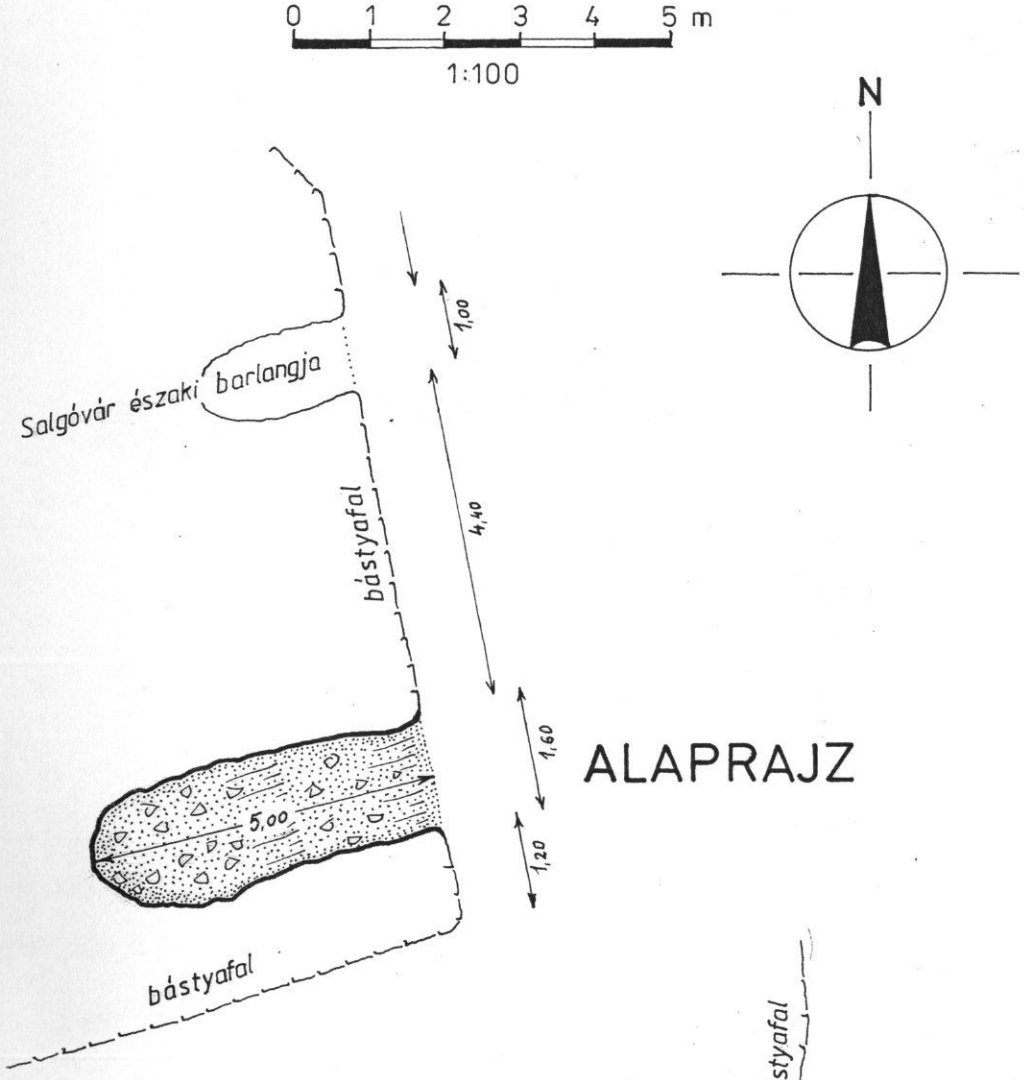

ALAPRAJZ

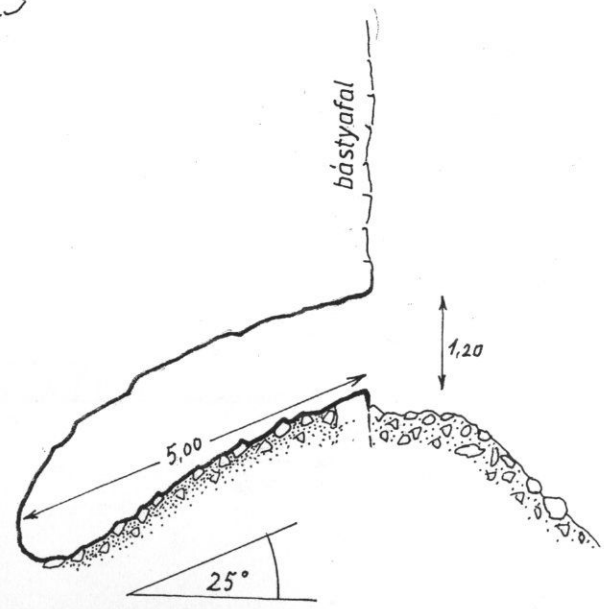

HOSSZMETSZET

SALGÓTARJÁN–SALGÓBÁNYA, SALGÓVÁR

SALGÓVÁR ÉSZAKI BARLANGJA

(VÁZLAT)

Felmérte: Fodor Tivadar és Mocsári Attila 2008. július 10-én
Az üreg hossza 2,00 m, szélessége 1,00 m, magassága 0,80 m
Befoglaló kőzete: bazalt

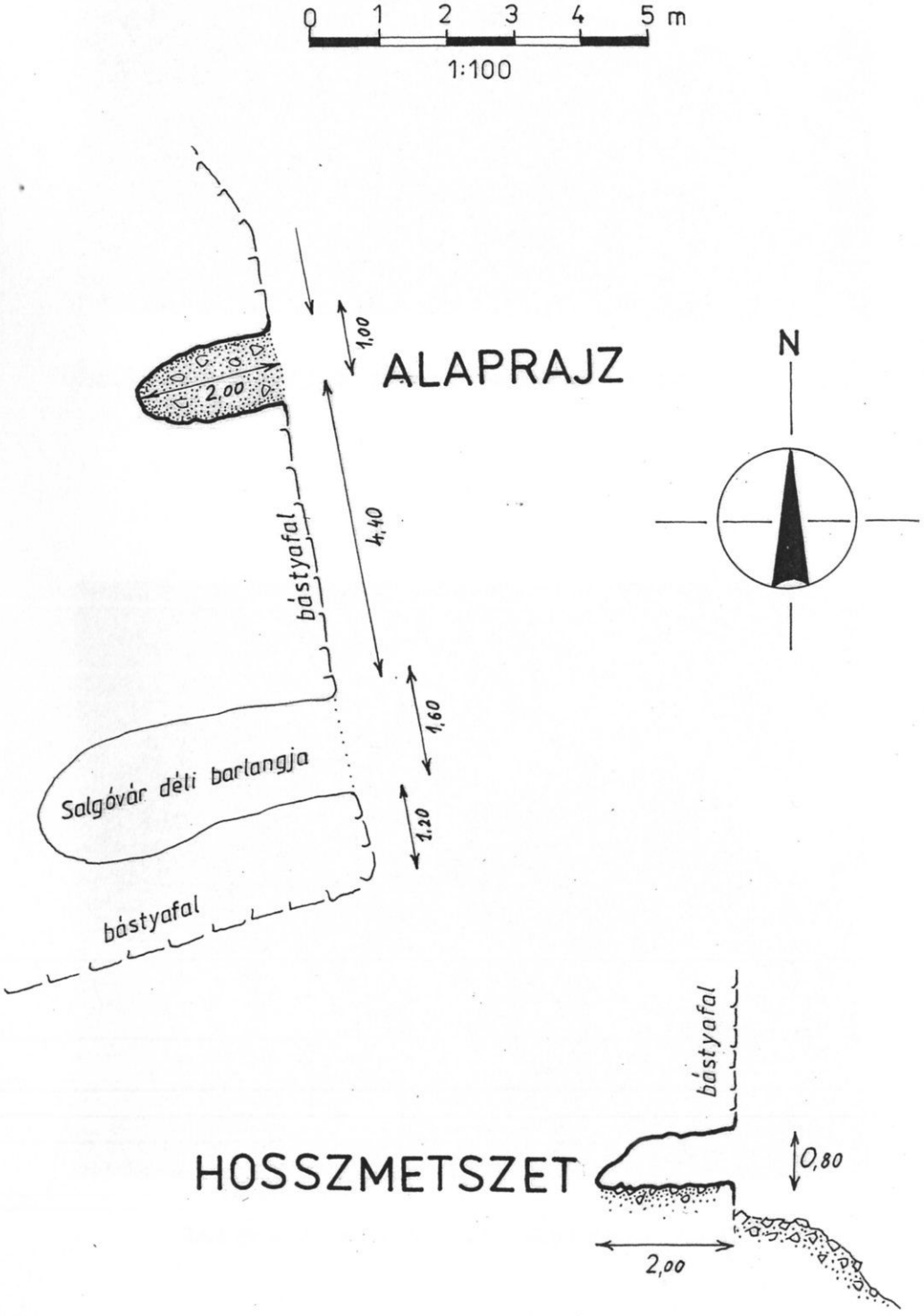

SALGÓ

Salgóvár a 625 m magas bazaltkúp tetején /B.L./

Salgóvár délkeleti bástyája /B.L./

SALGÓ

A bástya aljában található Salgóvár déli barlangja /B.L./

Salgóvár déli barlangjának üregét alighanem kincskeresők bontották ki /B.L./

SALGÓ

A bástya aljában található kisebb üreg a Salgóvár északi barlangja /B.L./

Salgóvár északi barlangja csak kúszva járható 2 m hosszú járat /B.L./

A MEDVES LAPOSÁNAK ÜREGE

A Medves Közép-Európa legnagyobb bazaltfennsíkja. Területe 12,8 km², ebből 7,8 km² esik Magyarország területére. A medves-ajnácskői bazaltvulkanizmus 4. fázisában, kb. 2,3 millió éve szétterült lávakőzet egyenetlen felszínre folyt, így annak felszíne majdnem tökéletesen sík, vastagsága viszont erősen változó. A többnyire jó minőségű bazaltot a fennsík számos helyén fejtették. A Medves legnagyobb, az 1910-ől az 1980-as évekig működő kőbányaegyüttese a fennsík délnyugati peremén található Eresztvényi-bánya, mely egymás közvetlen közelében öt jelentős nagyságú kőfejtővel bírt (Felső-, Középső-, Kis-, Nagy-réti- és Új-bánya). A Medvest mind a további bazaltbányák, mind az egykori szénbányák számos helyen alaposan feltárták, átlyuggatták, de a terepbejárások és a bányafeltárások által sem sikerült eddig természetes keletkezésű barlangra akadni. Egyetlen, ma már barlangként viselkedő mesterséges üreget találtunk a felhagyott Nagy-völgyi-bazaltbánya területén.

Nagy-völgyi-tároó Salgóbányától nagyjából észak felé 2 km-re található az egykori Eresztvényi-bányaegyüttes Nagy-völgyi-bazaltbányájában. A bányához jelzett út nem vezet, de szinte minden irányból jól megközelíthető az egykori bányautakon. A Nagy-völgyi-forrástól mintegy 100 méterrel délre, a 15-20 m magas bányafalban van egy beugró rész. E beugróban található nagyjából 485 m tengerszint feletti magasságban a Nagy-völgyi-tárónak nevezett üreg. A bánya működése idején raktár, illetve robbantási menedékhely végett készítették. A bánya megszűnte után bejáratához bazalttörmeléket toltak, ezzel lezárva az üreget. Idő közben e törmelékkúp megülepedett és a kövek egy része a bejáratnál levő törmelékcsúcsról legurult és így résnyire megnyílott az üreg bejárata. E rést kicsit kibővítve ismét be lehetett jutni az üregbe. A bányaudvarból fel kell kapaszkodni mintegy 1,50 méternyit a törmelékkúp tetejére, ahol az üreg nagyjából nyugat felé néző, 1,40 m széles, 30 cm magas bejárata van. Ezen átbújva, a törmelékkúp belső oldalán leereszkedve juthatunk be a hozzávetőleg tégla formájú vízszintes üregbe. Ennek hossza 8,22 m, szélessége 2,60 m, magassága 1,60 m. Az üreg végén, a jobb oldali falban van egy 90 cm-re bemélyedő, 1,50 m széles alkov-szerű bemélyedés. Az üreg mennyezetét, oldalfalait és alját is vékonypadosan rétegzett kompakt bazalt alkotja. Az üreg szpeleológiai jelentősége csekély. A jövőben hasznosítani lehetne a közeli bányagödrökben alakult tavak egyre élénkülő fürdőéletének kiszolgáló helyiségeként. Lehetne öltöző, raktár, hirtelen támadt zivatar esetén menedékhely stb.

SALGÓTARJÁN–SALGÓBÁNYA, NAGY-VÖLGY

NAGY-VÖLGYI-TÁRÓ

Felmérte: Buda L. Fodor P. Fodor T. Mocsári A. 2008. július 9-én
Az üreg hossza 8,22 m, szélessége 2,50 m, magassága 1,60 m
Befoglaló kőzete: bazalt

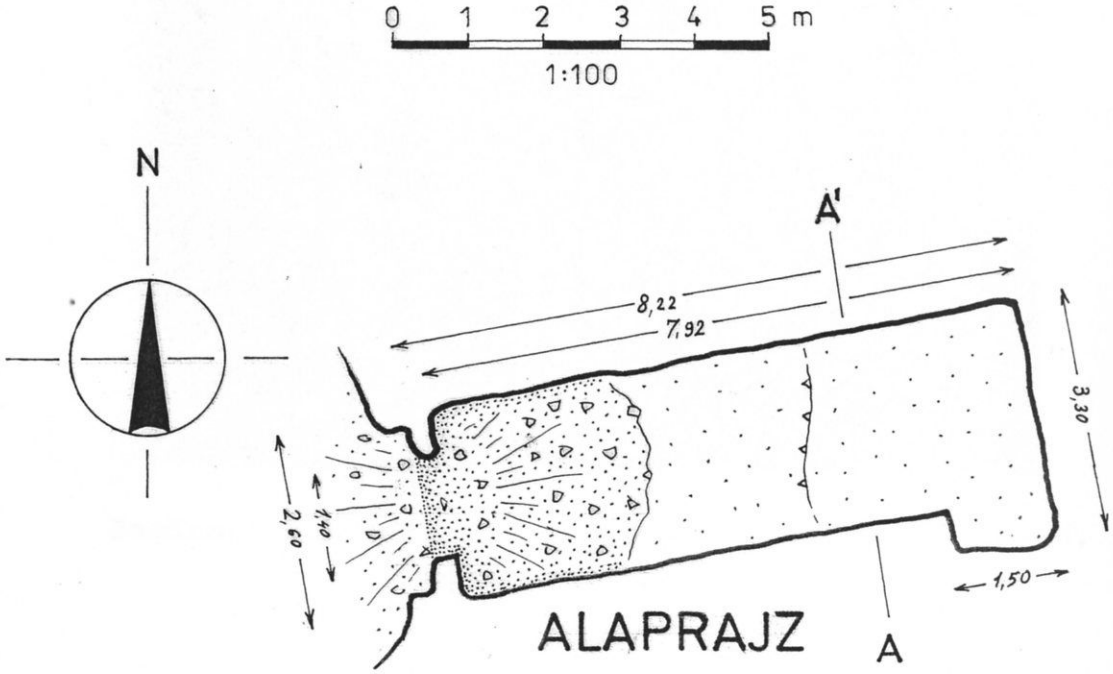

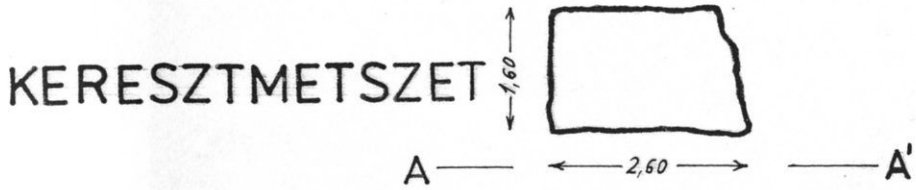

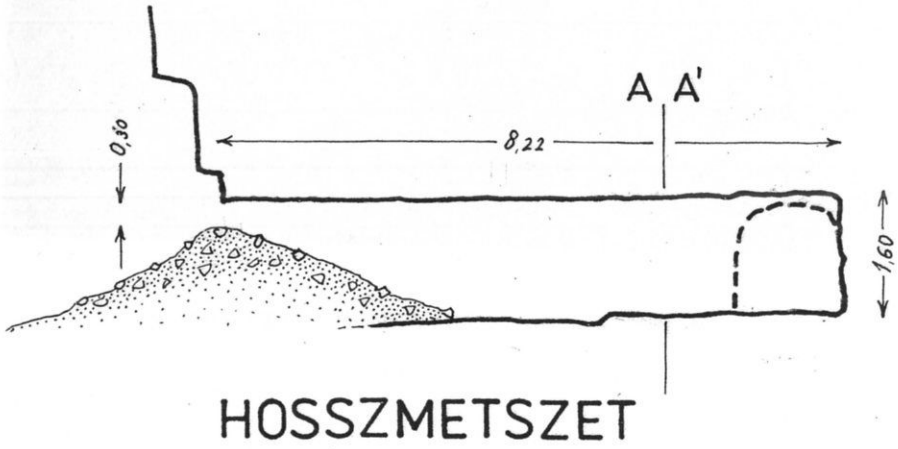

MEDVES-FENNSÍK

Barlangkutatók Európa legnagyobb bazaltfennsíkján, a Medvesen /B.L./

Az Eresztvényi-tó már üdülési célokat szolgál /B.L./

MEDVES-FENNSÍK

Egy kisebb bányató, a Csörgő-tavak egyike /B.L./

A Nagy-völgyi-tároó bejárata /B.L./

MEDVES-FENNSÍK

A Nagy-völgyi-tároó felmérése /B.L./

A Nagy-völgyi-tároó hátsó fülkéje /B.L./

A GORTVA-VÖLGY BARLANGJA

A Medves-fennsík délnyugati peremén, az ún. Gortva-völgyfőben nyolc egymás közeli forrással (részben természetes, részben az egykori szénbányából kivezetett „öregségi vizek" által) ered az egész vidék legjelentősebb vízfolyása, a Gortva. Az egész patak 35 km hosszú – a forrásokat követően 2 km-t Magyarországon, majd 1 km hosszan a szlovák-magyar határon és 32 km-t Szlovákiában halad, mígnem Feled (Jesenské) mellett beletorkollik a Rimába. A patak felső 3-4 km-es szakasza a Medves-fennsík lépcsőin folyik lefelé a források közelében bazalton és riolittufán, majd homokkövön. A nagyesésű, gyors vízfolyás (a forrásoktól a határig tartó 2 km-es szakaszon 210 m az esése) a homokkőben mély lépcsőzetes völgyet vágott, melyben a víz több kisebb sellőn és egy nagyobb, 2,50 m-es vízesésen bukik alá. Jellegzetessége a Gortvának, hogy vizéből a vasoxidtól vöröses, sárgás színű mésztufa válik ki. Végigjárva a Gortva felső szakaszát a szlovákiai részen egy időszakos vizű mellékvölgyben találtunk egy természetes barlangot.

Gortva-barlang (Gortva jaskyňa) a Gortva-völgy szlovákiai szakaszán, a határtól számított második északról betorkolló horhosban van. A Gortva-pataktól mintegy 150 métert kell felfelé menni a mellékvölgyben felfelé a barlangig, amely a horhos talpvonalán egy 4 – 4,5 m magas tereplépcső aljában helyezkedik el, hozzávetőleg 310 m tengerszint feletti magasságban. A kőzet itt miocén eggenburgi korú, keresztrétegzett glaukonitos homokkő, mely a Pétervásárai (Füleki) Homokkő Formáció Kishartyáni (Tajti) Tagozatához tartozik. Az üreg 4,00 m széles és 3,40 m magas szája a völgytengely irányának megfelelően délkeletre néz a tereplépcső falából. A barlang egyetlen keskenyedő és alacsonyodó, 3,00 m hosszú fülkében folytatódik. Oldalfalait, mennyezetét és alját is szálbanálló homokkő alkotja. Az aljának bejáratközeli részén homokkőből álló kőtömbök, durva törmelék van. A barlang örvénylő erózió által keletkezett. A horhost kialakító és azon időszakosan lefutó víz a tereplépcsőnél időszakos vízesést képez, melynek lecspódásakor keletkező örvénye a törmelék mozgatásával marta ki a barlangot. Az időszakosan jelentkező víz, illetve vízesés bizonyára minden alkalommal átformálja a barlangot.

MEDVES–AJNÁCSKŐI-HEGYSÉG

A GORTVA-VÖLGY BARLANGJA

Szerkesztette: Eszterhás István 2008-ban

0 1 2 3 4 5 km

1:60.000

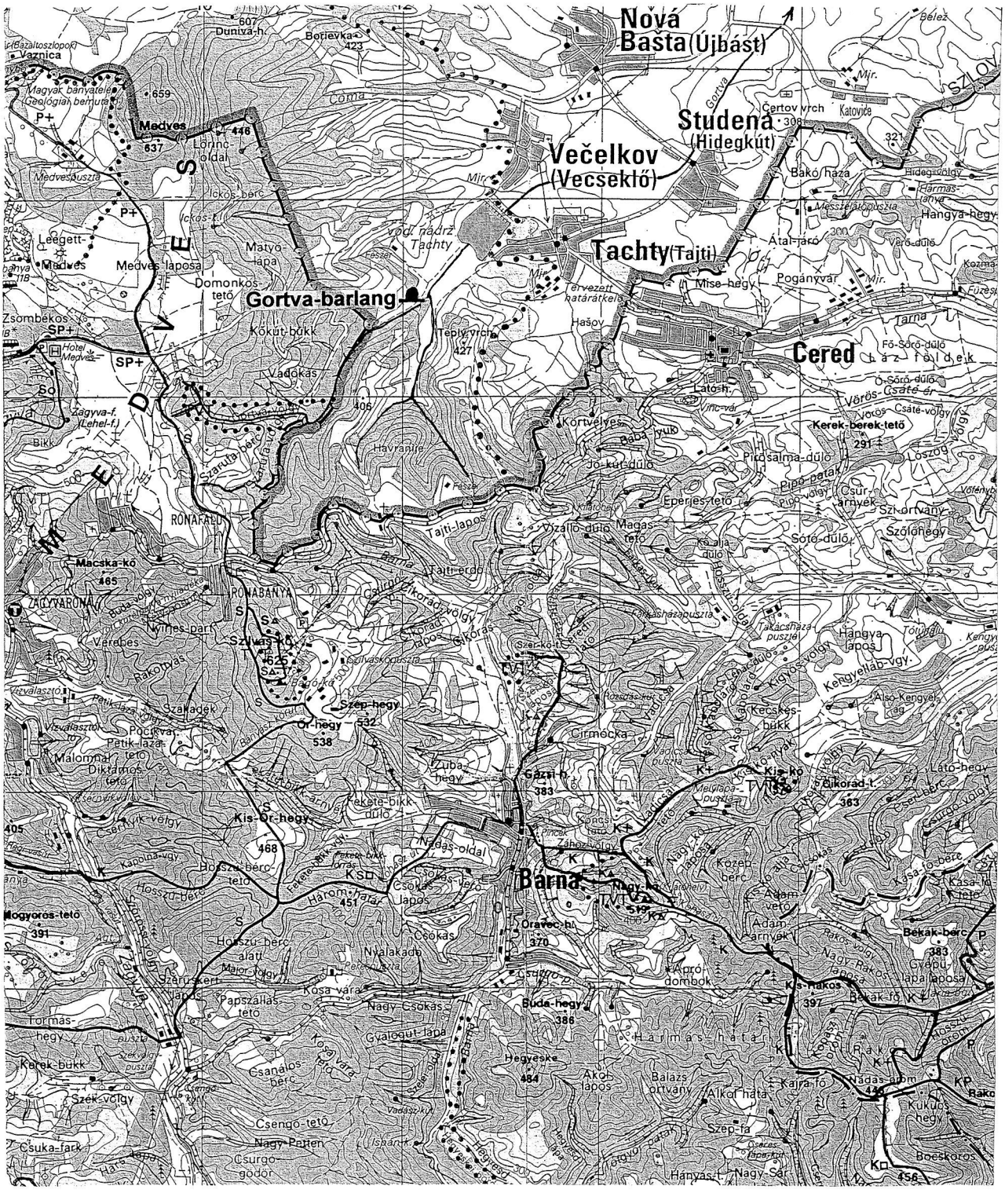

VEČELKOV (VECSEKLŐ), GORTVA DOLINA (GORTVA-VÖLGY)

GORTVA JASKYŇA (GORTVA-BARLANG)

(VÁZLAT)

Felmérte: Fodor Patrik, FodorTivadar, Oláh Csaba 2008. július 6-án
A barlang hossza kb. 3 m, szélessége kb. 4 m, magassága kb. 3 m
Befoglaló kőzete: homokkő

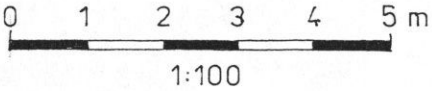

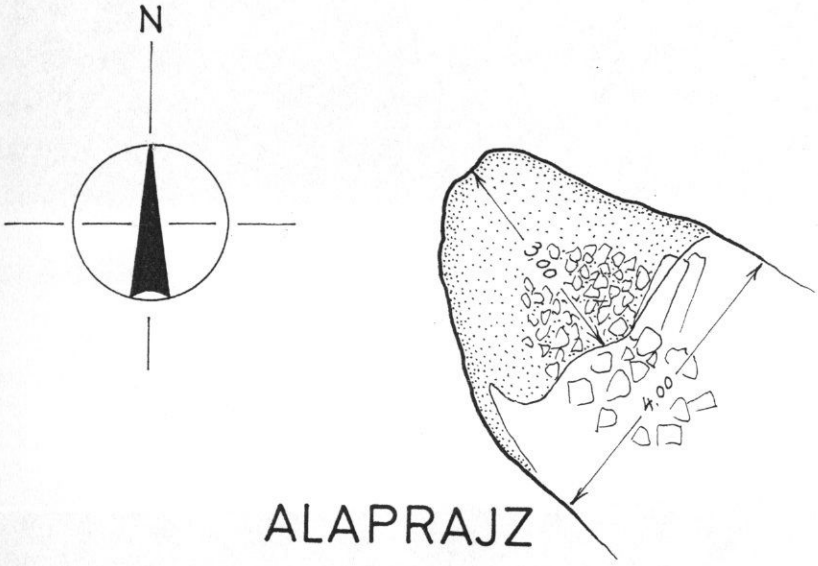

ALAPRAJZ

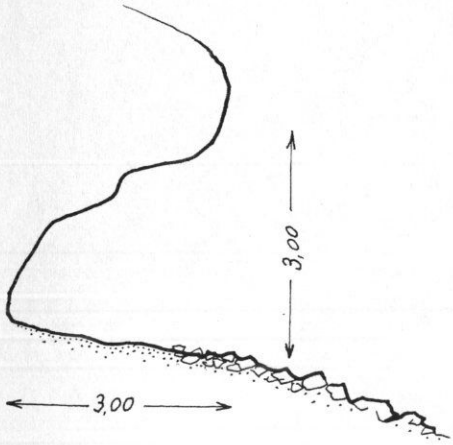

HOSSZMETSZET

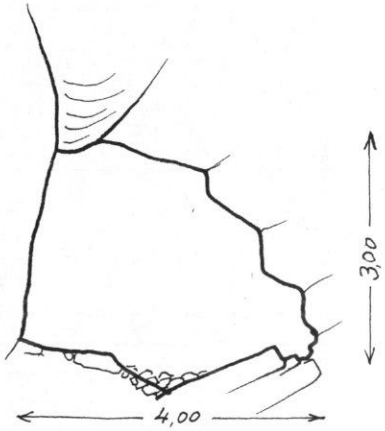

BEJÁRAT

GORTVA-VÖLGY

Barlangkereső túra a Gortva-völgy felső szakaszán /B.L./

A Gortva-vízesés /B.L./

GORTVA-VÖLGY

A Gortva-barlang a völgy szlovákiai szakaszának egyik mellékhorhosában található /B.L./

A homokkőben alakult Gortva-barlang bejárata /B.L./

AZ ECSKENDI-RÖG BARLANGJA

Az Ecskendi-rög a Cserhát déli részén, a Galga bal partján, Acsa, Galgamácsa, Kálló között elhelyezkedő, főként andezites kőzetek alkotta, alacsony (max. 320 m) hegyvidéki kistáj. E kistáj északnyugati részén van Erdőkürt község, melynek nyugati határában -, a Kő-árok közelében levő felhagyott kőfejtők egyikében található az Erdőkürti-andezitbarlang. Erdőkürt Aszódtól légvonalban mintegy 12 km-rel északra van, megközelíteni viszont az Aszód – Verseg – Kálló – Erdőkürt 20 km-es útvonalon lehet.

Erdőkürti-andezitbarlang – Erdőkürt község nyugati szélétől 1,7 km hosszú, fasorral szegélyezett, majdnem egyenes földút vezet a Püspök-partnak nevezett szántón át nyugat felé az erdő széléig. Az erdő szélén két felé ágazik az út. A jobb oldali (a 290 ° felé tartó, erdőben futó úton 500 métert megtéve érjük el a Kő-árok jobb oldalában emelkedő névtelen háton (253,8 m) azt a felhagyott kőfejtőt, amiben a barlang található. Az erdőben futó, nehezen járható, bakhátas út tulajdonképpen a bánya udvarába vezet. A bányaudvar egy északról nyitott, kb. 6 m magas falakkal határolt, patkó alakú tér. Ennek keleti falában található az Erdőkürti-andezitbarlang. GPS-szel mért koordinátái: x = 270 212, y = 678 142, z = 240.

A bányafalon levő 3 m széles résen egy felül nyitott, 5 x 7 méteres alapterületű előcsarnokba jutunk. A falu idős emberei szerint ezen előcsarnok korábban boltozott volt. A leszakadt mennyezet törmeléke alkotja az előcsarnok jelenlegi járószintjét. Az előcsarnokból három beboltozott barlangág indul. Legnagyobb a Déli-ág. Ez többé-kevésbé vízszintes, 7,50 m hosszú,5,00 m széles, legmagasabb pontja pedig 4,00 m Jobb oldalának közepe táján egy legnagyobb valószínűség szerint mesterséges kőablak nyílik a bányaudvarra. Mennyezetét és oldalfalait almányi, dinnyényi darabokból összesült andezitagglomerátum alkotja, alját törmelék borítja. A Keleti-ág a legkisebb, 3,50 m hosszú, 3,00 m széles, magassága1,00 m körüli. Falait szintén andezitagglomerátum alkotja, alját befelé erőteljesen lejtő, tetemes mennyiségűnek látszó törmelék borítja. Az Északi-ág 6,00 m hosszú, 4,00 m széles, 2,70 m magas. A boltozatot alkotó falait szintén andezitagglomerátum alkotja, aljét pedig befelé lejtő törmelék. A barlang hossza az Északi- és Déli-ág végei között mindössze 21,20 m (de benne van a nyitott tetejű előcsarnok is). A három ág alkotta beboltozott részek összhossza 17,00 m.

A barlangot bizonyára a kőfejtő tárta fel valamikor a két világháború közti időben. Akkor nem tulajdonítottak különösebb jelentőséget a dolognak, így nem is ment híre. A barlangnyilvántartás számára Prakfalvi Péter geológus fedezte fel 2008. májusában. 2008 június 6-án elkészítették a barlang térképét, bejelentették a falfedezést a Bükki Nemzeti Parknak és több újságban

(Népszabadság, Nógrád Megyei Hírlap, Szuper Infó Magazin, Kürtölő) hírt adtak az eseményről (CSUKA 2008, TARNÓCZI 2008-a, 2008-b). Prakfalvi véleménye szerint a barlang ún. szingenetikus üreg, mely hozzávetőleg 25 millió éve keletkezett, amikor vízzel átitatott aljzatra hullott a magas hőmérsékletű vulkáni törmelék. Ettől a víz gőzzé vált és fefújta a még teljesen meg nem szilárdult törmelékkőzetet. A bányaudvar falában egy gáz- (gőz-) hólyag maradványa is látható. E gáz-, vagy gőzhólyag 1,5 – 2 m átmérőjű gömbszerű buborék lehetett a kőzetben, melynek nagyobb részét lebányászták, csupán egy negyednyi, ötödnyi gömbszelet maradt a falban.

CSERHÁT

ERDŐKÜRTI-ANDEZITBARLANG HELYSZÍNE

Szerkesztette: Prakfalvi Péter 2008-ban

0 1000 m

1:10000

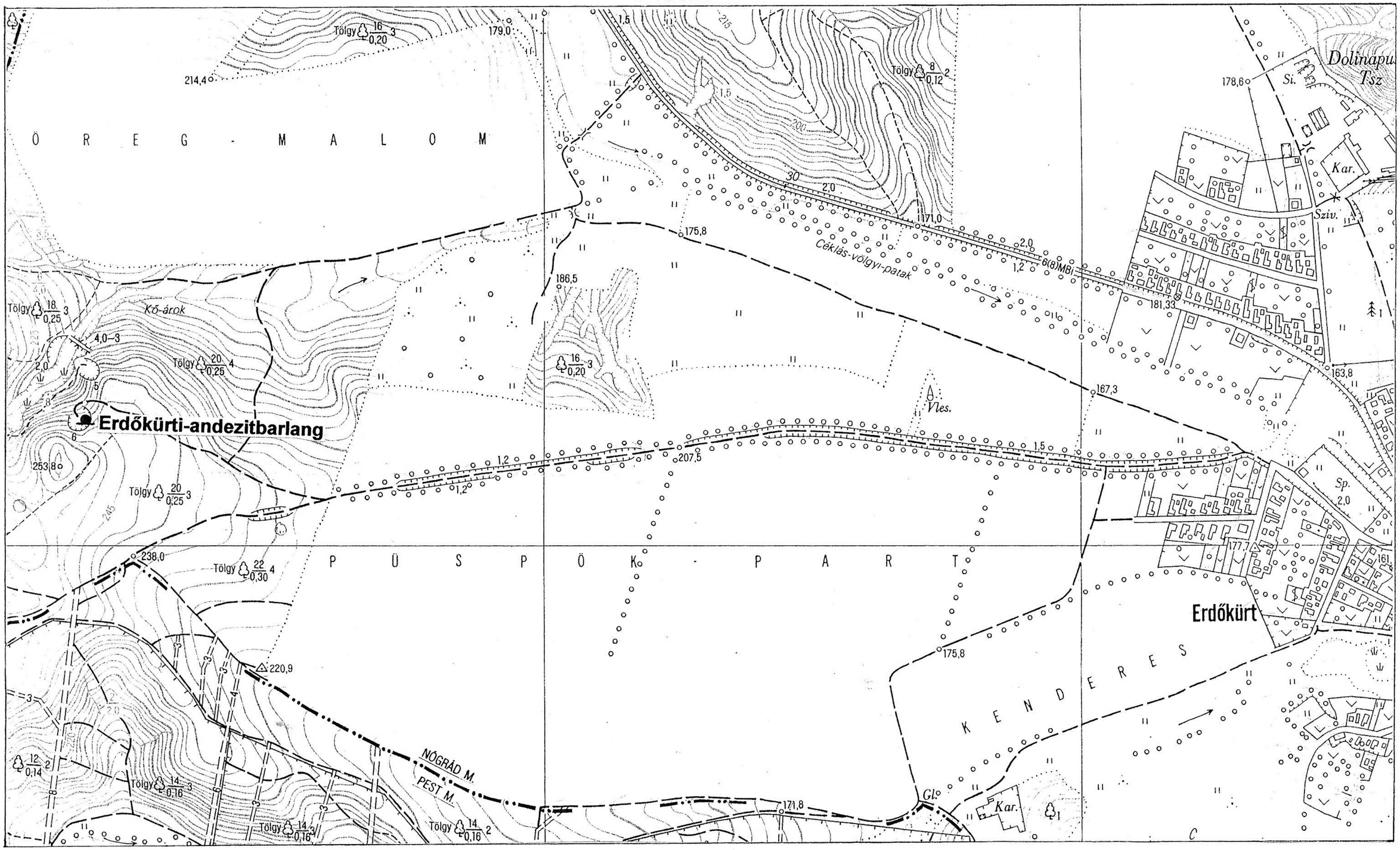

ERDŐKÜRT, FELHAGYOTT KŐ-ÁRKI KŐFEJTŐ

ERDŐKÜRTI-ANDEZITBARLANG

0 1 2 3 4 5 m

Felmérte: Gaál Lajos, Prakfalvi András, Prakfalvi Péter 2008. jún. 6-án
A barlang hossza 21,20 m, szélessége 5,00 m, magassága 4,00 m
Befoglaló kőzete: andezitagglomerátum

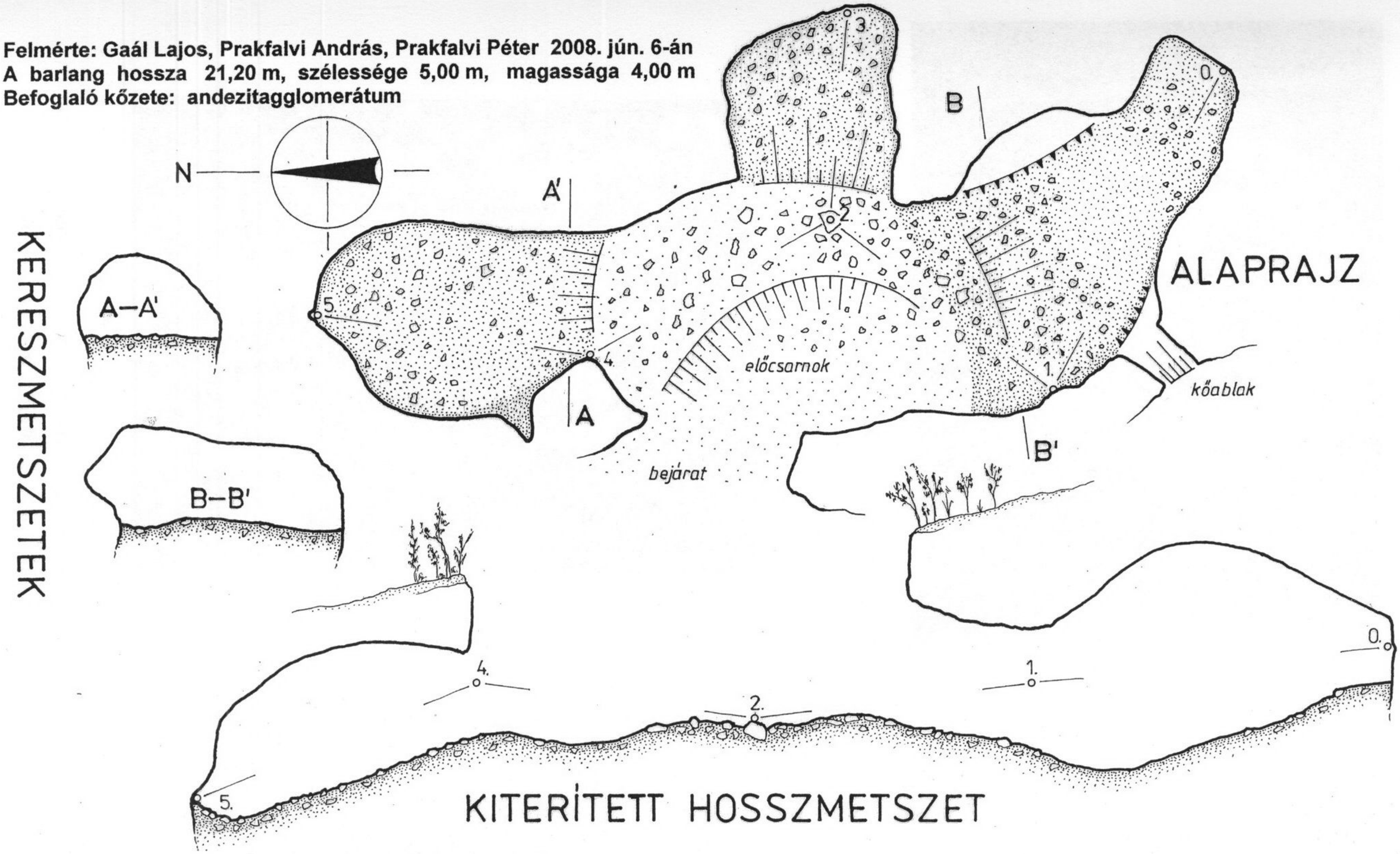

Számosan kiváncsiak a Déli-Cserhát egyetlen andezitbarlangjára /E.I./

A felfedező Prakfalvi Péter a helyszínen ismerteti a barlangot, annak keletkezését /E.I./

ERDŐKÜRT

Az Erdőkürti-andezitbarlang legnagyobb beöblösödése a Déli-ág /E.I./

Betekintés a Déli-ágba /E.I./

ERDŐKÜRT

A Déli-ág végpontját egy terasz alkotja /E.I./

A Déli-ágba a bányaudvar felől egy kőablak nyílik /E.I./

ERDŐKÜRT

Az Erdőkürti-andezibarlang Keleti-ága egy rövid lejtős fülke /E.I./

Kilátás az Északi-ágból az Előcsarnok felé /E.I./

TOVÁBBJUTÁS A SZIVÁS-KŐ ISMERT BARLANGJAIBAN

A Szilvás-kői-hegycsoportban 2006-ban 30 barlangot ismertünk 350 m összhosszúságban. Újabb barlangokat 2008-ig nem sikerült megismerni, de három korábban is ismert barlangban továbbjutottunk.

Korlátolt-barlang korábban is ismert bejárati repedésétől 6 méterre egy újabb felszakadás keletkezett. A 100 x 60 cm-es ovális lyukat sok gyökér keresztezte. A gyökerek közé szorult földet és köveket kirázva behatolhatóvá vált a nyílás. A nyílást egy 75 °-osan lefelé tartó járat követi, mely 4,20 m után beletorkollik a Korlátolt-barlang régebben is ismert lejtős hasadékfolyosójába. A régebben ismert és az újabb járat találkozásától lefelé szűk rést körülfogó omladékos falak mellett tart még a barlang. Ez aknába 3 m hosszan bemértünk, de az omlásveszély miatt abba már nem mentünk be. A felszakadás alkotta új bejárattal a Korlátolt-barlang átmenő barlanggá vált, melynek hossza 8,90 m-rel nőtt, így 14,90 m hosszú és 7,50 m mély üreggé vált.

Pók-lyuk Villám szakaszában már évek óta próbálkoztunk továbbmenni. Ebben annak keskeny, zeg-zugos folyosója jelentette az akadályt. A kompakt bazaltban levő zeg-zugok sarkainak egy részét már korábban sikerült levésni, de a kb. 25-30 cm keskeny járatba nem sikerült bejutni. 2008. nyarán két vékony testű fiú (Godó Róbert és Horváth Ádám) átpréselte magát a Villám szűkületein és mintegy 13 métert haladtak előre. A Villám zeg-zugos hasadékfolyosója egy vízszintes, lapos terembe torkollik, ahonnan még egy elszűkülő hasadékfolyosó indul. Gyakorlat híján a fiúk nem tudtak térképet készíteni az általuk bejárt újabb szakaszról. A Pók-lyuk így a 2008-ban bejárt új szakasszal együtt hozzávetőleg 45,20 m hosszú és 14,70 m mély lett.

Hasadék nevű objektumot 2006-ban találtuk. Akkor mintegy 15 m hosszban sikerült egy embernek (Fodor Tivadarnak) bejárni. Az idén még további három vékony fiú (Dexler Máté, Lempochner Dávid és Prakfalvi András) jutott le a barlangba. A 4,5 m mély bejárati hasadék aljáról északnyugat felé tart egy 5,20 m hosszú, 60 cm keskeny hasadékfolyosó, mely egy kissé kiszélesedő fülkében végződik. A fülkéből további, eleinte még járható szélességű, majd járhatatlanná keskenyedő hasadékok indulnak nagy valószínűséggel a 8-10 méterrel távolabbi Szilvás-kői-barlang felé. Az egyenlőre még önálló barlangnak mutatkozó „Hasadék"-ot azért nem is neveztük külön barlangnak, mert várhatóan hamarosan megtaláljuk összeköttetését a Szilvás-kői-barlanggal.

SALGÓTARJÁN–RÓNABÁNYA, SZILVÁS-KŐ

KORLÁTOLT-BARLANG

Felmérte: Buda L. Eszterhás I. Fodor T. Mocsári A. 2008. július 11-én
A barlang hossza 14,90 m, szélessége 0,70 m, mélysége 7,50 m

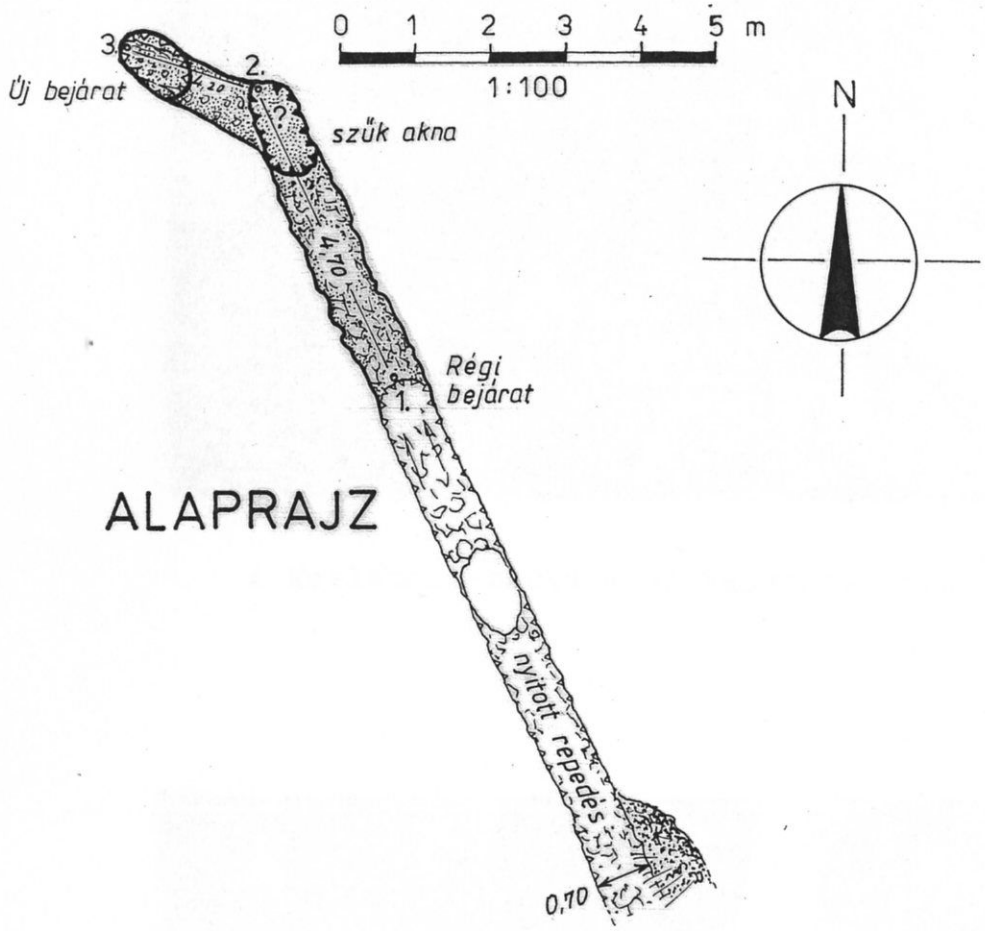

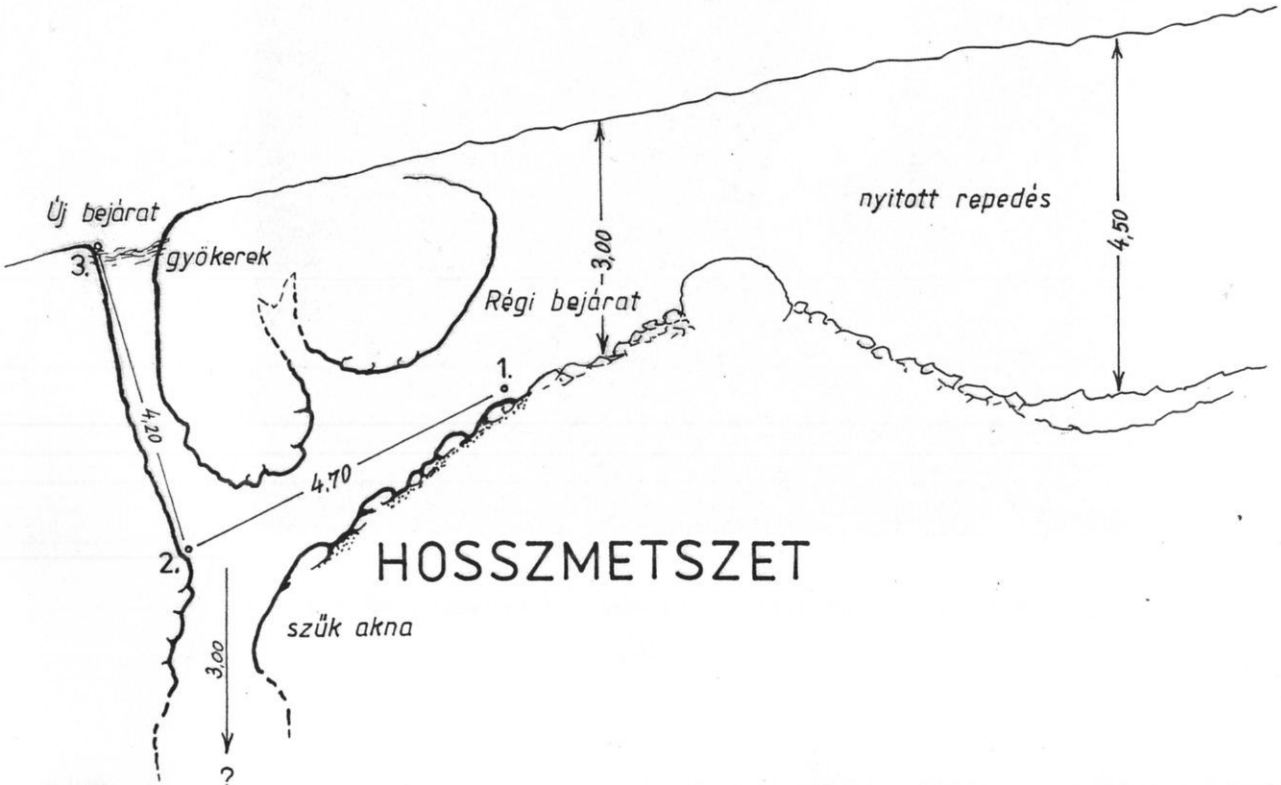

SZILVÁS-KŐ

A Korlátolt-barlang új bejárata /B.L./

Az új bejárattól lefelé irányuló hasadékfolyosó /B.L./

SZILVÁS-KŐ

A Pók-lyuk bejárati aknája /H.Á./

Az 5 m-es Mély-akna vezet a Villám-szakaszhoz /H.Á./

SZILVÁS-KŐ

A Pók-lyuk Villám-szakasza csak a legkarcsúbbak számára járható /G.R./

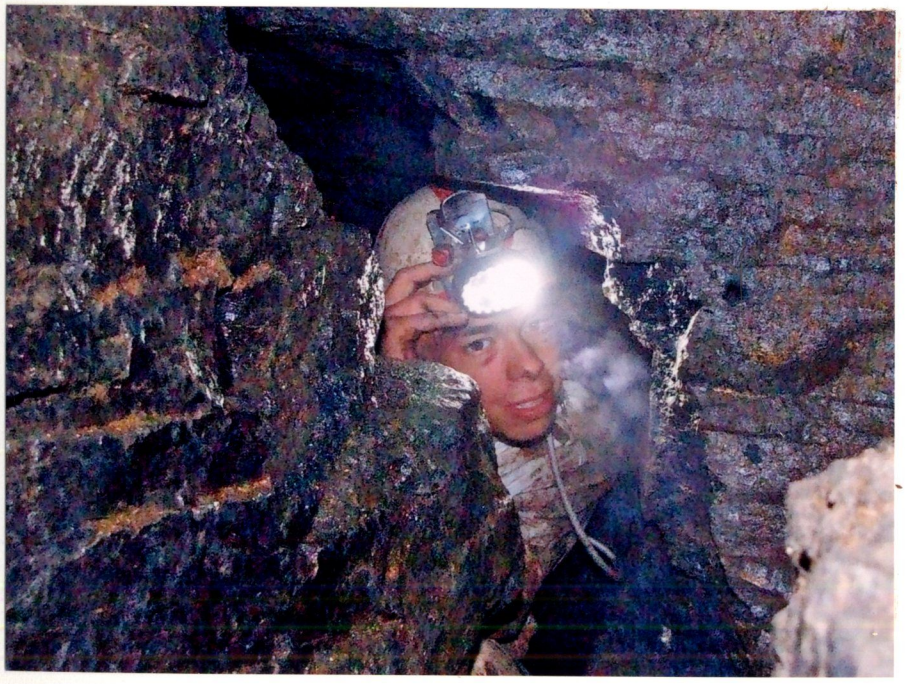

SZILVÁS-KŐ

A Pók-lyuk Villám mögötti hasadékaknája /H.Á./

Lapos fülke a PÓK-lyuk jelenlegi végpontján /H.Á./

SZILVÁS-KŐ

Az egyszerűen csak "Hasadék"-nak nevezett objektum bejárati aknája, amely bejárás után barlangnak minősült /B.L./

A "Hasadék" felső nyílásából lefelé tartó hasadékakna /B.L./

SZILVÁS-KŐ

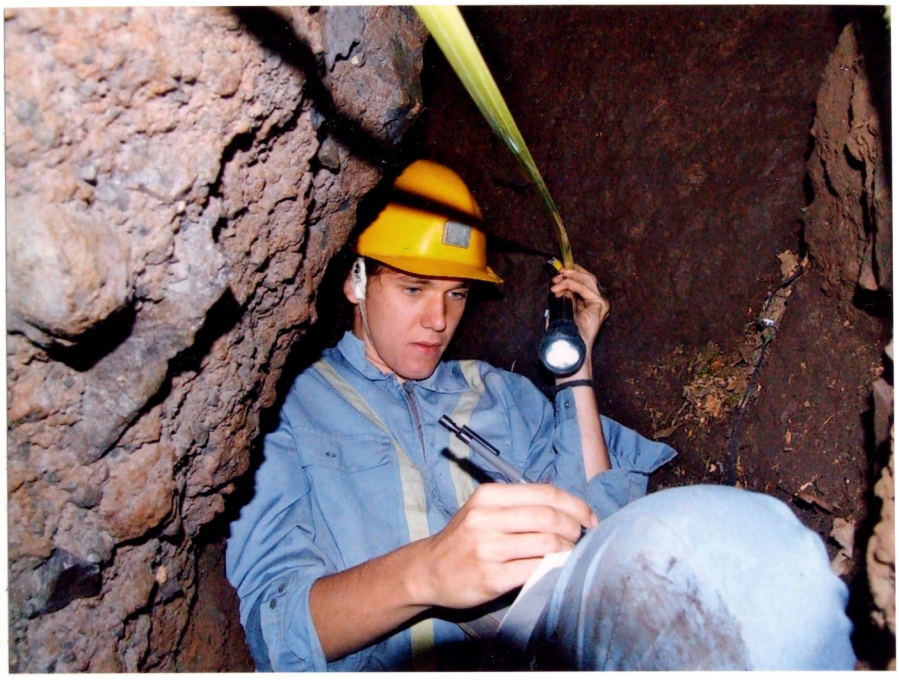

A "Hasadék" felmérése /F.T./

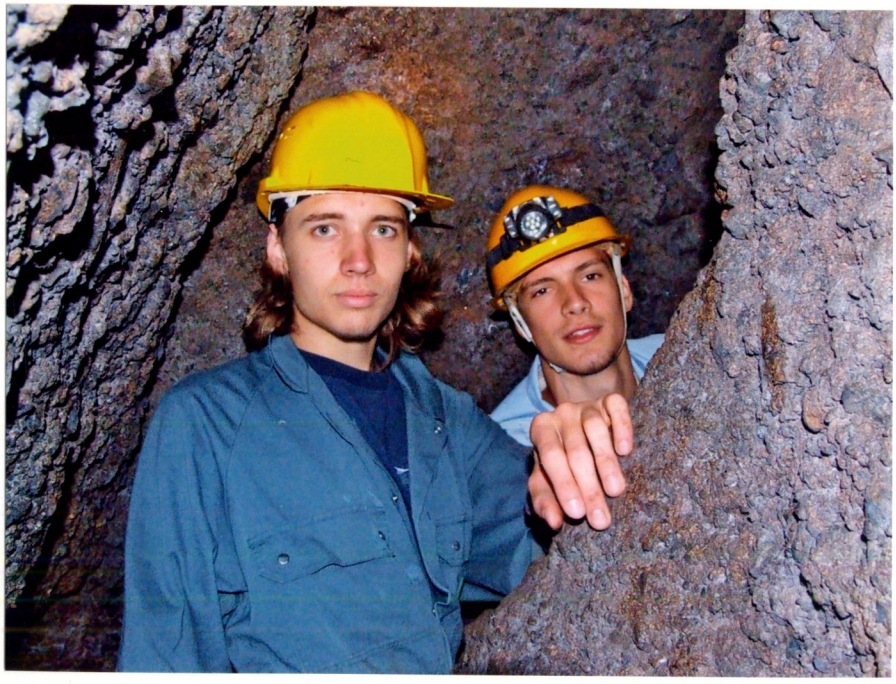

A "Hasadék" alján /F.T./

A KARANCS—MEDVES-VIDÉK MAGYARORSZÁGI RÉSZÉNEK BARLANGJAI

(2008. júliusi állapot)

Salgótarján, Baglyas-kő (5223)

1. Baglyas-kői-bazaltüreg (bazalt) 13,0/+1,0 m három részből áll

Salgótarján, Karancs (5223)

2. Farkas-lyuk (andezit) ? m lebányászták

Salgótarján, Salgóbánya (5223)

3. Mari nene lyuka (homokkő) 0,7/+4,0 m torzó, mesterséges
4. Nagy-völgyi-tároó (bazalt) 8,2/+1,6 m mesterséges
5. Salgóvár déli barlangja (bazalt) 5,0/-3,5 m mesterséges
6. Salgóvár északi barlangja (bazalt) 2,0/+0,8 m mesterséges

Salgótarján, Somlyóbánya (5223)

7. Pécs-kői-barlang (bazalt) ? m lebányászták

Salgótarján, Szilváskőpuszta (5230)

8. Andrea-barlang (bazalt) 6,8/-2,3 m
9. Ászok-barlang (bazalt) 4,7/-3,5 m
10. Börtön-lyuk (bazalt) 2,3/+0,9 m
11. Csúszda-barlang (bazalt) 7,3/-3,5 m
12. Darázsfészek-barlang (bazalt) 3,5/-2,5 m
13. Dornyay-barlang (bazalt) 26,0/-10,1 m
14. Ék-barlang (bazalt) 6,0/-3,6 m
15. Espé-átjáró (bazalt) 3,9/+1,2 m
16. Farkaskölyök-barlang (bazalt) 2,3/+1,5 m
17. Gyökér-barlang (bazalt) 4,4/±2,4 m
18. Gyökeres-barlang (bazalt) 5,2/+2,1 m
19. Hasadék (bazalt) kb. 15/-6 m
20. Híd-alatti-barlang (bazalt) 4,1/+0,8 m
21. Hideg-lyuk (bazalt) 3,2/-1,3 m
22. Jansen-barlang (bazalt) 20,2/-3,5 m
23. Julianna-barlang (bazalt) 7,3/+3,5 m
24. Kilátó-alatti-átjáróbarlang (bazalt) 2,7/+3,5 m
25. Kilátó-alatti-barlang (bazalt) 2,6/+1,0 m
26. Kis-Szilvás-kői-hasadék (bazalt) 19,9/-11,7 m
27. Korlátolt-barlang (14,9/-7,5 m
28. Málnás-barlang (bazalt) 2,7/-1,3 m
29. Marcinek-barlang (bazalt) 11,5/±2,6 m
30. Mohás-barlang (bazalt) 4,5/+0,8 m

31. Nyúl-barlang (bazalt) 2,3/+0,9 mm
32. Pók-lyuk (bazalt) 45,2/-14,20 m
33. Salakos-barlang (bazalt) 2,7/+3,0 m
34. Sárkánytorok-barlang (bazalt) 51,5/-15,8 m
35. Szilvás-kői-barlang (bazalt) 68,0/-13,5 m
36. Szluha-barlang (bazalt) 7,6/+0,6 m
37. Vabot-barlang (bazalt) 8,2/-4,7 m

Szilaspogony, Kis-kő (5230)

38. Kis-kő alsó tárója (homokkő + bazalttufa) 8,0/+1,8 m mesterséges
39. Kis-kő felső tárója (bazalttufa) 13,0 /+1,8 m mesterséges
40. Kis-kő romtárója (homokkő) ? m mesterséges, beomlott
41. Kis-kői-álbarlang (bazalt) 2,0/+0,4 m
42. Kis-kői-bazaltbarlang (bazalt) 30,2/-13,9 m

A CSERHÁT MAGYARORSZÁGI RÉSZÉNEK NEMKARSZTOS BARLANGJAI

(2008. júliusi állapot)

Balassagyarmat (5223)

1. Márton-lyuk (homokkő) ? m azonosítatlan

Bercel (5223)

2. Berceli-hegyi-üreg (homokkő + andezit) ? m feltöltődött

Buják (5223)

3. Pappenheim-barlang (homokkő) 11,5/+2,5 m

Ecseg (5223)

4. Nagyboldogasszony-forrásbarlang (andezit) 6,6/+1,5 m újraépített
5. Sárkányfürdő-barlang (andezit) 2,0/+1,5 m
6. Takács-pince (andezittufa) 6,0/+2,0 m mesterséges

Erdőkürt (5223)

7. Erdőkürti-andezitbarlang (andezitagglomerátum) 21,2/+4,0 m

Felsőpetény (5223)

8. Felsőpetényi-barlang (homokkő) 30 x 28 /+28 m

Gödöllő (5223)

9. Gödöllői I. sz. üreg (homokkő) ? m mesterséges, beomlott
10. Gödöllői II. sz. üreg (homokkő) ? m mesterséges

Kishartyán (5223)

11. Kőlyuk (homokkő) 22/+2,0 m bővített
12. Szőlő-hegyi-eresz (homokkő) 3 x 12/+ 1 m

Mátraszőlős (5223)

13. Függő-kői-barlang (andezit) 3,5/±3,0 m

Mátraverebély (5223)

14. Betyár-barlang (homokkő) 87,7/±7,0 m
15. Csapás-tetői-barlang ? m azonosítatlan
16. Remete-barlang (-ok) (márgás homokkő) 32/+2 m Bővített

Mogyoród (5223)

17. Klastrom-dombi 1. sz. cella (andezittufa) ? m mesterséges
18. Klastrom-dombi 2. sz. cella (andezittufa) ? m mesterséges

19. Klastrom-dombi 3. sz. cella (andezittufa) ? m mesterséges
20. Klastrom-dombi 4. sz. cella (andezittufa) ? m mesterséges

Pécel (5223)

21. Péceli I. sz. üreg (homokkő) ? m mesterséges
22. Péceli II sz. üreg (homokkő) ? m mesterséges, beomlott

Sámsonháza (5223)

23. Dupla-üreg (andezit) 3,5/+0,5 m
24. Sámsonházi-hólyagbarlang (andezit) kb. 3 m lebányászva

IRODALOM

BARÁZ Cs. (2007): Boszorkánykő, in Baráz Cs. – Kiss G.: Az ördögtornyoktól a patkónyomos kövekig – Bábakalács füzetek 10. szám, a Bükki Nemzeti Park kiadványa, Eger p. 19

BUDA L. (2000): „Villámcsapás" a föld alatt, üzen a múlt – Nógrád Megyei Hírlap (máj 20.), Salgótarján p. 2

BUDA L. – ESZTERHÁS I. (2000): Feltárások Ágasváron és Szilvás-kőn – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 74-94

CSORBA Cs. (1997): Salgó, in Csorba Cs.: Regélő várak – Magyar Könyvklub kiadványa, Budapest p. 199-202

CSUKA E. (2008): Páratlan felfedezés Dél-Nógrádban – Nógrád Megyei Hírlap (jún. 26), Salgótarján

DORNYAY B. (1935): Salgó-várrom és az alatta fekvő Salgó menedékház – Salgótarján

ESZTERHÁS I. (1988): A magyarországi bazaltbarlangok kutatásának eredményei – Karszt és Barlang I. füzet, Budapest p. 15-20

ESZTERHÁS I. (1991): A Medves–Ajnácskői-hegység bazaltbarlangjai – kézirat a szerző tulajdonában, Isztimér

ESZTERHÁS I. (1997): Konzekvenciabarlangok vulkáni kőzetekben – Karszt és Barlang, Budapest, p. 55-60

ESZTERHÁS I, (2002): Szilvás-kő új barlangja a Korlátolt-barlang – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest, 271-275

ESZTERHÁS I, (2003): Szilvás-kő barlangi atlasza (második átdolgozott kiadás) – a Vulkánszpeleológia Kollektíva kiadványa, Isztimér p. 1-40

ESZTERHÁS I. – SZENTES Gy. (2004(: Magyarország nemkarsztos barlangjainak katasztere – http://geogr.elte.hu/nonkarstic

FELD I. (2002): A salgói vár történetének és építésének korszakai – Salgótarjáni Új Almanach II. Salgótarján p. 217-237

FRICS Gy. (2007): Mondák, rövid történetek és anekdoták a Karancs–Medves vidékéről – Karancs–Medvesi Füzetek 1, sz. Somoskőújfalu, p. 15-19 és 21-22

FRICS Gy. – VARGA N. (2007): Mondák a tájban, in Kiss G. szerk: A Karancs–Medves és a Cseres-hegység tájvédelmi Körzet – a Bükki Nemzeti Park kiadványa, Eger p. 237

GERŐ L. (2975): Salgó, in Gerő L.: Várépítészetünk – Műszaki Könyvkiadó, Budapest, p. 314-315

KARANCSI Z. (2000): Az ember szerepe a természeti környezet átalakításában a Medves-vidék területén – Nógrádi Értékekért I. évf. 1, füzet, Salgótarján, p. 41-56

KOVÁCS B. (2004): Baszorkánykő – kézirat diákpályázatra, Bátonyterenye (Fáy András Szakközépiskola)

MÁRTON F. (1983): Salgó Természetvédelmi Terület – Tájak korok múzeumok kiskönyvtára 144. füzet, Budapest p. 1-20

MÁRTON F. (1989): Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet in Fancsik J. szerk.: Nógrád megye természeti értékei – kiadta a Nógrád Megyei Tanács V.B. Mezőgazdasági Osztálya, Salgótarján, p. 11-31

MOCSÁRY A. (1826): nemes Nógrád Vármegyének Históriái, Geographiai és Statisztikai Esmertetése I-II. kötet – Petróczai Trattner Mátyás betűivel, Pest

PRAKFALVI P. (2000): A Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet földtani felépítése az újabb kutatások tükrében – Nógrádi Értékekért I. évf. 1. füzet, Salgótarján p. 18-37

PRAKFALVI P. – GAÁL L. – HORVÁTH G. (2007): Földtani felépítés szerkezeti viszonyok, földtani értékek, in Kiss G. szerk.: A Karancs–Medves és a Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet, a Bükki Nemzeti Park kiadványa, Eger p. 13-42

SZEKERES T. (2001): Lyukas Mari néni – kézirat diákpályázatra

TARNÓCZI L. (2008-a): Praki erdőkürti andezitbarlangja – Népszabadság (jún. 23.), Budapest

TARNÓCZI L. (2008-b): Nógrádi a legnagyobb andezitbarlang – Szuper Infó Magazin, Nógrád megye (júl. 10.), Salgótarján p. 6

Mocsári Attila

A DISZNÓFÜRDŐ-BARLANG FELMÉRÉSE

A 2001-ben nyilvántartásba vett barlang felmérése technikai okokból (mérő felszerelés hiányában) azidőtájt elmaradt. Akkor a leírásán túl csupán egy a barlang helyét ábrázoló térképkivágás került illusztrációként az ismertetésbe (FERENCZI-MOCSÁRI 2001).

A Disznófürdő-barlang ismételt bejárására 2008. május 3-án került sor. Ez alkalommal megtörtént a barlang környékének alaposabb felszínfejlődési szemrevételezése. Megállapítást nyert, hogy a barlang kialakulása a Málnás-hegy keleti rögének a völgyre néző, meredek oldalának kialakulásával hozható összefüggésbe. A meszes-tufás kötőanyagú andezitagglomerátum a lejtőcsuszamlás, illetve a mállékonyabb tufarétegek kifagyása következtében kisebb-nagyobb tömbökre esik. E tömbök időszakonként meg-megcsúsznak és alkalmasint egymásra torlódnak, egymásra borulnak a lejtőn. Az egymásnak támaszkodó tömbök között pedig különböző nagyságú és formájú üregek maradnak. A Disznófürdő-barlang több kisebb kőgörgetegre települt nagyobb kőtömb alatt alakult álbarlang. Elképzelhető, hogy egy részletesebb terepbejárás után több hasonló keletkezésű barlangot is lehet még találni.

A barlang felmérése a korábban csak becsült adatokat pontosította. A barlang előterében egy a völggyel párhuzamos, észak-déli irányú nagyjából vízszintes párkány van. E párkány északi végét zárja le egy nagyobb kőtömb alatta a barlanggal. A nagyjából délre néző bejárat mögött másfél méterrel egy szűkület található, majd ezt követően egy 3 – 3,5 m átmérőjű, vízszintes, lapos fülke. Az üreg teljes hossza 4,95 m, a szűkület szélessége 1,20 m, a fülke szélessége 3,30 m. Átlagos magassága 70 cm körüli, így a barlang csak kúszva járható. A fülke alját köves-földes törmelék alkotja, a szűkület előtti, eresz-szerű rész alját már vöröses színű, agyagos üledék képzi. Ezen agyagos részen szokott a csapadékosabb időkben a víz összegyűlni, amit a környék vaddisznói ilyenkor előszeretettel látogatnak.

IRODALOM

FERENCZI B. – MOCSÁRI A.(2001): Kiegészítés a Visegrádi-hegység barlangkataszteréhez – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 204-207

LEÁNYFALU, MÁLNÁS-HEGY KELETI RÖGE

DISZNÓFÜRDŐ-BARLANG

ALAPRAJZA

Felmérte: Mocsári Attila 2008. május 3-án
A barlang hossza 4,95 m, szélessége 3,2 m, magassága 0,7 m
Befoglaló kőzete: andezitagglomerátum

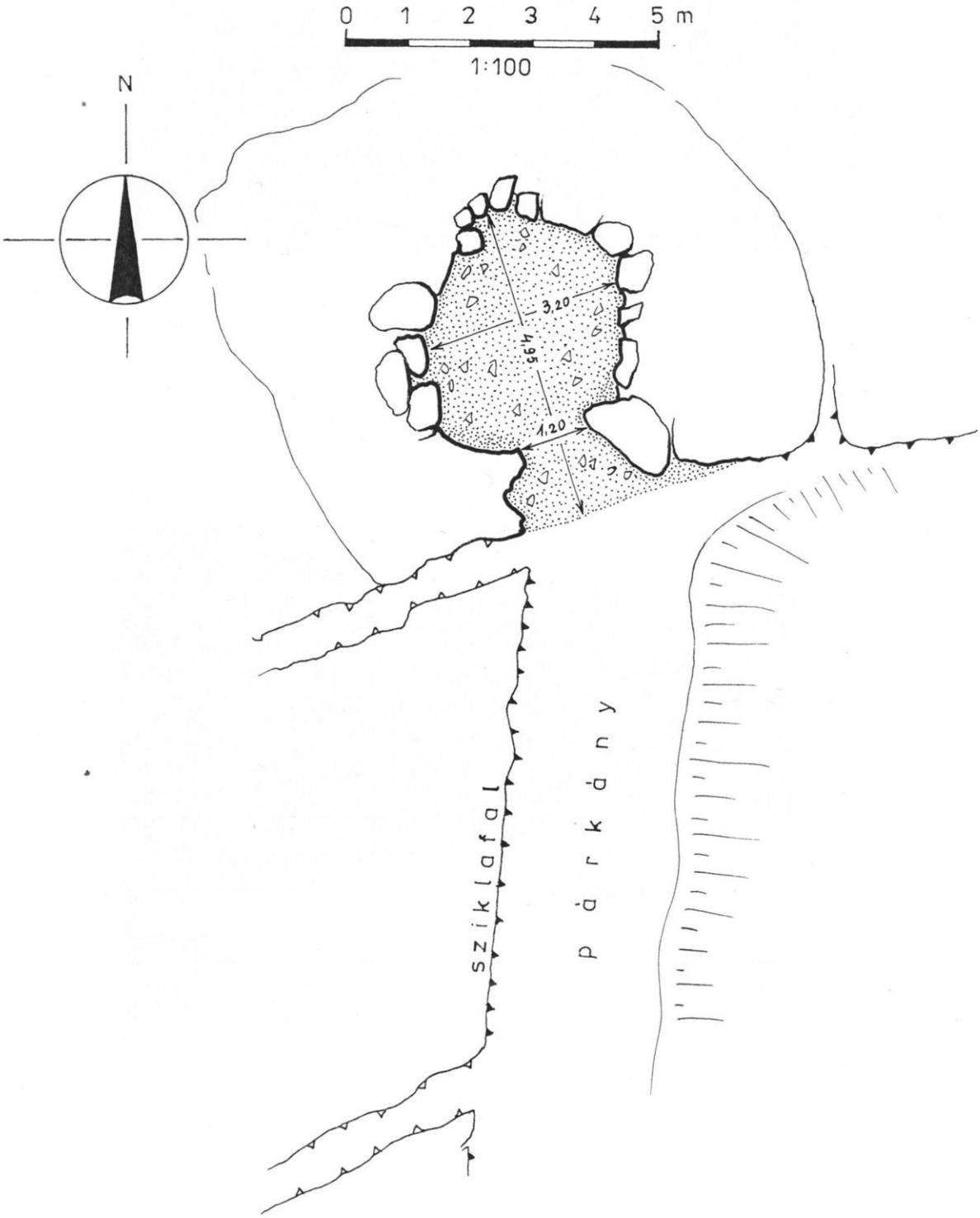

VISEGRADI-HEGYSÉG

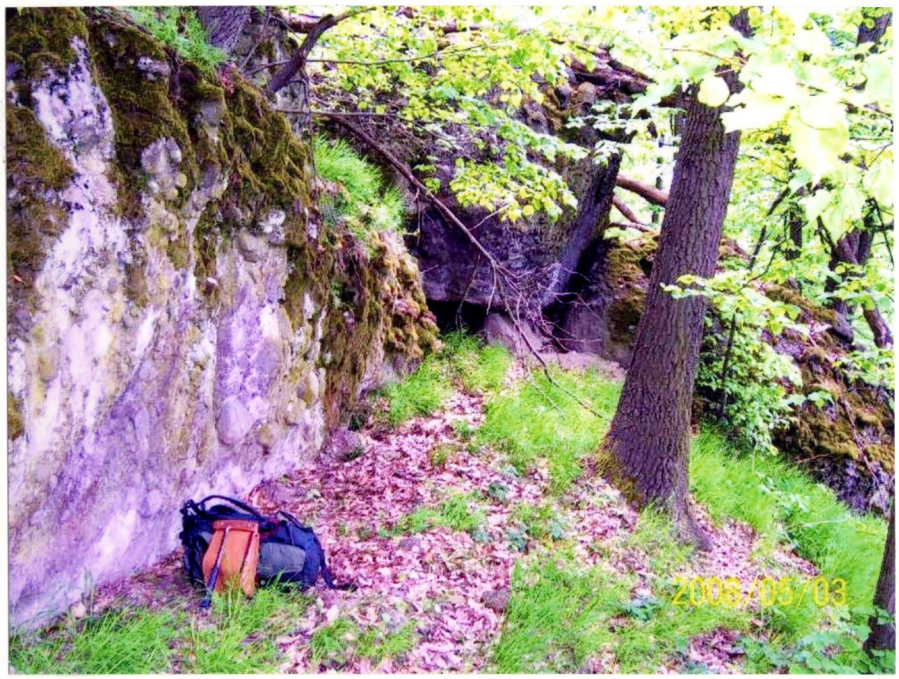

A Disznófürdő-barlanghoz vezető párkány /M.A./

A Disznófürdő-barlang bejárata /M.A./

Slíz György

A VISEGRÁDI-HEGYSÉG LEGHOSSZABB BARLANGJA

(Eredendően megjelent a Szent Özséb Barlangkutató Csoport honlapján 2008. március 18-án http://www.tar.hu/sztozseb)

„Új barlangfeltárás a Visegrádi-hegységben! A barlang hegyomlás során keletkezett a vulkáni hamu- és törmelékszórási konglomerátum alkotta vidéken. A nyomravezető látványos kigőzölgésre Szepesi László hívta fel a kutatók figyelmét, ami után hamarosan fel is tárult a labirintus első részlete. A jelenleg 40 méter hosszú barlang belső részében 5-6 méter magas termek is vannak, amely a nemkarsztos viszonyokhoz képest jelentős. A huzat alapján még további járatok feltárása várható."

— Ω —

A barlangról szóló adatokat, fényképeket és a közölt poligon vetületeket Slíz György: „A Visegrádi-hegység leghosszabb barlangjának feltárása" című, a Barlangkutatók Szakmai Találkozóján, Budapesten 2008. november 8-án elhangzott előadásból, illetve azt követően az előadóval folytatott beszélgetésből, valamint a Szent Özséb Barlangkutató Csoport honlapjáról vettük.

A **Disznós-árki-barlang** Dömös határában, Dobogókőtől mintegy 500-600 m-rel északnyugatra, a Laura-forrás közelében, attól kb. 50 m-rel nyugatra, a hegyoldalban vezető erdészeti út mellett található. A barlangbejárat koordinátái: x = 264 221, y = 637 292, z = 593. A barlangot magába foglaló kőzet miocén andezit-agglomerátum. A barlangot 2008. február 8-án kezdte feltárni a Szent Özséb Barlangkutató Csoport. 2008. március 18-án már mintegy 40 m hosszban, 10 m-es mélységig járható volt. 2008. április 15-re már 60 m hosszúságúra és 13 m mélységűre sikerült feltárni a barlangot. Feltárások a barlangban azóta is folynak. A barlang több helyén tapasztalható erős huzat, ezek hőmérséklete erősen eltér az üregrendszer átlagos hőmérsékletétől. Ezeknél a szelelőpontoknál próbáltak bontással előbbre jutást elérni. Egyenlőre egy 4 m-es táró kibontása után sem sikerült újabb részbe bejutni. A nyári-őszi bontások ellenére sem változott még a barlang áprilisban mért hossza és mélysége.

VISEGRÁDI-HEGYSÉG

A KÉT-BÜKKFA-NYEREG KÖRNYÉKÉNEK BARLANGJAI

a 2008-as ismeretek szerint

0 500 1000 m

1:10.000

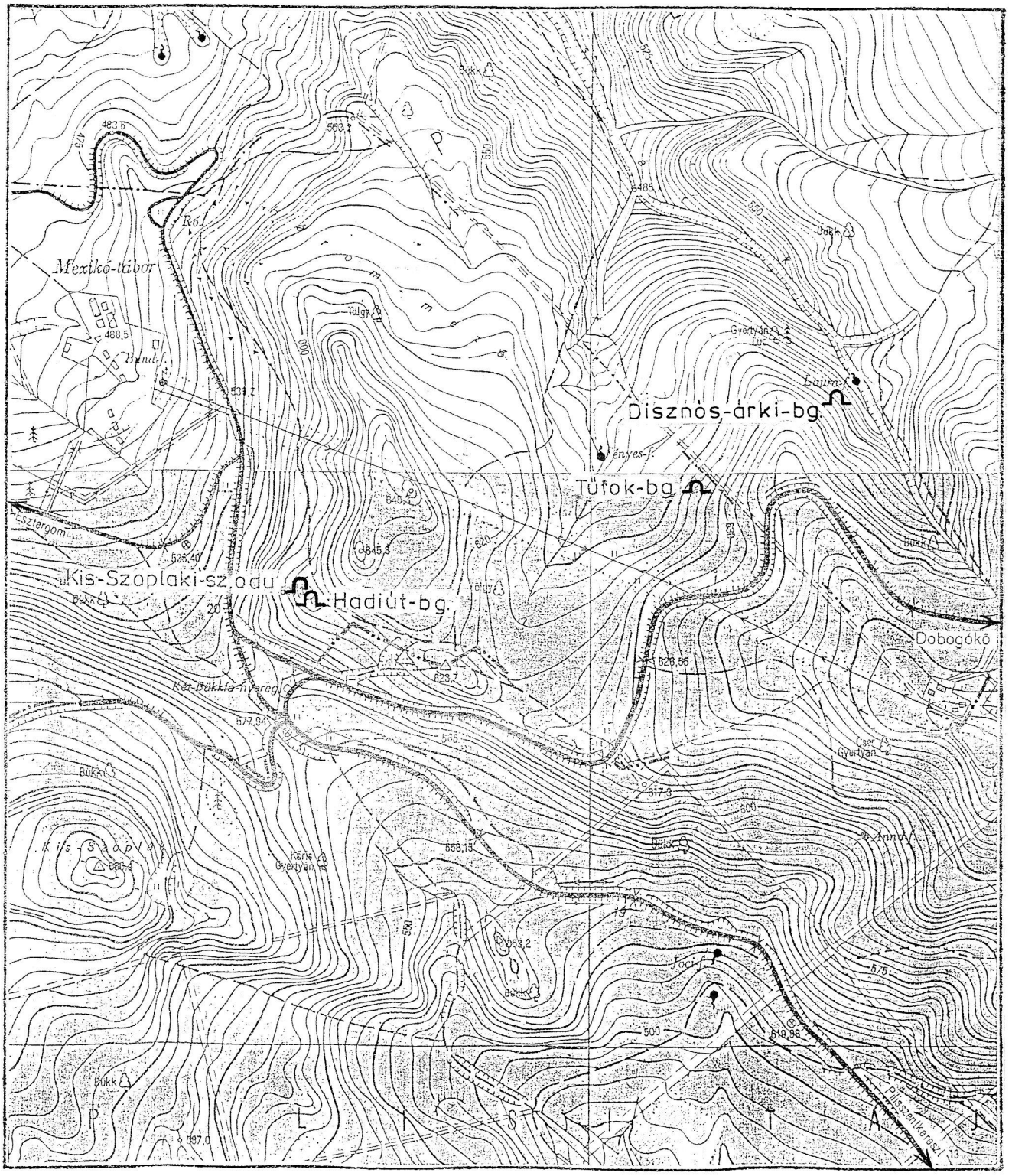

DÖMÖS, DISZNÓS-ÁROK

DISZNÓS-ÁRKI-BARLANG

POLIGON VETÜLETEI

Szerkesztette: Slíz György 2008. április 15-én
A barlang hossza 60 m, mélysége 13 m

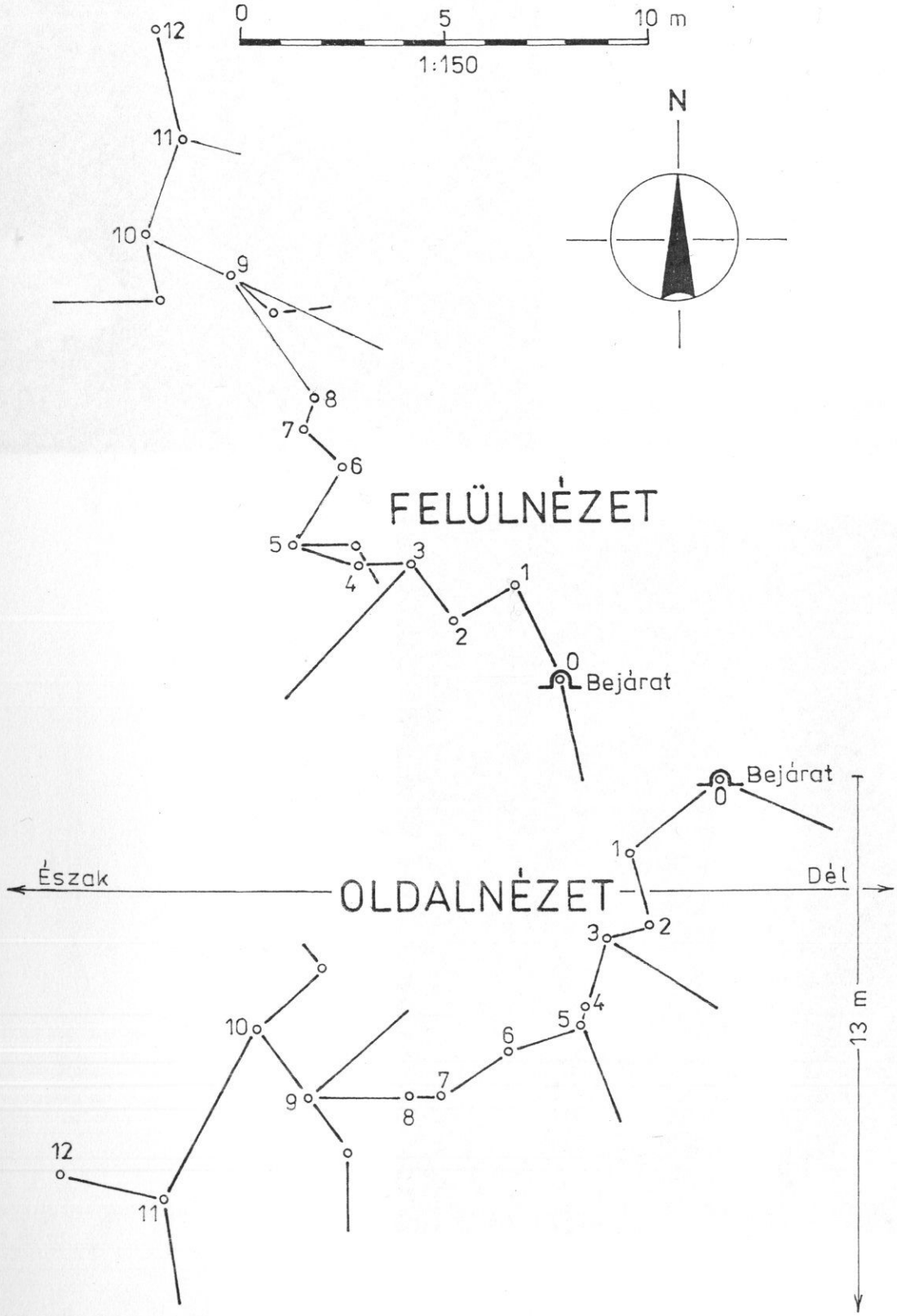

Képek a Disznós-árki-barlangból /S.Gy./

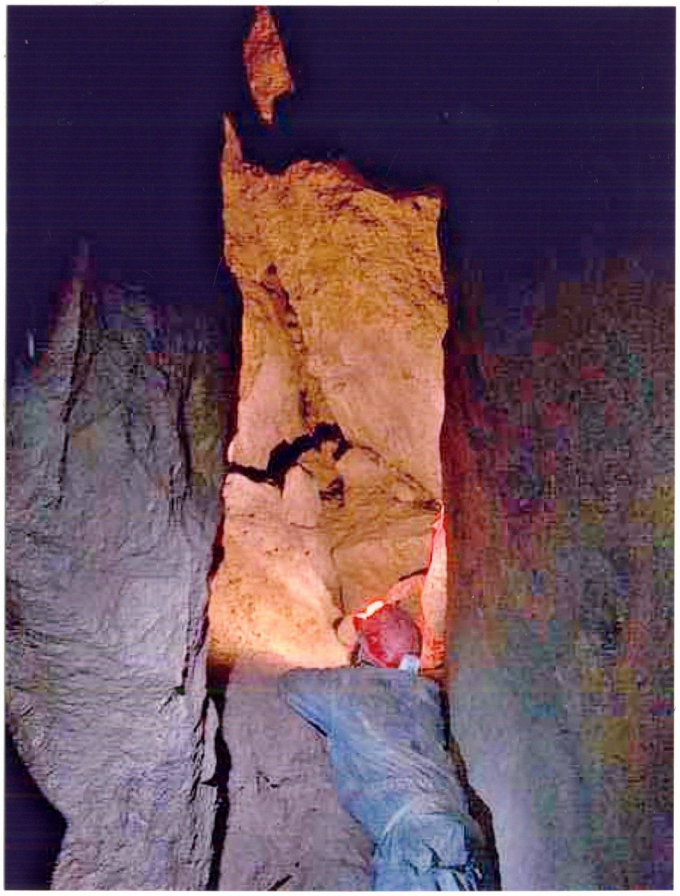

Rudolf Pavuza

ÚJABBAN FELDOLGOZOTT BARLANGOK ÉS TÁRÓK A KŐSZEGI-HEGYSÉG OSZTRÁK OLDALÁN

Fordította, a bevezetőt írta és a függeléket összeállította Eszterhás István

Bevezető

Az Ausztria és Magyarország területére eső Kőszegi-hegység (Günser Gebirge) barlangjainak megismerése és dokumentálása az utóbbi 10-15 évben vált intenzívvé. Az eredményekről számos szakcikk és néhány könyv is megjelent mindkét országban. E dolgozatban a Kőszegi-hegység osztrák oldalán végzett legutóbbi kutatásokat kívánom ismertetni, mely két újabban talált természetes barlangot és tíz a helyi lakosság által barlangnak tartott régen felhagyott bányatárót mutat be. A jelenlegi (2008. évi) ismereteink szerint a hegységben 81 barlang, illetve barlangszerű tároó ismert az alábbi megoszlásban:

Magyarországon	43 természetes barlang és 6 mesterséges üreg, összesen	49 objektum
Ausztriában	20 természetes barlang, 12 mesterséges üreg, összesen	32 objektum
összesen:	63 természetes barlang, 18 mesterséges üreg, együttesen	81 objektum

Valamennyi barlang nevét, elhelyezkedését és méretét tartalmazó lista a dolgozat végén található függelékben van.

Természetes barlangok

Mariensteinklüfte (Mária-kői-hasadékok)

A barlang Glashütten bei Langeck (Hosszúszeghuta) északi szélétől nem messze, az út keleti oldalában található egy régen felhagyott kőfejtő területén. Befoglaló kőzete a kelet-alpi összlet Rohonci Formációjához tartozó kvarcfillit és metagabbró. Az üregrendszert három egymás melletti, részben összekapcsolódó, nagyjából kelet-nyugati irányú hasadék alkotja. Az út fölötti teraszról észak felé érhetjük el a hasadékokat tartalmazó 3 m magas sziklafalat. Az Északi- és Középső-hasadék egymás felé tart és mintegy 3 m után összetorkollik. A Déli-hasadék különálló, melyben kb. 2 m-t lehet haladni, majd összeszűkülve még további 2 m-t folytatódik. A hasadékrendszer együttes hossza 10 m, átlagos magassága 3 m körüli, szélessége az 1 m és a 80 cm között váltakozik. Annak ellenére, hogy egy régi kőfejtő területén van, természetes barlang. A lejtőn egymás mellé csúszott, egymásnak támaszkodó, egykor különálló kőtömbök közti rések alkotják. Marienstein-nek (Mária-kőnek) nevezik a hasadékokat tartalmazó sziklát a rajta elhelyezett kis Mária-szoborról,

amit egy halálos baleset emlékére állítottak. Történt ugyanis, hogy egy erdész alkonyatkor lovas kocsijával elvétette az utat és e miatt a kocsi olyan szerencsétlenül borult fel, hogy gazdája alatta lelte halálát.

Hankohöhle (Hankó-barlang)

A barlang Bernstein-től (Borostyánkőtől) kb. 1 km-rel délre, a Grodnauer-patak völgyének keleti oldalában, a Kreuzriegel (Kereszt-tető) lábánál, az ún. Kalkgraben-ben van. Befoglaló kőzete meszes szecitfillit. Voltaképp egy észak-déli irányban kiterjedő 45 m széles, 5 m-t beöblösödő barlangeresz. Az eresz négy jól elkülönülő részből áll (északról dél felé):

1. Rész: A legnagyobb, legmarkánsabb szakasza a képződménynek 5 m-es beöblösödéssel, kb. 6 m-es magassággal.
2. Rész: A hátsó falat vékonypadosan rétegzett kőzet alkotja. Az ereszszakasz aljzatán egy hatalmas asztalformájú kőzettömb van, melynek felső része páncélszerűen bekérgezett.
3. Rész: Csak kevésbé öblösödik a sziklafal alá. Függőleges falán sok, közelmúltban dátumozott felirat található.
4. Rész: Itt látható a legtöbb bekarcolt jel és számos fúrólyuk, ugyanis alkalmasint kőfejtőként is használták a sziklaereszt.

A barlangeresz aljzatát földes kőtörmelék alkotja, mely jelenleg avarral van takarva. Az avarrétegből helyenként ciklámen, szagos müge, fodorka, édesgyökerű páfrány és más lágyszárúak bújnak elő.

Elnevezését egy Hankó nevű cigányról kapta, aki e barlangereszben élt családjával együtt. Úgy beszélik, hogy az egyik cigánynő e helyen hozta világra gyermekét, akit aztán a közeli patak vizében fürdetett meg.

A helybéliek által barlangnak tartott egykori bányatárók

Stiller-Graben-Stollen (Csendes-árki-táró)

Az objektum Goberling bei Stadtschlaining-től (Góborfalvától) mintegy 1 km-rel keletre, a Stillen Graben-ben fekszik, nem messze az erdei út S-kanyarulatától. Befoglaló kőzete a Rohonci Formációhoz tartozó mészfillit. Keletre néző bejárata egy 160 x 160 cm-es nyílás. Ezt egy 60 m hosszú, nyugatra tartó, enyhén emelkedő folyosó követi, melynek legvégében egy 7 m magas, cseppkőlefolyásokkal kérgezett vakkürtő van. A főfolyosó közepe tájáról egy 20 m-es mellékfolyosó indul északi irányba. E mellékfolyosó első 5 m-énél pedig kelet felé elágazik, mely elágazó folyosó visszatorkollik a főfolyosóba a bejárat utáni 8. méternél. Ez a visszacsatlakozás viszont csak egy át nem járható nyílás. A táró összhossza 125 m, a bejárat és a vakkürtő tetőpontja között 11 m a különbözet. A folyosók alja teljesen összecementálódott törmelékből áll. A folyosó alján alig bemélyedő mederben gyenge vízcsorgás tart a kijárat felé.

A végponti cseppköves vakkürtőben felfogott csepegő víz kémiai elemzése a következő eredményeket adta: kalcium 47, magnézium 34, nátrium 2, hidrokarbonát 239, szulfát 56, klorid 4, nitrát 3, kovasav (mint SiO_2) 25 mg/l. Ez a víz a dolomites karsztvíz összetételének felel meg, ami a mészfillites kőzetből következik és egyben magyarázatot ad a viszonylag intenzív cseppkövesedésre is. A víz viszonylag magas kovasavtartalma a befoglaló kőzet szilikátgazdagságából következik, ami az Északi-Mészkő-Alpok vizeiben is általános.

2000. X. 10-én a következő klímaadatokat mértük:

	a tárban:	kint:
léghőmérséklet (°C)	10,4	~8,5 (éves átlag)
talajhőmérséklet (°C)	9,7	~8,5 (éves átlag)
CO_2 (ppm)	1580	~300
relatív páratartalom (%)	>98,5	30-90
radon (Bq/m³)	1340	>10
relatív gammasugárzás (%)	140	100

A magasabb léghőmérsékletet a befolyó, beszivárgó vizekkel magyarázzuk. A magasabb CO_2-tartalom a cseppkőképződéssel, a magasabb radontartalom a kőzet nagyobb urántartalmával (de még mindig csak nyomokban) van összefüggésben, ennek a következménye a nagyobb gammasugárzás is.

Az objektum a denevérek egy ismert téli szálláshelye, főleg kispatkós, közönséges, horgasszőrű és vízi denevéreket figyeltünk meg. Ezeken kívül foltos szalamandrák, szabóméhek és a bejárat közeléből ökörszemek kerültek leírásra. A tárót a 16. században II. Batthyányi Ferenc megbízásából hajtották.

Arzgrube (Esterházy vasbánya)

A tár a Lockenhaus (Léka) melletti Hammerteich (Hámortó) kápolnájától mintegy 600 m-rel észak-északkeletre található az Unter Kohlriegel (Alsó Széntető) oldalában, közvetlenül az út mellett. A tárót a Rohonci ablak kvarcfillitjében található jelentéktelen vastagságú mészfillit-közbetelepülésben hajtották. A délkeletre néző, embermagasságú bejáratot egy omladékos fülke követi, majd ebből egy közel 80 m-es majdnem teljesen egyenes vonalú tár tart északnyugatra. Ennek oldalfalain, mennyezetén világosan ki lehet venni a szerszámnyomokat. A folyosó aljának nagyobb részén tócsák vannak, néhol pedig ácsolatmaradványok láthatók. A bejárattól kb. 20 m-re a jobb oldalon egy kisebb oldalfülke van, majd 60 m-re az aljzaton egy balesetveszélyes, vízzel telt akna található, melynek felszínét vékony, vörösesbarna cseppkőkéreg borítja. A tárónak egy esetleges folytatását, vagy elágazását nem tapasztaltuk. A tár a denevérek (főleg kispatkós és csonkafülű denevérek) kedvelt téli szálláshelye. 2007. áprilisában lezárták a bejáratot. A 19. század közepén az Esterházyak által létesített vasbányából főként limonitet és kevesebb hematitet termeltek ki.

Asbestwerkstollen I. (Eltorlaszolt-tároó)

A tároó, másik két társával együtt (de valószínűsíthetőek további betömött tárók is) Rechnitz (Rohonc) északnyugati szélén, az 1945-ig működő azbesztkőfejtőben található. Az egykori kőfejtőben ismert három tároó közül ez a legészakabbi. Keletre néző bejárata egy 2,50 m mély, gödörszerű szakadékcellába vezet. A bejárattól közvetlenül jobbra egy épített falon ütött nyíláson át juthatunk az előbb északnyugati, majd nyugatra forduló 15 m hosszú folyosóba. E folyosóból a 10. m után egy 13 m-es vakfolyosó ágazik ki észak felé. A tároó teljes járható hossza 36,30 m. Alját törmelék borítja. Élővilágából kispatkós denevérrel és foltos szalamandrával találkoztunk. Befoglaló kőzete a szerpentinit meglehetősen sok krizotilazbesztet tartalmaz. Egykoron eme azbeszttatalom kitermelése miatt nyitották a tárókat. A azbeszt egészségkárosító hatása miatt ma is meggondolandó a tárókban való tartózkodás.

Asbestwerkstollen II. (Sötét-tároó)

A Rechnitz (Rohonc) melletti egykori azbesztkőfejtő középső tárója. Az embermagasságú, 3 m széles bejárat egy nagyjából észak felé mutató, 19 m hosszú folyosóban folytatódik. Befoglaló kőzete szerpentinit. Alját többnyire finomszemcsés törmelék borítja, de a folyosó közepe táján nagyobb kőtömbök is hevernek az aljzaton. Közönséges, hosszúfülű és vízi denevérek fordulnak benne elő a rovarokon kívül. Az azbesztterhelés miatt a benntartózkodás veszélyes lehet.

Asbestwerkstollen III. (Vizes-tároó)

A Rechnitz (Rohonc) melletti egykori azbesztkőfejtő legdélibb nyitott tárója. A 2,50 x 2,50 m-es bejáratot követő folyosó előbb északnyugatra tart, majd a közepe táján nagy sugarú ívben északkeleti irányba fordul. A szerpentinitben hajtott tároó teljes hossza 24,40 m. A bejáratot követő néhány méter után a folyosó végéig nagyjából térdig érő vízben gázolhatunk, mely a tároó bal oldali falán fakadó forrásból származik. Ugyanezen falon cseppkőképződmények is találhatók. A tároóban számos fúrólyuk és egy gazdag denevérfauna (közönséges, vízi, barna hosszúfülű denevér) található. A kőzet azbeszttartatalma miatt a benntartózkodás veszélyes lehet.

Hodisbachstollen (Hódos-pataki-tároó)

Markt Neuhodis-tól (Városhodásztól) nagyjából 1,5 km-rel északkeletre, a Hódos-patak völgyének jobb oldalában, a völgytalp közelében futó erdei út mellett található ez a tároó. Az embermagasságú délnyugatra néző száját egytlen egyenes, északnyugati irányú 10,40 m hosszú folyosó követi. Befoglaló kőzete szericites mészfillit, alját vegyes méretű törmelék alkotja. E rövid tároóban háromféle denevér (közönséges, kispatkós, hosszúfülű) is tanyázik.

Redlschlagstollen (Rézbánya-tároó)

Redlschlag délnyugati szélén, a Steistückl (-hegy) lábánál levő mélyedésben nyitott tároó. Befoglaló kőzete a Rohonci Formációhoz tartozó, kalkopiritet meglehetősen bőven tartalmazó, erősen mállott szerpentinit. A bejáratot egy északnyugat felé tartó, 75 m hosszú, ovális metszetű, egyenes folyosó követi. Az aljzat első 25 m-én gyenge vízfolyás áramlik kifelé, ami egy dagonyás szakaszban felszivárgó vizeket gyűjti össze. A továbbiakban pedig az egykori bányavasút talpfagödrei között bukdácsolhatunk. A végpont előtt néhány méterrel egy omladékos szakasz van, majd az erősen csepegő, ásványkiválásos végpont következik, melynek alján bokáig érő tócsa van.

A végponti zóna csepegő vizei elemzésre kerültek, ami a következő eredményt adta: kalcium 48, magnézium 35, nátrium 1, hidrokarbonát 216, szulfát 52, klorid 48, magnézium 35, nitrát 9, kovasav (mint SiO_2) 29 mg/l. Ez a víz szintén megfelel a dolomites karsztvíz összetételének, ami a szerpentinit mállástermékeiből adódik. A magas kovasavtartalom a befoglaló kőzet szilikáttartalmából következik. A tároóban sok kis cseppkőkezdemény található, főleg a beépített elektromos világítótestek közelében.

2001. IV. 9-én a következő klímaadatokat mértük:

	a tároóban:	kint:
léghőmérséklet (°C)	9,4	~10
CO_2 (ppm)	1890	~300
radon (Bq/m³)	584	<10
relatív gammasugárzás (%)	52	100

Ebből kitűnik, hogy a széndioxid-tartalom meglehetősen magas, míg a gammasugárzás feltűnően alacsony más közeli üregek adataival összehasonlítva.

A redlschlagi Rézbánya-tároó a denevérek kedvelt téli szálláshelye, főként közönséges, kispatkós és horgasszőrű denevérek fordulnak elő benne. A tárót már a 17. században elkezdték művelni, de 1916 és 1924 között is fejtettek belőle rézércként hasznosított kalkopiritet.

Puhrstollen (Puhr-tároó)

A tároó Bernstein-től (Borostyánkőtől) délnyugatra az ún. „Bányában" egy magántelken, a „Grube 16" jelzés alatt, az egykori kovácsműhelynél található. A többnyire zöldpalában, részben már a középkorban hajtott vasbánya-tárónak ma három szinten mintegy 5 km hosszú része hozzáférhető. A tároóról csak az Ércbánya Vállalat készített térképet. A bányának főként a középső szintje járható, ahol embermagasságú folyosókon, két kisebb teremben néhol vízben gázolva, másütt törmelékhalmokon átkelve szemlélhetjük a rendkívül színes ásványkiválások csodás képződményeit. A bányában a következő klímaadatokat mértük:

	a tároóban:	kint:
léghőmérséklet (°C)	9,4	~15
CO_2 (ppm)	1700	~300
radon (Bq/m³)	1360	<10

A középkori szakaszon kialakult tavak, vízfolyások hidrokémiai elemzés is megtörtént. Az ún. Első-tó vize egy felszakadt tárószakaszból lép ki, szulfáttartalma sokkal magasabb, mint a hidrokarbonát-tartalma, ami a szulfidos ásványok mállásából származik. A Belső-forrás vize viszont ettől lényegesen eltérő, meglehetősen savas (2,9 pH), így a fellelhető nyomelemek ebben mobilizálódtak – valamint extra-magas az alumíniumtartalom (112 mg/l) is. Tervezik, hogy a tároó egyes szakaszaiban szpeleoterápiás kúrák számára helyet alakítanak ki.

Blindstollen (Vak-akna)

Egy kb. 160 m hosszú tároó a borostyánkői Puhr-tároó szomszédságában, attól 100 m-rel délre. A zöldpalában levő embermagasságú tároó nagyjából egyenes vonalban északkelet felé tart. Térképet róla csak az Ércbánya Vállalat készített. Az aknában számos barlangkedvelő rovart (négypettyes fürkész, nappali pávaszem, kutyabenge araszoló, vörös csipkésbagoly stb.) és kispatkós denevért észleltünk. A szomszédos Puhr-tároó szpeleoterápiai kiépítésének tervében e tároó, mint egy menekülőjárat szerepel, de ehhez össze kell még bontani a két tárót.

Wolfslucke (Farkas-lyuk)

Rechnitz (Rohonc) belterületén, a Faludi u. 28. számú házához tartozó telek hátsó részén levő sziklafalban van. A 9 m hosszú, 3,50 m széles, embermagasságú mészfillitben levő üreg mint pince van hasznosítva. Bejáratán lécekből készült ajtó van. Mennyezetén szép fehér cseppkövek találhatók. Oldalában egy kb. 1 m mély rétegrés látható. Elképzelhető az is, hogy ezt a pincének használt üreget egy természetes barlangból alakították tovább. A tulajdonos elmondása szerint gyakran szoktak benne denevérek röpködni.

Függelék

Természetes barlangok:

1. Antarktik-fülke (H, Bozsok, Kalapos-kő) 2,40 m
2. Ara-barlang (H, Kőszeg, Tábor-hegy) 6,20 m
3. Arktik-fülke (H, Bozsok, Kalapos-kő) 2,80 m
4. Atlantishöhle (A, Rechnitz, Budiriegel) kb. 80 m – elbontva!
5. Árkos-barlang (H, Velem, Hosszú-völgy) 3,50 m
6. Bolhás-barlang (H, Kőszeg, Óház-tető) 8,30 m
7. Budiriegelhöhle I. (A, Rechnitz, Budiriegel) 11,10 m
8. Budiriegelhöhle II. (A, Rechnitz, Budiriegel) 6,50 m
9. Budiriegelhöhle III. (A, Rechnitz, Budiriegel) 8,00 m
10. Budiriegelhöhle IV. (A, Rechnitz, Budiriegel) 6,00 m
11. Budiriegelkluft (A, Rechnitz, Budiriegel) 67,00 m
12. Csaba-barlang (H, Kőszeg, Kendig) 4,40 m

13. Csalános-eresz (H, Bozsok, Kalapos-kő) 13,60 x 2,80 m
14. Csont-barlang (H, Bozsok, Sötét-völgy) 5,20 m
15. Dreifrauenhöhle (A, Althodis, Weinberg) 14,00 m
16. Felső-hegyi-barlang (H, Kőszegszerdahely, Felső-hegy) 3,30 m
17. Fledermausspalte (A, Markt Neuhodis, Kahlem Kreut) 15,00 m
18. Gothartkluft (A, Markt Neuhodis, Kahlem Kreut) 25,00 m
19. Hankohöhle (A, Bernstein, Kreuzriegel) 45 x 5 m
20. Hárs-barlang (H, Bozsok, Széles-kő) 3,60 m
21. Heanzenstein-Felsdach (A, Bernstein, Heanzenstein) 31 x 7 m
22. Hegedűs-eresz (H, Bozsok, Kalapos-kő) 9,50 x 3,70 m
23. Hétszemű-barlang (H, Velem, Szépkilátó-szikla) 5,20 m
24. Holler-barlang (H, Bozsok, Kalapos-kő) 5,00 m
25. Hosszú-völgyi-fülke (H, Velem, Hosszú-völgy) 2,00 m
26. Hosszú-völgyi-rókalyuk (H, Velem, Hosszú-völgy) 2,90 m
27. Hörmann-barlang (H, Kőszeg, Hármashatár-hegy) – ? m –
28. Josef-Platschek-Kluft (A, Markt Neuhodis, Kahlem Kreut) 5,50 m
29. Kalapos-kői-barlang (H, Bozsok, Kalapos-kő) 30,20 m
30. Katicás-barlang (H, Kőszeg, Kendig) 2,20 m
31. Kendig-eresz (H, Kőszeg, Kendig) 4,00 x 2,20 m
32. Kleine Beerriegelzelle (A, Hammerteich, Gossbachtal) 4,25 m
33. Konzerves-barlang (H, Kőszeg, Óház-tető) 3,00 m
34. Kőajtós-barlang (H, Bozsok, Bozsoki-patak völgye) 3,00 m
35. Kurta-völgyi-barlang (H, Velem, Kurta-völgy) 7,50 m
36. Kút-melletti-barlang (H, Kőszeg, Kendig) 6,80 m
37. Ladera-fülke (H, Bozsok, Kalapos-kő) 5,60 m
38. Lena-fülke (H, Bozsok, Kalapos-kő) 3,00 m
39. Lili-barlang (H, Kőszeg, Madárdal-patak völgye) 3,60 m
40. Limax-barlang (H, Bozsok, Kalapos-kő) 13,00 m
41. Lőszeres-barlang (H, Bozsok, Széles-kő) 2,90 m
42. Mariensteinklüfte (A, Glashütten bei Langeck, Dürrleiten) 10,00 m
43. Mohás-barlang (H, Kőszeg, Madárdal-patak völgye) 3,40 m
44. Nagy bánya barlangja (H, Cák, Botosok) 4,80 m
45. Nyíladék-melletti-barlang (H, Bozsok, Széles-kő) 4,00 m
46. Nyoszolya-barlang (H, Kőszeg, Tábor-hegy) 5,00 m
47. Óházi-barlang (H, Kőszeg, Irány-hegy) kb. 2 m
48. Öreg bánya barlangja (H, Cák, Cáki-patak völgye) 4,00 m
49. Péterics-hegyi-barlang (H, Velem, Péterics-hegy) – lebontották!
50. Pókos-barlang (H, Kőszeg, Madárdal-patak völgye) 3,00 m
51. Seybold-kőfejtői-barlang (H, Kőszeg, Kenyér-hegy) 25,00 m
52. Sinterspalte (A, Lockenhaus, Dreieckstein) 3,50 m
53. Speckkammerl (A, Bernstein, Kienberg) 5,00 m
54. Szalamandrás-barlang (H, Velem, Péterics-hegy) 3,30 m
55. Szent Donát-barlang (H, Kőszeg, Kálvária-hegy) 13,2 m

56. Szentkúti-barlang (H, Bozsok, Sötét-völgy) 2,20 m
57. Szikla-forrási-rókalyuk (H, Kőszeg, Irány-hegy) 2,00 m
58. Tűzifás-barlang (H, Bozsok, Kalapos-kő) 7,00 m
59. Vadles-melletti-barlang (H, Bozsok, Kalapos-kő) 3,80 m
60. Weinberger Pseudohöhle (A, Althodis, Weinberg) 3,40 m
61. Weinbergkluft (A, Althodis, Weinberg) 2,70 m
62. Wetterkluft (A, Markt Neuhodis, Kahlem Kreut) – ? m –
63. Wohnhöhle (A, Markt Neuhodis, Kahlem Kreut) 4,50 m

Mesterséges üregek:

64. Arzgrube (A, Hammerteich, Unter Kohlriegel) 74,00 m
65. Asbestwerkstollen I. (A, Rechnitz, Asbest-Steinbruch) 36,30 m
66. Asbestwerkstollen II. (A, Rechnitz, Asbest-Steinbruch) 19,00 m
67. Asbestwerkstollen III. (A, Rechnitz, Asbest-Stenbruch) 24,40 m
68. Blindstollen (A, Bernstein, Grube) 160,00 m
69. Borha-völgyi-tároó (H, Velem, Borha-völgy) 118,00 m
70. Borha-völgyi beomlott tároó (H, Velem, Borha-völgy) kb. 37 m
71. Hodisbachstollen (A, Markt Neuhodis, Hodistal) 10,00 m
72. Kápolna-melletti-akna (H, Velem, Szent Vid-hegy) 47,00 m
73. Klafterlucke (A, Rechnitz, Faludital) 32,95 m
74. Mithrasgrotte (A, Althodis, Weinberg) 20,00 m
75. Puhrstollen (A, Bernstein, Grube) kb. 5000 m
76. Redlschlagstollen (A, Redlschlag, Steinstückl) 75,00 m
77. Stiller-Graben-Stollen (A, Goberling, Stillen-Graben) 125,00 m
78. Szálasi-bunker (H, Kőszeg, Kincs-hegy) kb. 50 m
79. Vid alatti Hosszú-tároó (H, Velem, Szent Vid-hegy) 36,00 m
80. Vid alatti Rövid-tároó (H, Velem, Szent Vid-hegy) 6,40 m
81. Wolfslucke (A, Rechnitz, Faludistrasse 28.) 9,00 m

Válogatott irodalom

ESZTERHÁS I. (2000): a Kőszegi-hegység barlangjai – a Berzsenyi Dániel Főiskola Tudományos Közleményei XII. Természettudományok 7. Szombathely p. 97-127

ESZTERHÁS I. (2000-2001): Barlangok az egykori „Confinia Batthyániana Esterháziana" vidékén – Karszt és Barlang (megjelent 2005-ben) Budapest p. 63-78

ESZTERHÁS I. – SZENTES Gy. (2004): A List of Non-karstic Caves in Hungary – http:// geogr.elte.hu/nonkarstic

KECK, E. szerk. (1998): Höhlen und Karst im Burgenland – Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt p. 38-51

KECK, E. szerk. (2008): Höhlen und Stollen im Burgenland – Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt p. 38-87

GLASHÜTTEN (HOSSZÚSZEGHUTA), DÜRRLEITEN

MARIENSTEINKLÜFTE (MÁRIA-KŐI-HASADÉKOK)

Felmérte: E. Cermak, K. Mais, A. Mayer, R. Pavuza 2002-ben
A barlang összhossza 10 m, szélessége 1 m, magassága 3 m
Befoglaló kőzete: kvarcfillit és metagabbró

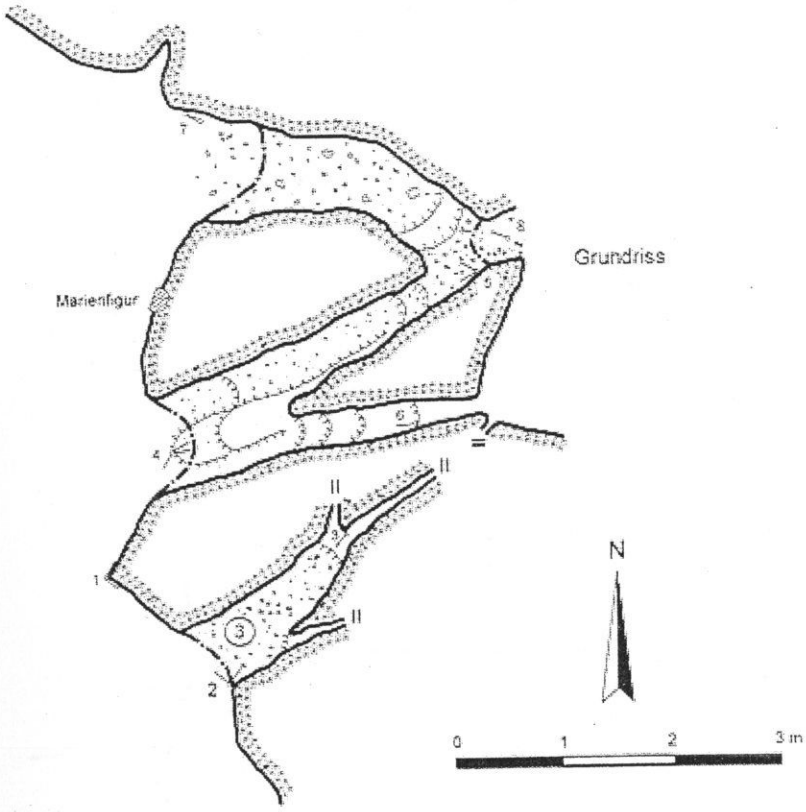

BERNSTEIN (BOROSTYÁNKŐ), KREUZRIEGEL

HANKOHÖHLE (HANKÓ-BARLANG)

Felmérte: E. Keck, E. Cermak, A, Mayer, H. Pliessing 2006-ben

A barlangeresz beöblösödése 5 m, szélessége 45 m, magassága 2 m

Befoglaló kőzete: szericites mészfillit

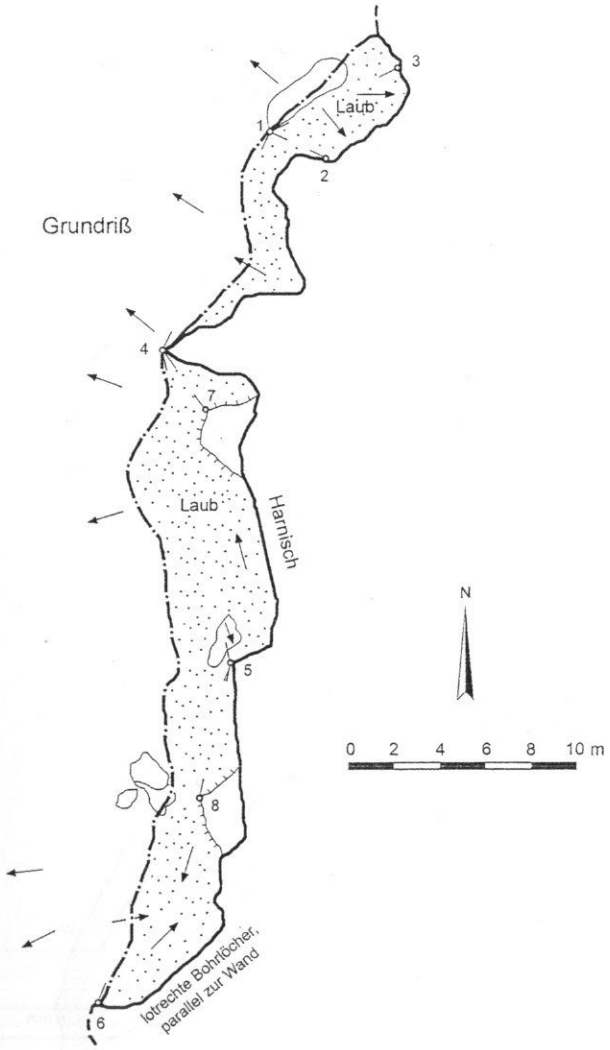

GOBERLING (GÓBORFALVA), STILLER GRABEN

STILLER-GRABEN-STOLLEN (CSENDES-ÁRKI-TÁRÓ)

Felmérte: Cech, Cermak, Keck, Mayer, Pavuza 2000. X. 10-én
Az üreg hossza 125 m, szélessége 1,5 m, magassága 11 m
Befoglaló kőzete: mészfillit

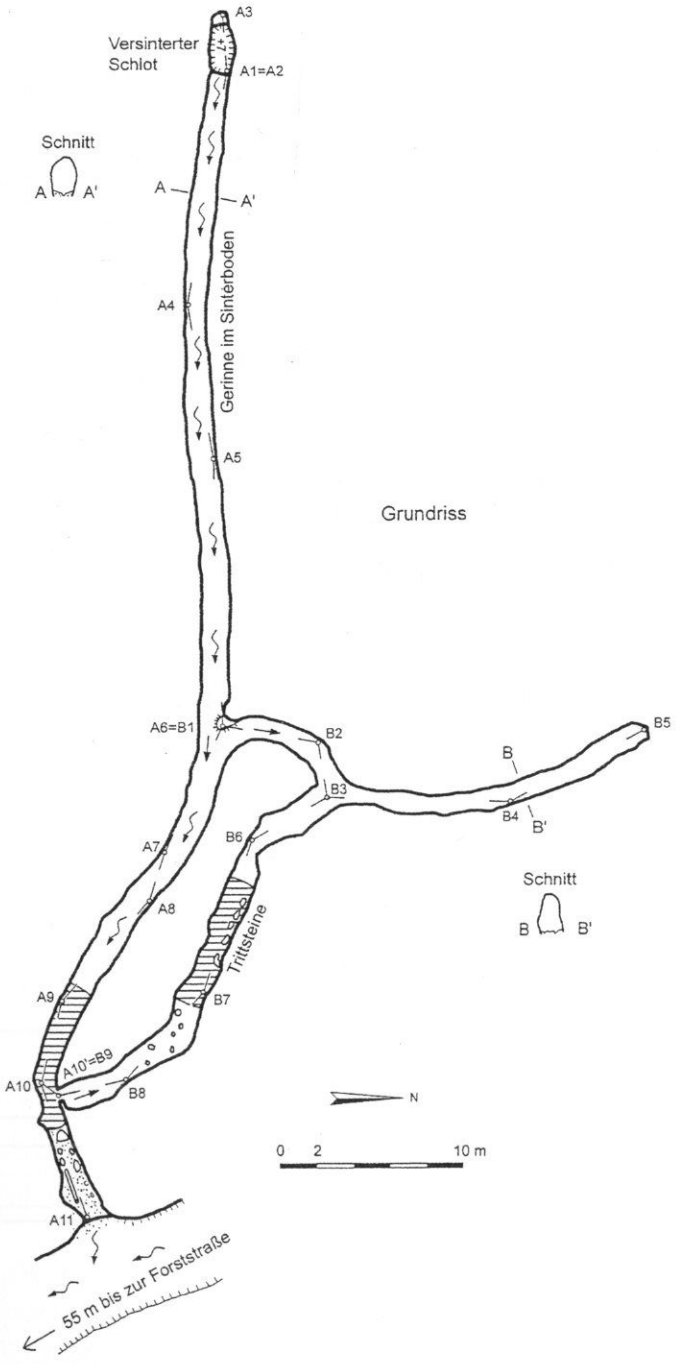

HAMMERTEICH (HÁMORTÓ), UNTER-KOHLRIEGEL

ARZGRUBE (ESTERHÁZY-VASBÁNYA)

Felmérte: Petra Cech és Rudolf Pavuza 2000-ben
Az üreg hossza 79 m, szélessége 1,5 m, magassága kb. 1 m
Befoglaló kőzete: mészfillit

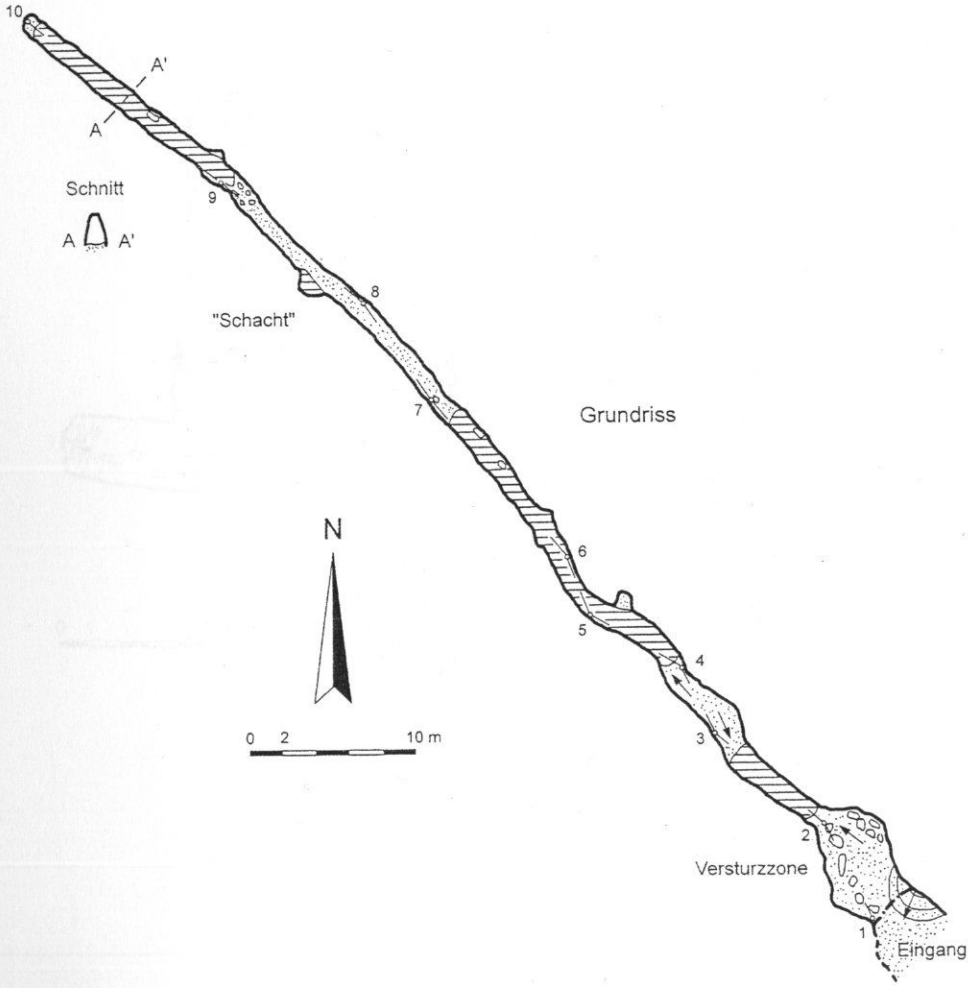

RECHNITZ (ROHONC), ASBEST-STEINBRUCH

ASBESTWERKSTOLLEN I. (ELTORLASZOLT-TÁRÓ)

Felmérte: Ernst Cermak és Erich Keck 1999-ben

Az üreg hossza 36,3 m, szélessége 2 m, magassága 2,3 m

Befoglaló kőzete: szerpentinit

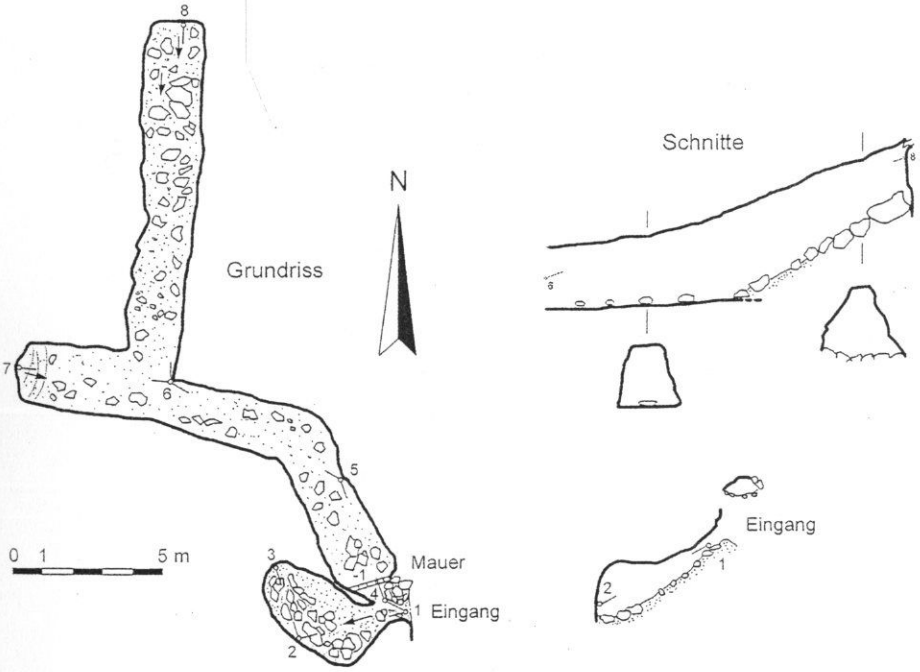

RECHNITZ (ROHONC), ASBEST-STEINBRUCH
ASBESTWERKSTOLLEN II.
(SÖTÉT-TÁRÓ)

Felmérte: Ernst Cermak, Erich Keck és Elfriede Gruber 2000-ben
Az üreg hossza 19 m, szélessége 3 m, magassága kb. 2 m
Befoglaló kőzete: szerpentinit

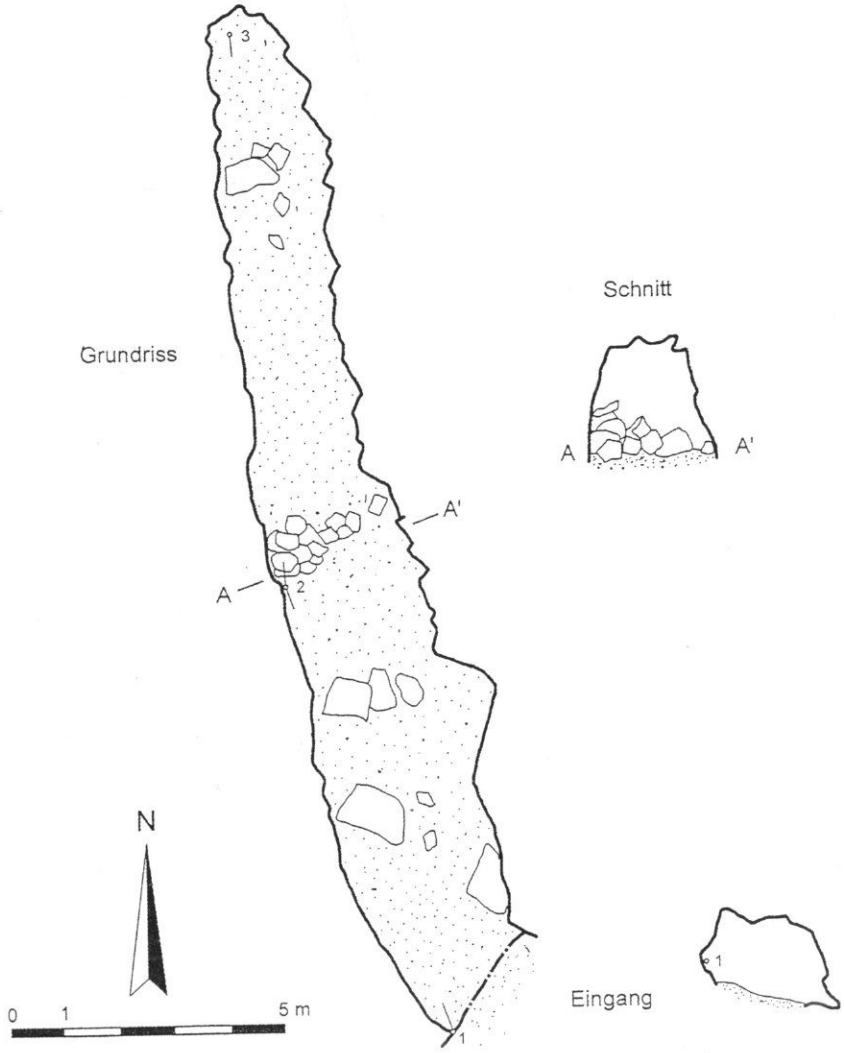

RECHNITZ (ROHONC), ASBEST-STEINBRUCH
ASBESTWERKSTOLLEN III.
(VIZES-TÁRÓ)

Felmérte: Ernst Cermak, Erich Keck és Harald Pliessing 2000-ben

Az üreg hossza 24,4 m, szélessége 1,8 m, magassága 2 m

Befoglaló kőzete: szerpentinit

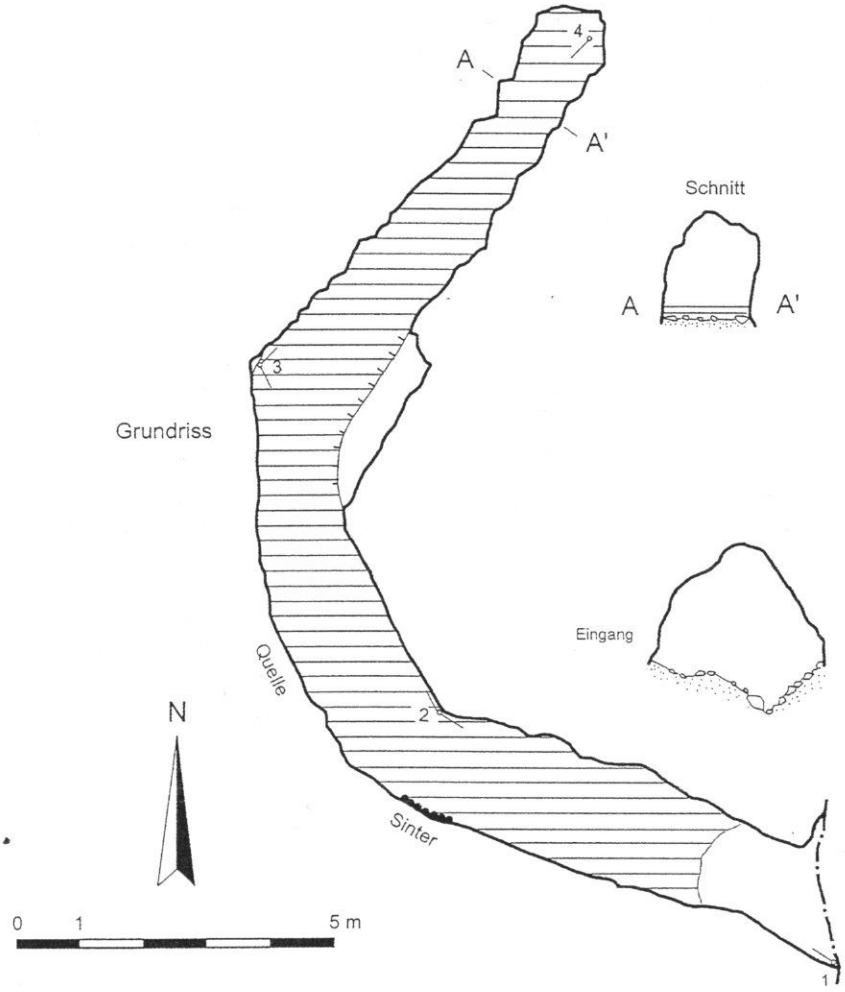

MARKT NEUHODIS (VÁRÓSHODÁSZ), HODISTAL

HODISBACHSTOLLEN (HÓDOS-PATAKI-TÁRÓ)

Felmérte: Elfriede Gruber, Erich Keck és Ernst Cermak 2005-ben

Az üreg hossza 10,4 m, szélessége 1,8 m, magassága 1,8 m

Befoglaló kőzete: szericites mészfillit

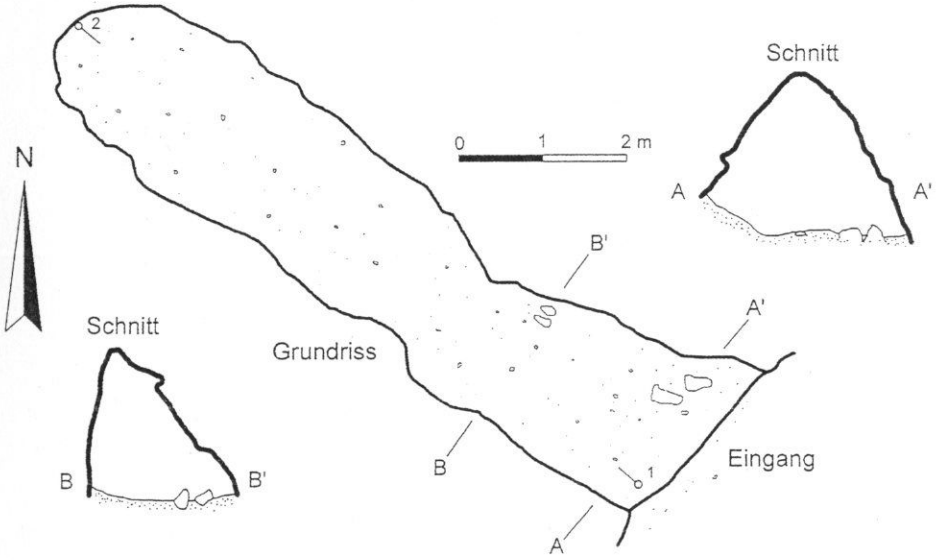

REDLSCHLAG, STEINSTÜKL (ÁGYÚ-HEGY)

REDLSCHLAGSTOLLEN (RÉZBÁNYA-TÁRÓ)

Felmérte: Cech, Cermak, Keck, Mayer, Pavuza 2001. IV. 9-én
Az üreg hossza 75 m, szélessége 1,5 m, magassága 2 m
Befoglaló kőzete: szerpentinit

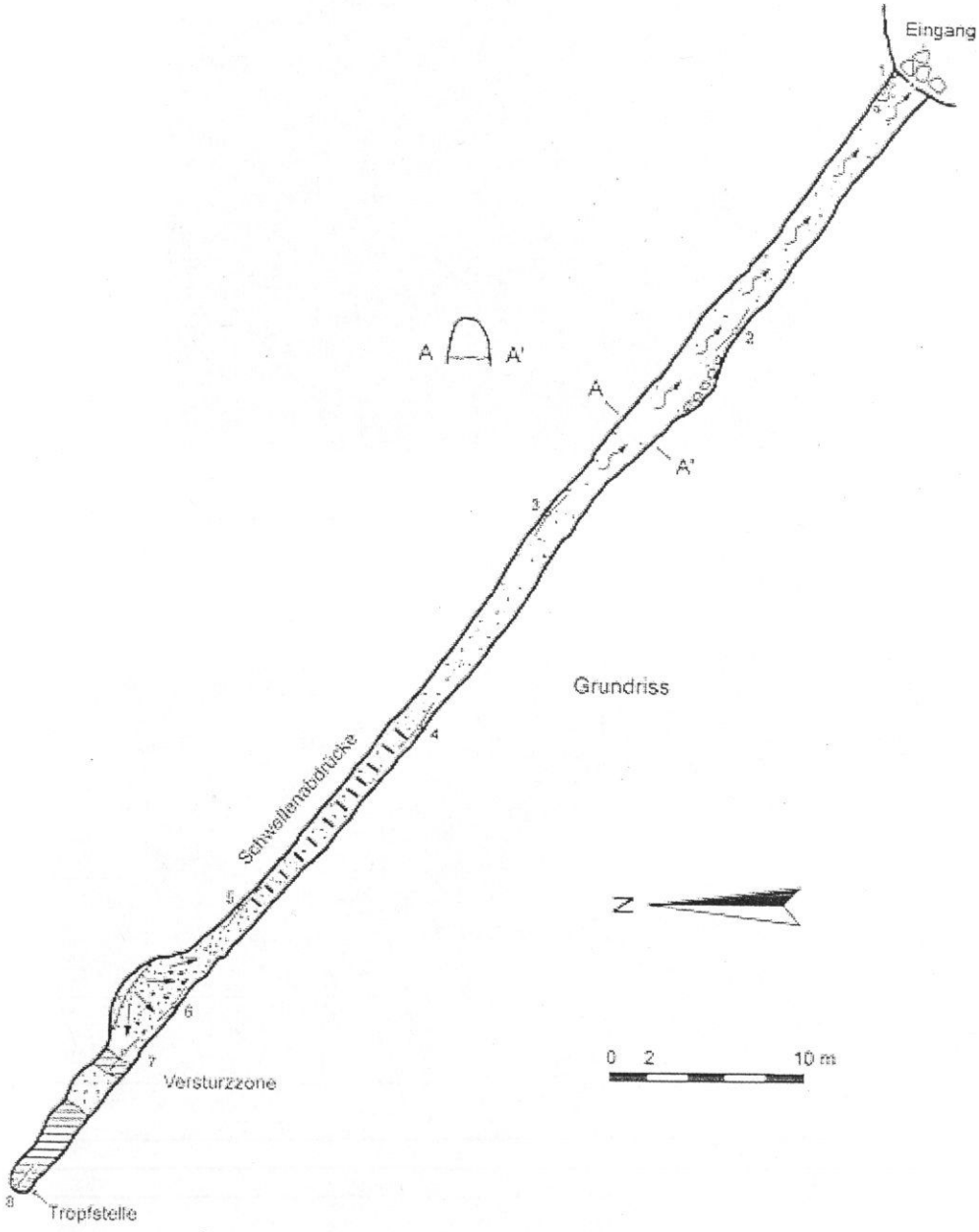

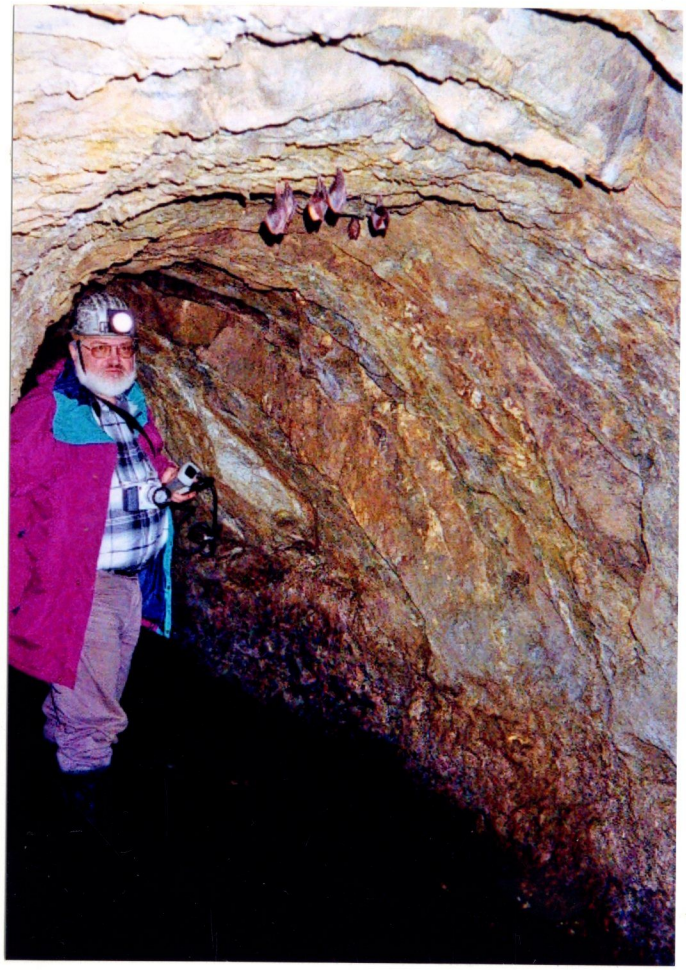

A Lockenhaus melletti Arzgrube egykor vasbánya volt /R.P./

Glashütten mellett találhatók a Mariensteinklüfte /R.P./

BURGENLAND

A goberlingi Stiller-Graben-Stollen bejárati folyosója /R.P./

A Stiller-Graben-Stollen végponti cseppköves aknája /R.P./

BURGENLAND

A Steinstückl lábánál nyílik a Redlschlag-stollen /R.P./

A Redlschlagstollen egyetlen 75 m hosszú egyenes folyosó /R.P./

Eszterhás István

KATASZTERKIEGÉSZÍTÉS MAGYARORSZÁG NEMKARSZTOS BARLANGKETESZTERÉHEZ

(a 2008-ban újonnan nyilvántartásba vett barlangok)

Magyarország nemkarsztos barlangjaira vonatkozó globális írásos katasztert legutóbb 2005-ben jelentettünk meg akkori évkönyvünkben (*ESZTERHÁS I (2005): Magyarország nemkarsztos barlangja – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p. 162-200)*, amely 868 természetes barlangot és 1261 barlangnak titulált mesterséges üreget tartalmaz.

2006-ban 12 újabb nemkarsztos barlangot és 1 nemkarsztos kőzetben lévő mesterséges üreget találtunk. Ezek felsorolásáról a 2006-os évkönyvünkben jelent meg beszámoló (*ESZTERHÁS (2006): Kataszterkiegészítés Magyarország nemkarsztos barlangjaihoz – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p.127-128)*. 2007-ben további 13 természetes, és 2 mesterséges üreget sikerült nemkarsztos kőzetekben találni. Az erről szóló beszámoló a 2007-es évkönyvünkben található (*ESZTERHÁS I. (2007): Kataszterkiegészítés Magyarország nemkarsztos barlangjaihoz – kézirat a Vulkánszpeleológiai Kollektíva Évkönyvében az MKBT és a BI adattárában, Budapest p 143-144)*. 2008-ban további 2 természetes és 4 mesterséges üreget vettünk nyilvántartásba.

Az ezen három évben összesen nyilvántartásba vett 27 természetes barlang és 7 mesterséges üreg bekerült az általunk gondozott digitális kataszterbe is, amely elérhető a **http://geogr.elte.hu/nonkarstic** honlapon.

Ezen írásos kiegészítés csak a Magyarország területén 2008-ban újonnan nyilvántartásba vett 2 természetes és 4 mesterséges üreg felsorolását tartalmazza. **Így jelenleg** (2008. év végén) **már 894 természetes barlangot és 1268 mesterséges üreget tartunk számon Magyarország nemkarsztos kőzeteiben.** A következő felsorolás sorszámai folyamatosan követik az előző években közreadott kataszter és kataszterkiegészítések tételeit.

TERMÉSZETES BARLANGOK

Dömös (a Visegrádi-hegységben) 4900

893. Disznós-árki-barlang (andezitagglomerátum) 60/-13 m

Erdőkürt (a Cserhátban) 5223

894. Erdőkürti-andezitbarlang (andezitagglomerátum) 21,20/+4,00 m

MESTERSÉGES ÜREGEK

Salgótarján-Salgóbánya (Medves-vidék) 5223

1265. Mari nene lyuka (homokkő) *felméretlen*
1266. Nagy-völgyi-tároó (bazalt) 8,22/+1,60 m
1267. Salgóvár déli barlangja (bazalt) 5,00/-3,50 m
1268. Salgóvár északi barlangja (bazalt) 2,00/+0,80 m

5.

EGYÉB TEVÉKENYSÉG

Eszterhás István

2008. ÉVI PROGRAMJAINK

A 2008. évre szóló munkatervünkbe és az ezt dátumokra bontó ún. akciónaptárba foglalt elmaradt. Nem tudtunk elmenni a balatonedericsi Barlangnapra, a salgótarjáni Sziklaorom Hegymászó és Barlangász Klub által rendezett Őszi Szilvás-kői Táborba. A mi saját nyári táborunk is csekély eredményeket hozott. Nem tervezett túrát tettünk a Visegrádi-hegységbe és a Déli-Cserhátba.

Kollektívánk, mint az MKBT szakosztálya tevékenykedik, így nincs határozott taglétszáma, csak minimumlétszáma, nincs tagdíja. Munkánkba, meghirdetett programjainkba olyan egyéni és csoportokhoz tartozó kutatók, érdeklődők kapcsolódnak be, akiknek éppen szimpatikus a program és tudnak erre időt, valamint pénzt is áldozni. Ebben az évben 23 személy tudott több-kevesebb terepi, vagy intellektuális munkát, illetve mindkettőt a szervezett hazai vulkánszpeleológiai kutatásokra, valamint népszerűsítésére fordítani. Ezek a következők voltak:

Buda László,	Gadányi Péter,	Orosz Mihály,
Czenthe Huba,	Godó Róbert,	Prakfalvi András,
Dexler Máté,	Gönczöl Imre,	Prakfalvi Péter,
Eszterhás István,	Horváth Ádám,	Scheidt Tímea,
Fodor Patrik,	Lempochner Dávid,	Serfőző Ferenc,
Fodor Tivadar,	Lukács Attila,	Sívó Zsuzsanna,
Gaál Lajos,	Mocsári Attila,	Szarka Gyula,
	Oláh Csaba	Szentes György

Tevékenységünk anyagi háttere már évek óta megszokottnak tekinthetően szerény volt. Hiába pályáztunk a Karszt és Barlang Alapítványhoz. Csupán a Cholnoky-pályázaton nyertünk a 2007. évi évkönyvünk II. helyezésével 200 ezer forintot, mely összeget az ismeretek feldolgozására és a adminisztrációra használtuk fel. Így a programjainkba bekapcsolódó résztvevőknek ez évben is saját pénzükből kellett finanszírozniuk útiköltségüket, ellátásukat, felszerelésüket.

A következőkben kronológiai rendbe szedve számolunk be röviden a saját és a mások által megrendezett programokon való részvételünkről.

Február 8-án a velünk együttműködő Szent Özséb Barlangkutató csoport megkezdte a Visegrádi-hegységben levő Disznós-árki-barlang feltárását.

Március 28-29. volt a szombathelyi XI. karsztfejlődés Konferencia. Ezen hárman négy előadást tartottunk.

Április 19-edikei MKBT Küldött Közgyűlésen jelen voltunk.

Április 29. május 2. között került sor a X. Nemzetjközi Pszeudokarszt Szimpóziumra az olaszországi Goriziában. Ennek eseményeiről, eredményeiről egy külön cikkben számolunk be.

Május 3-án került sor a Visegrádi-hegységben a négy évvel ezelőtt felfedezett Disznófürdő-barlang felmérésére.

Július 4-12. között tartottuk hagyományos nyári táborunkat, a 24. Vulkánszpeleológiai Tábort Szilváskőpusztán. Ennek eseményeiről, eredményeiről egy-egy külön cikkben olvasható beszámoló.

Július 30-án a keszthelyi Szent Miklós Temetőben búcsúztattuk nagyra becsült tagtársunkat, Gádoros Miklóst. Nekrológja külön cikkben.

Szeptember 1-5. között Koreában, Jeju-szigeten került sor a 13. nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpózium megrendezésére. Ezen hárman vettünk részt és egy előadást tartottunk, meg egy posztert mutattunk be. A szimpózium szakmai üléséről és a kirándulásokról külön illusztrált cikkben számolunk be.

Október 31. – november 2. között került sor a Szentkúti Őszi Táborra. Ezen alkalommal is a Betyár-barlang feltárását folytattuk a Kulcslyuk-szakasz bontásával.

November 7-9. között volt az MKBT megalakulásának 50. évfordulója és ezt követően a Barlangkutatók 14. Szakmai Találkozója Budapesten a MÁFI székházában, melyen vagy tízen képviseltük a kollektívát.

—— Ω Ω Ω ——

Voltak aztán dátumhoz nem köthető, folyamatos tevékenységeink is. Kapcsolataink ápolásáról és az UIS Pszeudokarszt Bizottságában végzett munkánkról szóló részleteket egy külön írásból olvashatják. Egy-egy kutatási témakör (vagy résztéma) lezárásakor tanulmányokat készítünk. A tudományos rendezvényekre vetíthető és írásos előadásokat készítettünk. Szerkesztettük és most is szerkesztjük az angol és német nyelvű nemzetközi pszeudokarsztos folyóiratot, a „Nachrichtenbrief"-et. Gondozzuk és fel-felfrissítjük a nemkarsztos barlangok kataszteri honlapját. Felkérésre tanulmányokat írunk és adunk a nemkarsztos barlangokról.

Eszterhás István

A 24. VULKÁNSZPELEOLÓGIAI TÁBOR

(Salgótarján, Szilváskőpuszta, 2008. július 4-13.)

Nehezen körvonalazódott a tábor helye. Az előző években már voltaképp az egész országot végigtáboroztuk, ahol nemkarsztos barlangoknak legalább egy heti feldolgozását kitevő mennyiségére számíthattunk. A Cserhát-Medves-Vajdavár-vidéken is volt már négy táborunk és számos hétvégi bejárásunk, nem is számolva a salgótarjáni Sziklaorom Hegymászó és Barlangász Klub táborait, melyek jelentős részén ott voltunk. A területről a korábbi táborozások és túrák során 62 barlangot ismertünk meg. Hogy a 2008. évi táborunk ismét e területre lett meghirdetve, azt az indokolta, hogy a salgótarjániakkal közösen rendezve a tábort nem kellett kutatási engedélyt kérni (és kivárni), mert nekik már volt ilyen a területre.

Túl sok reményt újabb barlangok találására nem igen tápláltunk. Egyrészt mert már korábban néhányszor átvizsgáltuk a területet, másrészt nem túl sok „ütőképes", gyakorlott kutató jelentkezett a táborba. A 13 résztvevő közül

4-en voltak 7 napon át,
4-en –"– 3 –"– és
5-en –"– 1 –"– , továbbá volt még 13 látogató, kikkel el-elbeszélgettünk és ezáltal is kevesebb idő maradt a barlangkereső tevékenységre. A tábor eredményeinek bemutatásához mint korábban is némi pénzért pályáztunk a Karszt és Barlang Alapítványhoz, de ez évben még ez a támogatás is elmaradt. Végül is eredmény annyi lett, mint amennyiről ugyanezen évkönyv „Nógrád 2008-ban újonnan fellelt nemkarsztos barlangjai" című fejezetben beszámoltunk.

A kis létszámú csapat már 2008. július 4, pénteken kezdett gyülekezni. Ekkor még barlangos program nem volt, csupán sátorverés, beszélgetés. A következő nap, szombaton a Szilvás-kő újabb átnézése nyitotta meg a tábori tevékenységet. Ekkor került sor a már korábban is ismert Korlátolt-barlang újólag felszakadt részének átvizsgálására. Vasárnap a résztvevők két csapatra szakadva végigjárták a Gortva-völgy felső szakaszát. A völgy magyarországi részén nem találtak barlangot, de túlérve a szlovák terület6re, egy a fővölgybe befutó horhosban sikerült egy újabb homokkőbarlangot találni. Este Takács Sándor vendégházánál köszöntöttük Oláh Csabát névnapja alkalmából. Hétfőn a résztvevők fele Erdőkürtre autózott, ahol megnézték a nem rég felfedezett Erdőkürti-andezitbarlangot. A barlangot a felfedező Prakfalvi Péter mutatta be nem csak nekünk, hanem egy nagy számú civil közönségnek is. Hát az Aggteleki-barlang forgalma sem mindig akkora, mint amilyen e napon az Erdőkürti-andezitbarlanggé volt. Sokan jöttek a falu polgárai közül, az éppen a faluban levő szlovák honismereti gyermektáborból, ott volt a község polgármestere, a Kelet-csrháti Tájvédelmi Körzet vezetője és néhány

munkatársa. Kedden (VII. 8.) a Kis-Szilvás-kőre vonult a csapat. Itt tovább bontottak a „Varga Feri bácsi-féle" barlang feltételezett helyén, illetve két vékony fiúnak sikerült túljutnia a Pók-lyuk Villám-szakaszán, ahol mintegy 13 m-t haladtak tovább. A Pók-lyuk Villám mögötti szakaszából néhány csontleletet is kihoztak. Ezeket Hír János paleontológus átnézte, de jellegtelenségük miatt nem tudott meghatározást adni róluk. Szerdán a Medves-fennsíkra vonult a csapat. Ott sikerült bejutni egy bazaltba vágott mesterséges tárába, ami fel is lett térképezve. Csütörtökön került megtekintésre a Salgóvár bástyájának aljába mélyülő két mesterséges üreg. Még ugyanezen a napon kerestük a Mari nene lyukát, de nem sikerült megtalálni. Néhány homokkőbe mélyedő sziklabemélyedést találtunk, de ezek sehogy sem illettek rá egy barlanglakásra,vagy annak maradványára. Pénteken még fel lett mérve a Korlátolt-barlang új szakasza, majd miután a résztvevők száma már négy főre apadt, abban maradtunk, hogy szombaton (VII. 12-én) végleg felszedjük a sátrainkat és haza megyünk.

NYÁRI TÁBOR

A salgótarjániak és a szentlőrinckátaiak sátor-
csoportja a sípályán /B.L./

Szinte minden este volt tábortűz /B.L./

NYÁRI TÁBOR

Túramegbeszélés /B.L./

Tábori beszámoló a Szent István Rádió riporterének /B.L./

Eszterhás István

BESZÁMOLÓ
A 10. NEMZETKÖZI PSZEUDOKARSZT SZIMPÓZIUMRÓL
Gorizia 2008

A 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium 2008. április 30. és május 2. között az Isonzó menti Gorizia (monarchiabéli nevén Görz) városban került megrendezésre. A barlangtudományok ezen jubileumi összejövetelét az UIS Pszeudokarszt Bizottsága és a helyi „Carlo Seppenhofer" Karsztkutató Központ rendezte. A szervező bizottság munkáját Maurizio Tavagnutti, a fent említett egyesület elnöke irányította. A nemkarsztos barlangokkal foglalkozó rendezvényen 11 ország (A, BR, CZ, D, H, I, IR, NL, PL, RUS, SK) hatvankét kutatója vett részt.

A résztvevők többsége már április 29-én megérkezett és regisztrált a goriziai „Internazionale" Szálló halljában a helyi fogadó bizottságnál kifizetve a költségeket és átvéve információkat. A megnyitó ünnepség és az első napi előadások a középkor történelmi hangulatát árasztó Goriziai vár un. „Grófok Csarnokában" voltak. A hivatalos program után, késő délután lehetőség nyílott a vár múzeumi részének és a – minket magyarokat fölöttébb érintő – Első Világháború Múzeumának a megtekintésére. A második napon az előadások már az Internazionale Szállóban kerültek megrendezésre.

A két előadói napra bejelentett 27 előadásból 22 lett megtartva, mert néhány résztvevő sajnálatos távolmaradás miatt 5 előre jelzett előadás elmaradt. Az előadások egy része a különböző nemkarsztos kőzetekben (homokkő, tufa, bazalt, kvarcit stb.) képződött barlangok és felszíni formák genetikájával foglalkozott. Az előadások egy másik csoportja egy-egy nemkarsztos barlangvidéket (Elbai-homokkőhegység, Mátra, Szardínia, Ladoga-vidék, Zagrosz, Szahara, Malawi) mutatott be. Néhány előadás a nemkarsztos barlangokban található sziklarajzokkal, illetve az ilyen barlangokban kialakított szentélyekkel foglalkozott. A magyar résztvevőktől három előadás hangzott el, úgymint: *ESZTERHÁS I: Középkori barlangmonostorok Magyarországon, ESZTERHÁS I. – SZENTES Gy: A Mátra földtani vázlata és barlangjai,* valamint *GADÁNYI P: A bazaltláva felszíni kérgének felboltozódása alatti barlangok.*

A harmadik nap nagyobb része szakmai kirándulással telt. Mintegy 100 km autóbuszozás után értük el a Gran Monte vidékét a Júliai Elő-Alpokban. Itt előbb megtekintettük a kb. 7 km-es Grotta Nuova di Villanovát, mely a mészkőrétegek közé zárt homokkőréteg eróziójával és felszakadozásával

keletkezett. Aztán átutaztunk Taipanába, ahol a sportcentrum éttermében megebédeltünk, majd megnéztük a „Seppenhofer" Klub itteni barlangkutató házát. Visszaútban még megálltunk a Cornappo-patak mellett és akinek volt kedve-mersze (mintegy 5-6 fő) meg-megmerítve magát átgázolt a hideg és tajtékzó vizű patakon, hogy megnézhesse a 420 m-es Grotta Pre-Oreak bejárati szakaszát. Este pedig az Internazionale Szálló dísztermében a szimpózium záróbankettjére került sor. A banketten ötfogásos vacsorát szolgáltak fel, fellépett a világfesztiválokon számos díjat nyert Lucinicoi Néptánccsoport, átadásra került a szimpózium rendezési jogát jelképező vándorbot a Drezdai Barlang- és Karsztkutató Egyesület vezetőjének, Hartmut Simmert-nek,

A szimpózium ideje alatt tartott ülést az UIS Pszeudokarszt Bizottsága, ahol összegezték az elmúlt két év munkáját, méltatták a legutóbbi nemzetközi rendezvényeket, megvitatták a hamarosan sorra kerülő nemzetközi összejöveteleken (Vercors, Baden, Csezsu, Kerrville) képviselendő irányvonalakat. Elfogadták a következő, 2010-es szimpóziumnak a németországi Königstenben való megrendezését. Az ülés befejezéseként pedig tisztújításra került sor. Ezen Eszterhás István 12 évi elnökség után bejelentette, hogy megromlott egészségi állapotára való tekintettel a jövőben e tisztséget már nem tudja vállalni. Ezt követően a bizottság tagjai rövid egyeztetés után megválasztották a következő tisztségviselőket: Eszterhás István (H) és Jiří Kopecký (CZ) tiszteleti elnökök, Jan Urban (PL) elnök, Rudolf Pavuza (A) alelnök, Gaál Lajos (SK) titkár, Ahmad Afasibian (IR), Soraya Ayub (BR), Hatmut Simmert (D), Maurizio Tavagnutti (I), Marcos Vaqueiro (E) és Marina Vdovec (RUS) elnökségi tagok.

A 10. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium összességében eredményesnek tekinthető, bár szervezettségében valamelyest elmaradt a korábbi pszeudokarsztos rendezvények (Teplý Vrch, Bartkowa, A Coruña) színvonalától. Az esetek többségében nem sikerült egy helyen tartani a résztvevőket. Nem voltak azonos helyen az előadások. A külföldiek különböző szállodákban laktak, a helyiek pedig otthonaikban (illetve ismerőseiknél), így a megszokott esti nagy beszélgetések kiscsoportosra zsugorodtak. Az előadások többsége színvonalas volt. A megteendő nagy távolság miatt egyetlen napra szervezett kirándulás, bár hangulatos és látványos volt, szakmailag csak mérsékelt eredményt nyújtott. Az eddig döntően európai részvétel után látványos fejlődés, hogy a Pszeudokarszt Bizottság tevékenységébe bekapcsolódtak már Észak- és Dél-Amerika, Oroszország és Ázsia kutatói is. Köszönjük a helyi szervezőknek az előkészítő és lebonyolító munkát, a bemutatott látványosságokat.

A X. Pszeudokarszt Szimpóziumnak otthont adó város, Gorizia /SzGy./

A szimpózium első napi rendezvényei a Goriziai várban voltak /Sz.Gy./

PSZEUDOKARSZT SZIMPÓZIUM

A X. Pszeudokarszt Szimpózium megnyitója
a vár Grófok Termében /Sz.Gy./

A szimpózium hallgatósága /Sz.Gy./

Szentes György előadását tartja /E.I./

A szimpózium résztvevőinek egy része /Sz.Gy./

A szimpózioum kirándulása a Gran Monte vidékére vezetett /Sz.Gy./

Átkelés a Cornappo-patakon a Pre-Oreak-barlanghoz /Sz.Gy./

A résztvevők egy csoportja a Villanova-barlang bejáratánál /Sz.gy./

A Villanova-barlang mennyezetét és alját mészkő, oldalfalait flis homokkő alkotja /Sz.Gy./

PSZEUDOKARSZT SZIMPÓZIUM

A szimpózium záróbankettje a goriziai Internazionale Szálló dísztermében /E.I./

A szimpózium rendezési jogát jelképező bot átadása. Balról jobbra: M. Tavagnutti, J. Urban, H. Simmert /E.I./

Szentes György

BESZÁMOLÓ A 13. NEMZETKÖZI VULKÁNSZPELEOLÓGIAI SZIMPÓZIUMRÓL

(Jeju-sziget, Dél-Korea)

A 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpózium a dél-koreai Jeju-szigeten volt (a korábbi térképeken „Csezsu" átírásban található) 2008. szeptember 1. és 5. között. A szimpóziumon 62 résztvevő volt jelen négy kontinens (Európa, Ázsia, Észak- és Dél-Amerika, Ausztrália – Új-Zéland) 22 országából. Ezen kívül még a rendező ország mintegy 30 kutatója és szakembere is jelen volt, részben mint rendező, részben előadóként. Magyarországot Gadányi Péter a Nyugat-magyarországi Egyetem adjunktusa képviselte, de még ide sorolhatjuk e sorok íróját és feleségét is.

A 74 km hosszú és 32 km széles Jeju-sziget 1845 km^2 területével Dél-Korea legnagyobb szigete. A sziget sűrűn lakott, 560.000 fő a lakosság száma. Legmagasabb hegye az 1950 m-es Hallasan, amely egyben Dél-Korea lemagasabb pontja is. A sziget teljes egészében vulkánikus eredetű. Alapja egy negyedkorban keletkezett pajzsvulkán, amely a 100 m mélyen fekvő kontinentális talapzatból emelkedik ki a Sárga-tengerből, a Koreai-félszigettől délre. A legutóbbi vulkáni tevékenység mintegy 1,2 millió éve kezdődött és négy fázison át a jelenkorig tartott. Az utolsó kitörést mintegy 800 évvel ezelőtt jegyezték fel. A kőzetanyag bazalt és ennek igen változatos tufa sorozatai. Néhány trachitbenyomulás is történt, amelyek tanúi a látványos trachitdómok. A kitörések a tenger alatt kezdődtek, majd a fokozatos kiemelkedéssel egyre inkább felszíni vulkáni tevékenység játszódott le. A Halla-hegy tömbje mintegy 25.000 évvel ezelött kitört vulkán maradványa. Az utolsó vulkáni fázisok kiterjedt bazaltláva-folyásokat eredményeztek, amelyekben a szigetre jellemző lávabarlangok alakultak. A legidősebb barlangot 200.000 évnél is régebbinek gondolják. Az utolsó vulkáni tevékenység során 368 parazita kúp (oreum) is keletkezett, amelyek a sziget renkívüli látványosságai közé tartoznak.

A bazaltfolyásokban 120 lávabarlang ismert. Jelentős részük több kilométeres tágas alagút: Leghosszabb a 9020 méteres Bilemot-barlang. Mi a második leghosszabb barlangban, a 7,5 km hosszú Manjang-lávabarlangban jártunk. Ennek fő járata 25 m széles és 30 m magas. A barlangok némelyike összetett emeletes labirintus, más járatok szövevényes deltaszerű elágazásokat formálnak. A járatok falán a lávafolyások szerkezetét, a járatok alján pedig a lávatípusokat lehet megfigyelni. Lávazuhatagok, lávasztalaktitek és lávasztalagmitek változatos méretekben és formákban vannak jelen. A falakon

gyakoriak a falakon az opálkristály-kiválások. A beszivárgó vizek mállasztó hatására látványos elszineződött zónák mutatkoznak.

A sziget néhány lávabarlangjának a világon egyedülálló különleges látványosságai a kalciumkarbonátból álló cseppkőképződmények. Ezek legfőképpen a Dangcheomulgdong- és Yongchendong-lávabarlangok több kilométeres, tágas alagútjaiban figyelhatők meg. Változatos formájú, hófehér, vagy világossárga függő-, álló- és szalmacseppkövek, zászlók és cseppkőlefolyások díszitik a falakat. Képződésük magyarázata viszonylag egyszerű. A lávatömegek fölé a tenger felöl magas mésztartalmú dűnehomok telepedett. A homokon keresztül szivárgó vizek a meszet feloldották és a lávabarlangok repedésein át megjelenő meszes vízből kiváltak a cseppkövek. A cseppkőképződés a nagy mésztartalom és az intenzív szivárgás miatt gyorsan zajlott le, a cseppkövek kora viszonylag fiatal, néhány ezer évre tehető. A Mount Hallasan Nemzeti Parkot és környékét, valamint a lávabarlangokat az UNESCO 2007-ben felvette a világörökségek listájára.

A szimpózium a négycsillagos Sunshine Hotelben zajlott. Itt voltak az előadások és itt laktak szinte kivétel nélkül a résztvevők. A rendezőség kivételesen kedvezményes árakat biztosított úgy a szállás mint az étkezések tekintetében. Az egész szimpóziumot a szervezettség és a rendezés magas színvonala jellemezte. A rendezvényt Kyung Sik Woo professzor az esemény főrendezője nyitotta meg. Az ünnepélyes megnyitón beszédett mondott még a sziget önkormányzatának kormányzóhelyettese, valamint az UIS Vulkán-szpeleológiai Bizottságának elnöke, Jan Paul van der Pas.

Az ötnapos eseményből három napon át tartottak az előadások még két napon közös szakmai kirándulásokon vettünk részt. A mintegy 40 előadás kivétel nélkül színvonalas volt. Először a helyi szakemberek a sziget földtani és barlangtani értékeit mutatták be. Majd a világ különböző részeiről beszámoltak lávabarlangok kutatásairól, így többek között Japán, Izrael, Szíria, Jordánia, Húsvét-sziget, Galapagos-szigetek , Mauricius, Izland, Új Mexikó, Kenya és az Azori-szigetek lávabarlangjaiban folyó kutatásokról szerezhettünk ismereteket. Külön megemlítem Gadányi Péter előadását az izlandi vulkáni barlangokról (Hornito caves on the Aðaldalsharun lava field, Iceland). Ugyanakkor Gadányi Péter egy posztert is szerkesztett Balázs Dénes lávabarlangokkal kapcsolatos utazásairól. A poszter külön sikert aratott a japán részvevők körében, mivel egyik képen Balázs Dénest a japán barlangkutatók körében lehetett látni a Fujijama egyik barlangjánál. Néhány idősebb japán kutató felismerte magát a csoportképen és emlékezett híres hazánkfiára is. Ezen kívül tudományos előadásokat hallottunk a lávabarlangok keletkezéséről, a lávabarlangok ásványairól, a Fujijama falenyomat üregeiről, valamint a mikrobiológiai megfigyelésekről.

Az első közös kiránduláson megtekintettük a Manjang-lávabarlang közönség számára is megnyitott egy kilométer hosszú szakaszát, amely egy látványos lávazuhatagnál végződik. Ez után megmásztuk a Seongsan Ilchulbong elnevezésű tufakúpot, amely a tengeralatti vulkanizmus, majd a felszínre emelkedés látványos tanúja. A nap befejezéseként a Jeju-kőpark szabadtéri kiállítását és felszín alatti múzeumát néztük meg, ahol a szigetről összegyüjtött érdekes lávakőzetek, és egy földtani, néprajzi gyűjtemény tekinthető meg.

A következő közös kiránduláson a Hallim-parkban a közönség számára kiépített lávaalgútakban vezettek végig minket, majd a Sanbangsan trachit dómját másztuk meg a benne található kis barlangból kialakított buddhista templomig. Végül még tufaformációkat és oszlopos elválású bazaltokat láttunk a tengerparton.

Mindezeken túl az UIS Vulkánszpeleológiai Bizottsága és maga az UIS vezető testülete is ülést tartott. Elhatározták, hogy a következő szimpózium 2010-ben az ausztráliai Queensland államban, az Undara-lávabarlangoknál lesz.

A szimpózium ezzel még nem ért véget, szinte mindenki részt vett az ötnapos utókiránduláson. Tulajdonképpen az utókirándulások voltak az igazi barlanglátogatások. Meglátogattuk a 1,5 km hosszú Waheul-barlang lávaoszlopait, lavasztalagmitjait és korall- formációit. Majd bejártuk egy részét a 4,5 km-es Susan-barlang többszintű lávaalgútjainak. Megcsodáltuk 1 km-es Handeul-barlang és a 3 km hosszú Socheon-barlang salakos és fonatos lávából felépült lávapadjait. Az utolsó kirándulási napon megtekintettük Manjang-lávabarlang nem kiépített szakaszait, majd a 2,5 km hosszú látványos Yongcheondong-barlang karbonátos cseppköveiben gyönyörködtünk. A lávafolyosót hosszan díszítik a szebbnél szebb cseppkőképződmények, melyek a már elöbb leírt módon keletkeztek. A barlang mennyezete egy villanyoszlop helyét ásó munkagép alatt szakadt be. Jelenleg egy 10 m mély, létrával kiépített aknán keresztül juthatunk a fő járatba. A barlangnak valaha egy másik bejárata lehetett, ami beomlott. Ezt bizonyítja, hogy régi cseréptöredékek és állatcsontok kerültek elő a járatokból.

Itt kell megjegyezni, hogy az összes barlang a világörökség szellemében szigorúan védett. A fontosabbakat lezárták és bejáratuk környékét kerítéssel vették körül.

A szimpózium záróünnepsége remek hangulatban zajlott le a hotel bárjában. A végén a résztvevők még énekeltek és táncoltak is. Az utolsó kirándulás után még egy nem hivatalos bankettet tartottak a résztvevők, ahol szintén remek hangulat mellett azzal búcsúztak, hogy viszontlátásra 2010-ben Ausztráliában.

VULKÁNSZPELEOLÓGIAI SZIMPÓZIUM

A 13. Vulkánszpeleológiai Szimpózium megnyitója a koreai Jeju-sziget Sunshine Szállójában /Sz.Gy./

A szimpóziumon előadását tartja Gadányi Péter /Sz.Gy./

VULKÁNSZPELEOLÓGIAI SZIMPÓZIUM

A 13. Vulkánszpeleológiai Szimpózium résztvevői
a Halim parkban

Waheul-barlang főfolyosója /Sz.Gy./

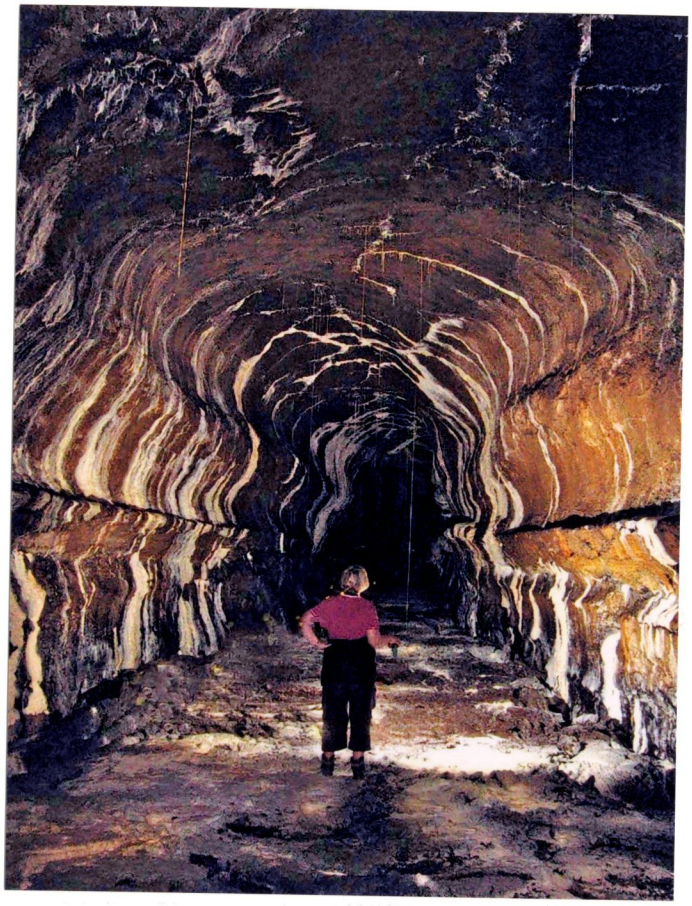

A Yongcheondong-barlang folyosóját mészkőbevonatok márványozzák /Sz.Gy./

Függő kalcitcseppkövek a Yongcheondong-lávabarlangban /Sz.Gy./

Eszterhás István

BARLANGKUTATÓK 14. SZAKMAI TALÁLKOZÓJA

(Budapest, 2008. november 7-9.)

Voltaképp két összejövetel szoros egymást követése miatt vált három napossá a találkozó. Ami Budapesten, a MÁFI Dísztermében került megrendezésre. Az együttes részvételi díj (MKBT tagoknak) 3.000 Ft volt (ezen felül még kétszeri ebédet lehetett előre rendelni, összesen 2.400 Ft-ért). Ezért az összegért kaptunk egy emléklapot, egy füzetet az elhunyt jeles barlangkutatókról, kétszeri büfé-étkezést és üdítőket. A Díszterem előtti standon, illetve a MÁFI könyvtárában lehetett szakmai könyveket vásárolni, valamint egy felszereléseket árusító részleg is kínálta választékát.

A november 7-i nap az MKBT megalakulásának 50. évfordulója alkalmából tartott ünnepi ülés volt. A köszöntések után emléktárgyakat adtak át a még élő alapító tagoknak, köztük Szentes Györgynek, kollektívánk tagjának. Ezt követően méltatások és visszaemlékezések voltak, majd néhány régi csoport és szakosztály beszámolója következett. Ez utóbbi blokkban tartott előadást Eszterhás István is *„A Vulkánszpeleológiai Kollektíva két évtizedes tevékenysége”*-'ről. A pénteki napot szakmai filmek bemutatása zárta.

Másnap (nov. 8-án)kezdődött az összejövetel szakmai találkozója. Elsőként a 2007. évi Cholnoky-pályázat eredményhirdetése volt. Ezen a Vulkánszpeleológiai Kollektíva éves beszámolója, évkönyve II. helyezést ért el (200 ezer forinttal díjazva), valamint egy tagunk (Eszterhás István) az egyéni kategóriában III: helyezett lett (70 ezer forinttal díjazva).

A szakmai előadások sorát szombaton egész nap és vasárnap délelőtt tartották. Szombaton 26 előadásra, vasárnap pedig 10 előadásra került sor. Az előadások 14 %-a, azaz 5 db. pszeudokarsztos volt, szerző és cím szerint: Eszterhás István: *Felszíni gránitformák és gránitbarlangok Galíciában,* Gadányi Péter: *Falenyomat-üregek bazaltlávában,* Slíz György: *A Visegrádi-hegység leghosszabb barlangjának feltárása,* Szentes György: *Beszámoló a dél-koreai Jeju-szigeten tartott 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumról,* Kosztra Barbara – Szabó Zoltán: *Izlandi barlangok térképezése.*

A rendezvénysorozat záróakkordjaként a házigazda intézmény igazgatója, Kordos László bemutatta a MÁFI legkurrensebb leleteit, a rudabányai ősmajmot (*Rudapithecus hungaricus*) és a veszprémi kavicsfogú álteknőst (*Placochelys placodonta*). Az előadások közti hosszabb-rövidebb szünetekben volt lehetőség a szakmai és baráti beszélgetésekre. Jó volt együtt lenni, megismerni egymás eredményeit.

Érdeklődéssel várjuk a következő szakmai találkozót.

Eszterhás István

IN MEMORIAM

Gádoros Miklós, kollektívánk tagja 2008. július 6-án, 72 éves korában családja Balaton parti üdülőházában váratlanul elhunyt.

Temetésén, Keszthelyen Maucha László búcsúztatta, ugyanő írt róla nekrológot az MKBT Tájékoztató szeptember-október havi számában. Maucha sok mindent elmondott, leírt Gádoros Miklósról, de Miklós oly sokoldalú, nagy műveltségű ember volt, hogy lehetetlen 10 percbe, vagy 1 oldalba belesűríteni tevékenységeit. Így a Maucha-féle nekrológból többek közt kimaradt a vulkánszpeleológiai és a hagyományőrző honvédelmi elkötelezettsége. Ezennel csak a Vulkánszpeleológiai Kollektívában végzett barlangkutató munkájának vázlatával szeretnénk kiegészíteni munkásságának értékelését.

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva munkájába 19 éve, 1989-ben kapcsolódott be. Főként a nyári táborok barlangkereső, barlangfeltáró munkájában vett részt. Összesen 18 Vulkánszpeleológiai Táborban 126 napot töltött hasznos, pótolhatatlan tevékenységgel. A Tokaji-hegységtől a Kőszegi-hegységig a nemkarsztos barlangok jelentős részében járt, illetve dolgozott. A barlangtúrák és a megbeszélések alkalmával mindenkinek tudott szakmai és a mindennapi élethez szükséges tanácsokat adni. A legkomolyabb témákba is becsempészte sajátos humorát és az *„Erről jut eszembe egy aktuális vicc"* kezdetű anekdotáit. Az esti tábortüzeknél felejthetetlenek voltak éneklései, köztük saját dalainak bemutatói.

Úgy ígérte, jön a Szilvás-kői Nyári Táborba. Vártuk, – de csak a halálhíre érkezett meg.

Miklós! Nagyon hiányolunk és emlékedet megőrizzük.

IN MEMORIAM

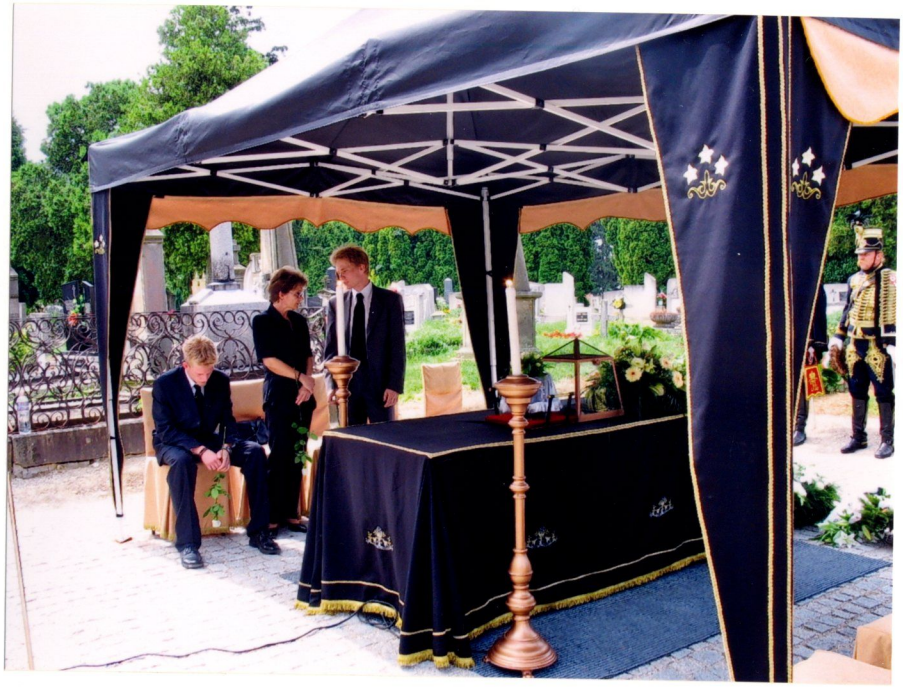

Gádoros Miklós ravatalánál felesége és fiai /E.I./

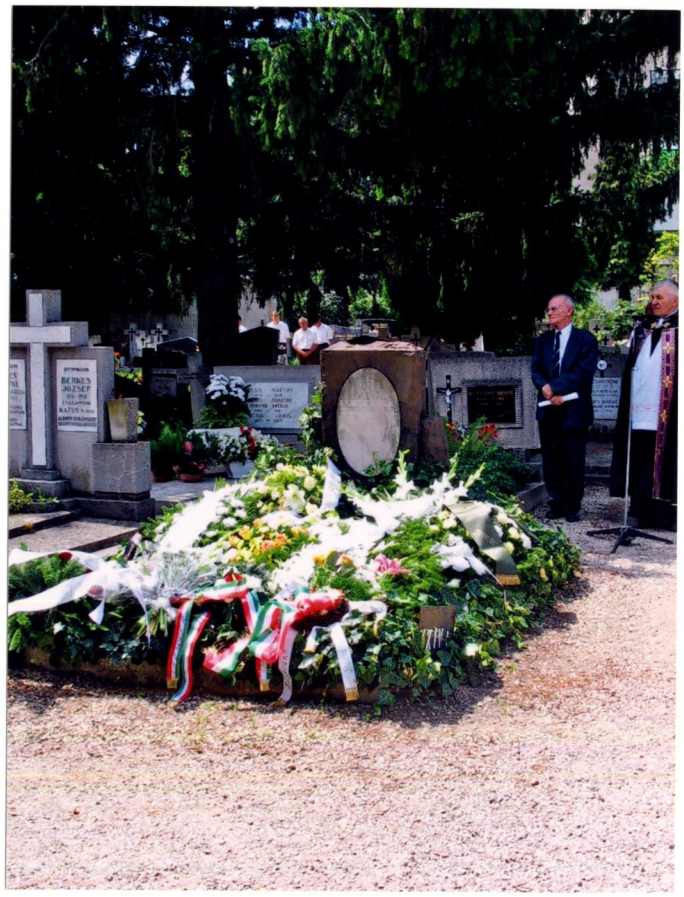

Gádoros Miklós sírja a keszthelyi temetőben /E.I./

IN MEMORIAM

A Gádoros Miklóst búcsuztató barlangkutatók egy csoportja /E.I./

A hagyományőrző honvédelmi klubok is búcsuztatták Gádoros Miklóst /E.I./

Eszterhás István

KAPCSOLATAINK, UIS-TEVÉKENYSÉGÜNK

A Vulkánszpeleológiai Kollektíva az alapítólevélben leírt feladatát mind magasabb szinten csak más szervezetekkel való széleskörű együttműködéssel tudja ellátni. Kapcsolataink fenntartása, ápolása és főként működtetése így nemcsak szociábilis irányultságból, hanem tevékenységünk minél alaposabb művelésének igénye miatt is szükséges.

A hazai barlangkutató csoportok és egyének közül partneri kapcsolatot elsősorban a nemkarsztos barlangokkal is foglalkozókkal tartunk. Kapcsolatunk a legszorosabb a salgótarjáni Sziklaorom Klubbal. Nekik mi adjuk a kutatásvezetőt, ők pedig viszonzásul besegítenek az általunk kezdeményezett feltárásokba és egyéb teendőkbe. Más barlangkutató csoportokkal való munkakapcsolatunk alkalomszerű, többnyire barlangbiológiai meghatározásokat végzünk számukra, közülük pedig néhányan részt vesznek a mi tevékenységünkben. A szervezett barlangkutató társulásokon kívül kitűnő együttműködésünk van a szombathelyi Alpokalja Turista Egyesülettel és a Különleges Mentőszolgálattal. Több egyetemi tanszék, valamint állami és társadalmi szervezet is foglalkozik barlangkutatással. Ezek közül hosszabb ideje jó partneri kapcsolatban vagyunk a budapesti ELTE, a debreceni, a keszthelyi, a miskolci, a szombathelyi és a veszprémi egyetemek néhány tanszékével, a budapesti és a zirci természettudományi múzeumokkal és a Pásztói Városi Múzeummal, a Magyar Állami Földtani Intézettel, a Magyar Gológiai Szolgálat Észak-magyarországi Területi Hivatalával, a Karancs-Medves Természetvédelmi Alapítvánnyal és egy sor nemkarsztos vidéken levő település önkormányzatával. Igen fontos a számos egyéni kutatóval való kapcsolatunk, kiknek kutatási témája beleillik a kollektíva programjába és szívesen kapcsolódnak be tevékenységünkbe. A barlangkutatást felügyelő, összefogó intézetek közül természetes összeköttetésben állunk a KöM Barlangtani Osztályával, a nemkarsztos területket is gondozó nemzeti parkokkal és nyilván a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulattal.

Külföldi kapcsolataink továbbra is intenzívek, hisz ott inkább találunk hasonló témakörben tevékenykedő társadalmi és állami szervezeteket, valamint magánkutatókat, amíg Magyarországon rajtunk kívül csak igen kevesen foglalkoznak nemkarsztos barlangokkal. Tizennyolc európai nemkarsztos barlangokat is kutató csoporttal vagyunk szorosabb, vagy alkalmi kapcsolatban, úgymint: a Centro Ricerche Carsiche "Seppenhofer" (Gorizia), a Centro Speleologico "Etneo" (Catania), a Česká speleologická společnost 20 5-03 (Broumov), a Club Alpinistico Triestino - Gruppo Grotte (Triest), a Clube de Espeleoxía Maúxo (Vigo), a Clubul de Speologie "Liliacul" (Arad), a Gruppo de

Espeleologia "Junonia" (Puntallana), a Gruppo Espeleologico "Niphargus" (Burgos), a Höhlenforschergruppe "Rhein-Main" (Frankfurt am Main), a Höhlenforschungsgruppe "Blaustein" (Hemsbach), a Speleoklub Bielsko Biała (Bialsko Biała), a Komisia pre protapskup východ (Prešov), az Oblastná skupina Rimavská Sobota (Rimavská Sobota), az "Os Montanhieros" Sociadade de Esploração Espeleologica (Angra do Heroismo), a Пещетенклуб "Стринава" (Дряново), a Tauch- und Fahrtenklub "Hannibal" (Wien), a Verein der Dresdener Höhlen- und Karstforscher (Dresden).

A külföldi vulkanológiával és pszeudokarsztokkal is foglalkozó intézmények közül főleg kiadványcserén keresztül ápoljuk a kapcsolatot az alábbiakkal: "Alfred Wegener" Institut für Polar- und Meerforschung (Bremenhafen), Geologikan Tutkimuskeskus (Kuopio), Institut of Geology Academia Sinica (Peking), "Metropolitan" Universiti Dep. of Geography Faculty of Science (Tokyo), Instituto Universitario de Xeoloxia (A Coruña), Universidade dos Açores Dep. de Cienc. Agrares (Angra do Heroismo), Universidad de "La Laguna" Dep. Biologia Animale (La Laguna), Universita Pardubice fakultate chemicko-technologická (Pardubice) - aztán néhány múzeummal, mint a Naturhistosches Museum Wien Karst- und Höhlenkundliche Abteilung (Wien), a Museum de Ciencias Naturales (Santa Cruz de Tenerife).

Legintenzívebb kapcsolatot az UIS néhány bizottságával tartunk. Kiemelkedően jó a kapcsolatunk a Vulkánbarlangok Bizottságával, a Barlangkutatás-történeti Bizottsággal. Kollektívánk adta a Pszedokarszt Bizottság elnökét az előző 12 évben és jelenleg is szerkeszti a bizottság szaklapját, a „Nachrichtenbrief"-et. Sajnos az UIS Titkársággal való kapcsolatunk befagyott, amióta annak prágai központja bejrútira változott. Mi megpróbáltuk felvenni a kapcsolatot Fadi H. Nader-rel, de ő egyetlen megkeresésünkre sem válaszolt.

2008. májusáig irányítottuk az UIS Pszeudokarszt Bizottságát. Anyagi támogatást kértünk az UIS Titkárságától, de még csak nem is válaszoltak. A pénztelenség miatt a kapcsolattartást is csak nehézkesen tudtuk fenntartani. A bizottsági üléseket továbbra is a nemzetközi találkozókhoz kapcsolódva tudtuk megtartani. Ebben az évben egyetlen ülésünk volt az olaszországi Goriziában 2008. április 30-án. Ezen jelentős tisztségváltás történt. Eszterhás István egészségi állapotára való tekintettel nem vállalta tovább a bizottság elnöki teendőit, így Jan Urban lett elnökké megválasztva, továbbá kibővült a bizottsági tagok köre iraki, venezuelai és orosz képviselőkkel. Tisztázódott, hogy a 11. nemzetközi Pszeudokarszt Szimpóziumot a Drezdai Barlang- és Karsztkutató Szövetség rendezi Königsteinben 2010. május 12-16. között. Célzások és utalások történtek, hogy jó volna, ha a 12. Szimpózium Észak-Európában kerülne megrendezésre. Az UIS Pszeudokarszt Bizottságának új vezetősége egy weblapot indított **http://rcswww.urz.tu-dresden.de/~simmert/pkarst** elérhetőséggel.

RÓLUNK ÍRTÁK

(A következő oldalakon az alábbi újságcikkek másolata található)

TARNÓCZI LÁSZLÓ (2008): Praki erdőkürti andezitbarlangja – Népszabadság (vidéki változat, jún. 23.), Budapest

CSUKA ENIKŐ (2008): Páratlan felfedezés Dél-Nógrádban – Nógrád Megyei Hírlap (jún. 28), Salgótarján

HAVJÁR ZOLTÁN (2008): Praki – „Kürtölő", Erdőkürt Község Önkormányzatának időszaki tájékoztató kiadványa (II. szám), Erdőkürt

TARNÓCZI LÁSZLÓ (2008): Nógrádi a legnagyobb andezitbarlang – Szuper Infó Magazin (Nógrád Megye, júl. 10.), Salgótarján p. 6

Praki erdőkürti andezitbarlangja

Tarnóczi László

Magyarország legnagyobb andezitbarlangját fedezte és térképezte fel az elmúlt napokban Erdőkürtön egy salgótarjáni geológus, *Prakfalvi Péter*. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóságán döntenek majd a látogathatóságáról.

Forrásvizek felmérése közben került a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal nógrádi munkatársa megyéje nyugati felébe. Prakfalvi Péter úgy gondolta, ha már Erdőkürtön jár, szétnéz a falutól távol eső, elhagyott andezitbányában. Itt talált rá arra az üregre, amely – mint később kiderült – egy háromágú barlang bejárata. Olyan üregrendszerről van szó, amelyet a vulkánkitörés idején a szétrobbanó forró kőzetdarabok és különböző gázok törmelékárja a nedves kőzetre ráfolyva alakított ki.

Az erdőkürti barlang évmilliókig zárvány lehetett a föld felszíne alatt, amely csak a kőbányászati tevékenység nyomán nyílt meg. A geológus szerint a barlangban semmiféle képződménynek – azaz sem emberi, sem állati életnek – nem találta nyomát.

A harminc méter hosszú és 2-2,5 méter magas Praki-barlang különlegessége, hogy az egyidős a körötte lévő kőzetekkel, vagyis 15 millió éves. Bejáratát feltehetően az egykori erdőkürti kőbányászattal nyitották meg, valamikor a két világháború közötti időben.

Vulkanikus kőzetekben találhatók olyan úgynevezett konzekvenciabarlangok is, amelyek nem egyidősek az azokat körülvevő kőzetekkel. Azoktól jóval később, valamilyen emberi beavatkozás nyomán alakultak ki. Szakemberektől megtudtuk: a Salgótarjánt körülvevő hegyekben ilyenek a szilváskői hasadékbarlangok, amelyek az elhagyott szénbányajáratok beszakadása nyomán keletkeztek. Ezek hossza akár több száz méter is lehet, ám ekkora méretű, természetes módon kialakult vulkanikus barlangot még nem fedeztek fel. A leghosszabb mostantól a harmincméteres erdőkürti andezitbarlang, amelyet felfedezőjének rövidített családnevéről Prakinak neveztek el.

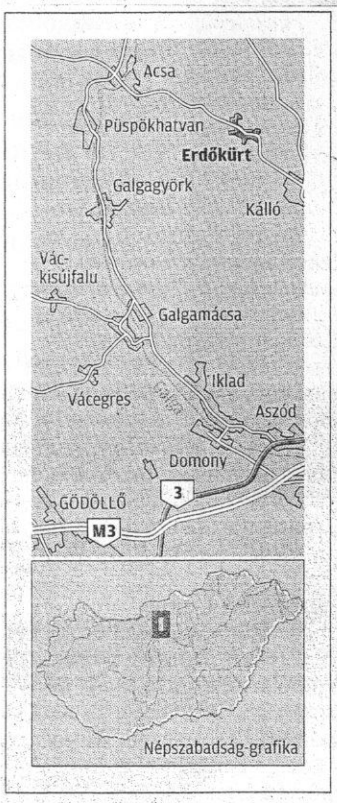

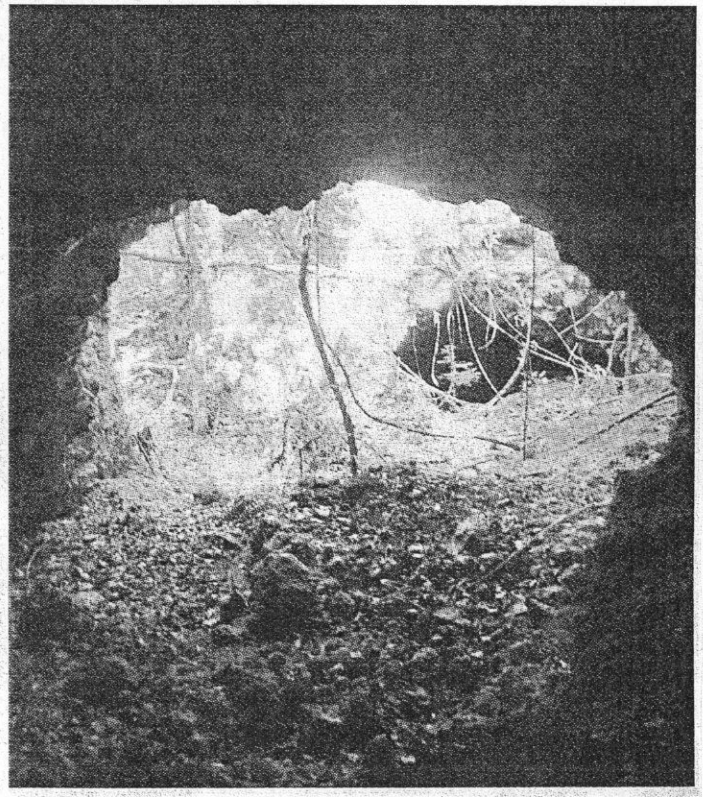

Várhatóan szigorúan védett barlanggá nyilvánítják

A történethez hozzátartozik: a kőbányászok tudhattak az üregről, igaz, erre már a faluban élő idősek sem emlékeznek. Tudományos berkekben és a nagyközönség előtt azonban mind ez idáig rejtve volt Magyarország legnagyobb andezitbarlangja. Mivel a hazai andezitbarlangok jeles kutatója, *Eszterhás István* betegsége miatt nem tudott az erdőkürti kőbányába elmenni, így Prakfalvi Péter fiával, *Andrással* és Szlovákiában élő geológus kollégájával, *Gaál Lajossal*, végezte a hitelesítést, majd készítette el a barlang dokumentációs anyagát.

Mint megtudtuk, a felfedezést a tudományos előírások szerint hivatalos úton bejelentették a területen illetékes Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának, ahol döntenek majd látogathatóságáról, annak módjáról s az ehhez szükséges kiépítésről. Információink szerint az erdőkürti barlangot várhatóan szigorúan védetté nyilvánítják.

NÓGRÁD MEGYEI HÍRLAP
www.nogradmegyehirlap.hu
2008. JÚNIUS 28., SZOMBAT XIX. ÉVFOLYAM, 149. SZÁM KÖZÉLETI NAPILAP ÁRA: 95 FT ELŐFIZETVE: 72 FT

Páratlan felfedezés Dél-Nógrádban!

Hazánk eddigi legnagyobb andezitbarlangjára bukkant pár hete a Nógrád megyei Erdőkürt határában Prakfalvi Péter salgótarjáni geológusmérnök. Források mérése közben lelt rá a háromágú, harminc méter hosszú képződményre. A barlang látogathatóságáról a Bükki Nemzeti Park Igazgatósága dönt majd.

Csuka Enikő

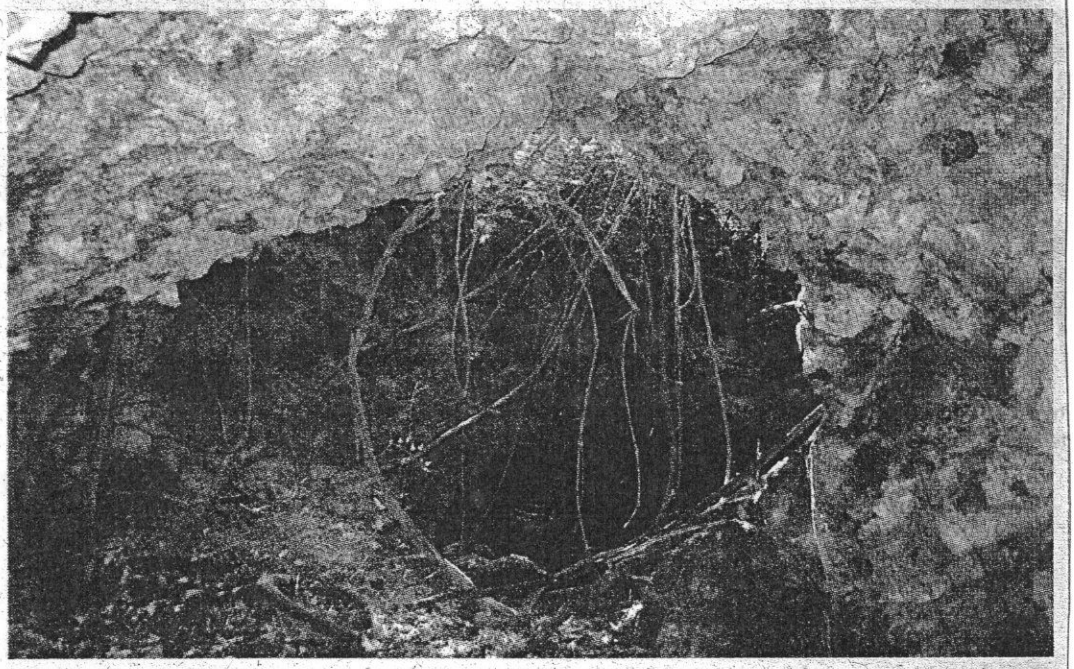

Erdőkürt. – Ahhoz, hogy az ember találjon valamit, le kell hajolnia! – fogalmazott nem mindennapi felfedezése kapcsán Prakfalvi Péter geológus-mérnök, akire nemrégiben mosolygott rá a kutatók szerencséje. A Magyar Bányászati és Földtani Hivatal Nógrád megyei munkatársa forrásvizek mérése közben került Erdőkürt közelébe. Ekkor kapott kedvet ahhoz, hogy ellátogasson az elhagyatott andezitbányához...

Itt lelt rá arra az üregre, ami valójában egy háromágú barlang bejárata.

– A föld alatti rendszert a vulkánkitörés során szétrobbanó forró kőzetdarabok és különböző gázok törmelékei a nedves kőzetre ráfolyva alakították ki. Az erdőkürti andezitbarlang 15 millió éves és egyidős a körülötte található kőzetekkel. Évmilliókig zárvány lehetett a föld felszíne alatt, de az egykori erdőkürti kőbányászatnak köszönhetően, valamikor a két világháború között, megnyílt a bejárat. Nem tartom valószínűnek, hogy akár őslénytani, akár régészeti lelőhelyként számon lehetne tartani ezt a területet, mivel semmiféle képződményre nem bukkantunk – tudtuk meg a geológus-mérnöktől.

Felfedezésén túl három dolgot emelt ki:

– Először is, maga a kutatómunka a nagyszüleimhez vezethető vissza, ők meséltek a barlang létezéséről ugyan, de konkrétumot sohasem említettek. Még a 21. században is akadnak olyan események, melyek azt bizonyítják, hogy még mindig akadnak ismeretlen dolgok kis hazánkban! A harmadik tény, hogy csak az veszi észre ennek a felfedezésnek a jelentőségét, aki igazán ért a barlangokhoz.

A két, két és fél méter magas, csaknem 30 méter hosszú képződmény az Erdőkürti andezitbarlang (Praki- barlang) nevet kapta. Mivel a hazai andezitbarlangok első számú kutatója, *Eszterhás István* betegsége miatt nem tudott részt venni a barlang feltérképezésében, a kutató fiával, *Andrással* és szlovákiai geológus kollégájával, *Gaál Lajossal* végezte a hitelesítést, készítette el az üreg dokumentációs anyagát.

Magyarországon jelenleg körülbelül kettőszáz nem karsztos barlangot tartanak számon. Ezek nagy része két-három méter hosszú, ezért is fontos a szóban forgó képződmény, ami 30 méteres hosszúságával jelenleg a dobogó legfelső fokán áll. Napjainkban Magyarországon 4022 barlang szerepel a nyilvántartásban, ebből 152 Budapest területén található. Ezek közül 145 fokozottan védett, 304 pedig megkülönböztetett védelem alatt áll. Hazánkban nyolc barlang tartozik az úgynevezett idegenforgalmi kategóriába, ezeket a múlt évben csaknem 440 ezren látogatták meg.

A felfedezést az előírásoknak megfelelően hivatalos úton bejelentették az illetékes Bükki Nemzeti Park igazgatóságának, ahol majd döntés születik az esetleges látogathatóságról és kiépítésről.

A geológus-kutatónak pedig szándékában áll még tovább kutatni az Erdőkürti andezitbarlangot.

Erdőkürt község Önkormányzatának
tájékoztató kiadványa
Alapította: Vadovics János

2008. II. szám

Praki

Mielőtt még bárki sajtóhibára kezdene gyanakodni, sietek elárulni, hogy egy barlang nevéről van szó, amely ráadásul nem valamelyik egzotikus országban található, hanem Erdőkürt határában.. A háromágú, 30 méter hosszúságú andezitbarlangot júniusban fedezte fel (legalábbis hivatalosan és tudományosan) Prakfalvi Péter geológus. A képződmény 15 millió éves és Magyarországon a legnagyobbnak számít. A kutató emberi vagy állati életre utaló nyomokat nem talált. A barlang látogathatóságáról illetve védetté nyilvánításáról a területileg illetékes Bükki Nemzeti Park Igazgatósága dönt.

Aki kedvet érez ahhoz, hogy Prakfalvi Péterrel ellátogasson a barlanghoz, az július 7-én hétfőn délután fél kettőkor ezt megteheti. Gyülekező a Kultúrház előtt.

Bővebb információ és Styevko Mihály képei a barlangról megtalálhatók a **www.erdokurtfaluvedo.hu** honlapon a „Híresek lettünk" menüpont alatt.

/A Népszabadság cikke felhasználásával: Havjár Zoltán/

KÜRTÖLŐ

Erdőkürt község Önkormányzatának időszaki tájékoztató kiadványa

- ***Alapította:*** *Vadovics János*
- ***Szerkesztő:*** *Havjár Zoltán*
- ***Felelős kiadó:*** *Paszterovics János, polgármester*

Megjelenik 220 példányban

SZUPER INFÓ MAGAZIN
NÓGRÁD MEGYE
OTTHON AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN!
2008. július 10.
WWW.SZUPERINFO.HU
XIX/28.

A tartalomból:

Nógrádi andezitbarlang

Magyarország legnagyobb andezitbarlangját fedezte és térképezte fel a közelmúltban Prakfalvi Péter salgótarjáni geológus. A harminc méter hosszú és 2–2,5 méter magas Praki-barlang különlegessége, hogy az egyidős a körötte lévő kőzetekkel, vagyis 15 millió éves. **6. oldal**

SZUPERINFÓ MAGAZIN

TUDOMÁNY

Nógrádi a legnagyobb andezitbarlang

Magyarország legnagyobb andezitbarlangját fedezte és térképezte fel a közelmúltban Prakfalvi Péter salgótarjáni geológus. A harminc méter hosszú és 2–2,5 méter magas Praki-barlang különlegessége, hogy az egyidős a körötte lévő kőzetekkel, vagyis 15 millió éves. Bejáratát feltehetően az egykori erdőkürti kőbányászattal nyitották meg, valamikor a két világháború közti időben.

Forrásvizek felmérése közben került a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal nógrádi munkatársa megyénk nyugati felébe. Prakfalvy Péter úgy gondolta, ha már Erdőkürtön jár, szétnéz a falutól távol eső, elhagyott andezitbányában is. Itt talált rá arra az üregre, amely mint később kiderült, egy háromágú barlang bejárata. Vulkáni piroplasztikumban lévő barlangról van szó, vagyis olyan üreg(rendszer)ről, amelyet a vulkánkitörés idején a szétrobbanó forró kőzetdarabok és különböző gázok törmelékárja a nedves kőzetre ráfolyva alakított ki.

Az erdőkürti barlang évmilliókig zárvány lehetett a föld felszíne alatt, amely csak a kőbányászati tevékenység révén nyílt meg. Erre abból következtetett a geológus, hogy a barlangban semmiféle képződménynek, azaz sem emberi, sem állati életnek nyomát nem lelte.

Magyarország gazdag a karsztosodás révén létrejött barlangokban, s vulkáni tevékenység révén létrejötteket is dokumentálnak felénk szép számmal. Ilyen gázhólyagból lett üreg például a Mátrában a Vidróczki-barlang, vagy a sámsonházi Várhegy kőbányájában lévő, ám azok csak néhány méter hosszúak, vagyis lényegesen kisebbek az erdőkürtinél.

Vulkanikus kőzetekben találhatók olyan úgynevezett konzekvencia barlangok is, amelyek nem egyidősek az azokat körülvevő kőzetekkel. Azoktól jóval később, valamilyen emberi beavatkozás nyomán alakultak ki. A Salgótarjánt ölelő hegyekben ilyenek a szilvaskői hasadékbarlangok, amelyek az elhagyott szénbányajáratok beszakadása nyomán keletkeztek. Ezek hossza akár több száz méter is lehet, ám ekkora méretű, természetes módon kialakult vulkanikus barlangot még nem fedeztek fel. A leghosszabb ilyen mostantól a harmincméteres Erdőkürti andezitbarlang, amely a felfedezőjének rövidített családnevét, a Prakit is megkapta.

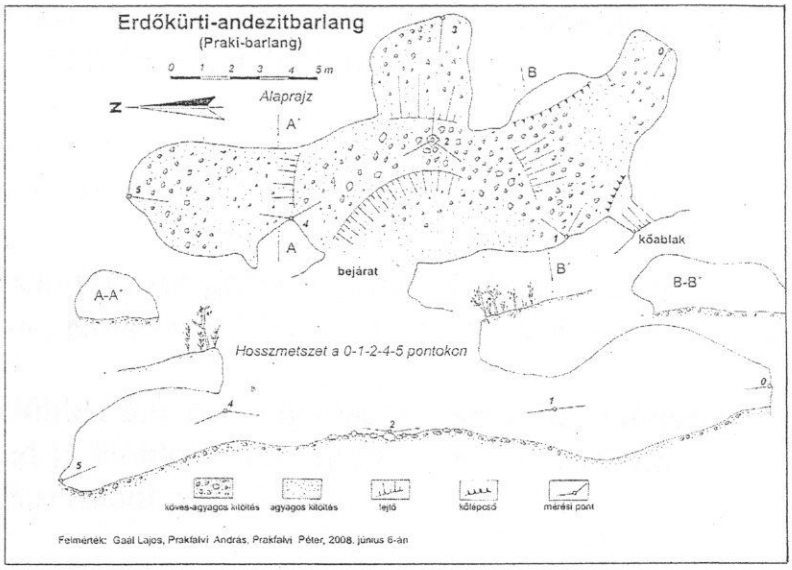

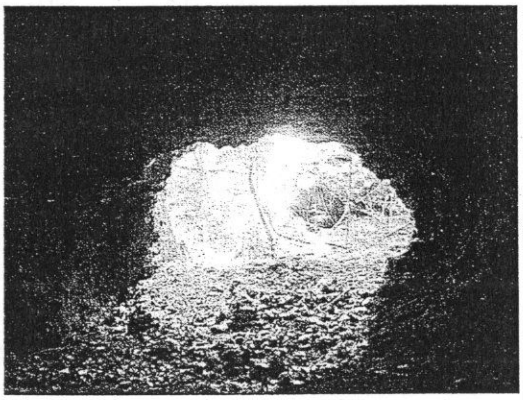

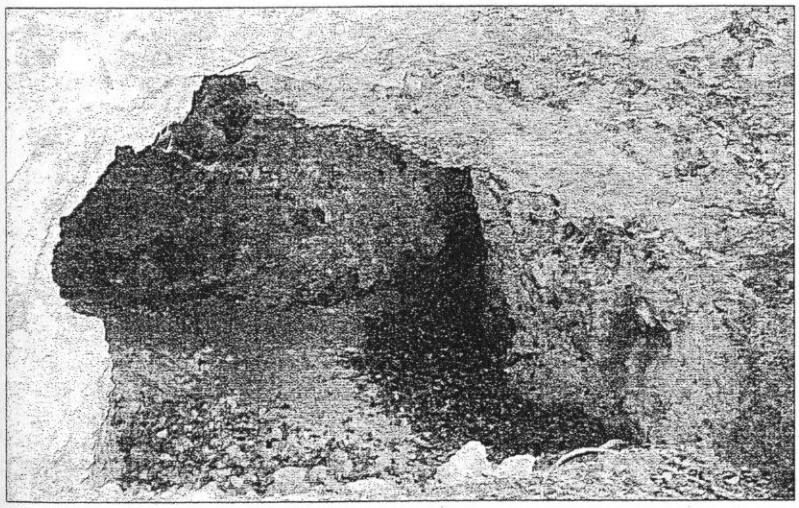

A kőbányászok tudhattak az üregről, igaz, erre már a faluban élő idősek sem emlékeznek. Tudományos berekben és a nagyközönség előtt azonban mind ez ideig rejtve volt Magyarország legnagyobb andezitbarlangja. Mivel a hazai andezitbarlangok jeles kutatója, Eszterhás István betegsége miatt nem tudott az erdőkürti kőbányába elmenni, így Prakfalvi Péter saját fiával, Andrással és szlovákiai geológus kollégájával, Gál Lajossal végezte a hitelesítést, majd készítette el a barlang dokumentációs anyagát. Ezt követően a felfedezést a tudományos előírások szerint hivatalos úton bejelentették a területen illetékes Bükki Nemzeti Park Igazgatóságának ahol döntenek majd a látogathatóságáról, annak módjáról s ez esetben a szükséges kiépítéséről. Az Erdőkürti-andezitbarlangot, vagyis a Prakit várhatóan szigorúan védett barlanggá nyilvánítják.

Tarnóczi László

Barlangnak azt az üreget, hasadékot nevezzük, amely természetes úton jött létre, három méternél nagyobb, s egy ember belefér. A nem karsztos barlangot körülbelül kétszázat tartanak nyilván Magyarországon. Ezek között andezit-piroklasztikumok csak üreg méretűek, azaz csak két-három méter hosszúak vannak, ezért különleges a mostani felfedezés. Magyarországon jelenleg 4022 barlang található, 152 Budapest területén. Ebből 145 fokozottan védett, 304 pedig megkülönböztetett védelem alatt áll. Hazánkban nyolc barlang tartozik az úgynevezett idegenforgalmi barlangok kategóriájába, s további 9 barlangban engedélyezett az úgynevezett kalandturizmus.

2008-BAN MEGJELENT ÍRÁSAINK

ESZTERHÁS ISTVÁN (2004-2005): Magyar Hegyisport és Turista Enciklopédia (könyvismertetés) – Karszt és Barlang, Budapest p. 26 (megjelent 2008-ban)

ESZTERHÁS ISTVÁN (2004-2005): Emléktábla Loksa Imre tiszteletére – Karszt és Barlang, Budapest p. 72 (megjelent 2008-ban)

ESZTERHÁS ISTVÁN (2004-2005): A 8. Nemzetközi Pszeudokarszt Szimpózium – Karszt és Barlang, Budapest p. 97-98 (megjelent 2008-ban)

ESZTERHÁS ISTVÁN (2007): Examples for genesis of the sandstone caves in Hungary – Nature Conservation, Kraków p. 13-21 (megjelent 2008-ban)

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Höhlen auf der ungarischen Seite des Günser Gebirges – in E. Keck (Red.): Höhlen und Stollen im Burgenland – Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt p. 21-23

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Kleine Beerrigelzelle – in E. Keck (Red.): Höhlen und Stollen im Burgenland – Landesmuseum Burgenland, Eisenstadt p. 57-58

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): A Tarjánka-szurdok, ahová nem vezet turistajelzés – Hegyisport és Turista Magazin (IV. évf. 4. szám), Budapest, p. 36-37

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Barlangkutató tábor a Palócföldön – MKBT Tájékoztató (máj-jún.), Budapest, p. 3-4

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Bericht über das Pseudokarstsymposium / Report ont he Pseudokarst Symposium – Nachrichtenbrief (Nr. 18. Juni), Isztimér p. 1-7

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Beszámoló a 10. Pszeudokarszt Szimpóziumról (Gorizia 2008) – MKBT Tájékoztató (júl-aug.), Budapest, p. 4-5

ESZTERHÁS ISTVÁN (2008): Mondák és elbeszélések a Vajdavár barlangjáról / Sagen und Erzählungen von der Höhle der Woiwodeburg – Proceedings of the „ALCADI '06" Konference, Budapest p. 23-32

ESZTERHÁS ISTVÁN – TAKÁCSNÉ BOLNER KATALIN (2004-2005): Beszámoló az „ALCADI 2004"-ről – Karszt és Barlang, Budapest p. 99 (megjelent 2008-ban)

ESZTERHÁS ISTVÁN – SZENTES GYÖRGY (2008): A Mátra földtani vázlata és barlangjai – Karsztfejlődés XI. Konferencia programja és az előadások összefoglalója, Szombathely p. 33

ESZTERHÁS ISTVÁN – SZENTES GYÖRGY (2008): A Mátra földtani vázlata és barlangjai – Karsztfejlődés XIII. tanulmánykötet, Szombathely p. 23-42

GADÁNYI PÉTER (2008): Barlangok kialakulása bazaltláva kérgek felboltozódása alatt – Karsztfejlődés XI. Konferencia programja és az előadások összefoglalója, Szombathely p. 35

GADÁNYI PÉTER (2008): Tengeri abráziós barlang képződése hialoklasztikus lávadelta rétegsorában – Nyugat-magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi Központ Tudományos Közleményei XVI. Természettudományok 11. Szombathely p. 59-71

SZENTES GYÖRGY (2008): Relict abrasion caves in New Zealand – Nature Conservation, Kraków p. 69-76 (megjelent 2008-ban)

SZENTES GYÖRGY (2008): Felszínformák és barlangok az Észak-nigériai gránitokban – Karsztfejlődés XI. Konferencia programja és az előadások összefoglalója, Szombathely p. 32

SZENTES GYÖRGY (2008): Felszínformák és barlangok az Észak-nigériai gránitokban – Karsztfejlődés XIII. előadáskötet, Szombathely p. 2001-213

SZENTES GYÖRGY (2008): Világörökség Dél-Ausztráliában, Naracoorte – Hegyisport és Turista Magazin (IV. évf. 8. sz.), Budapest p. 16-17

SZENTES GYÖRGY (2008): XIII. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpózium (Jeju-sziget, Dél-Korea) – MKBT Tájékoztató (nov-dec.), Budapest p. 8-11

SZENTES GYÖRGY (2008): Jeju-sziget, Dél-Korea, Lávabarlangok szigete – Hegyisport és Turista Magazin (IV. évf. 12. sz.), Budapest p.16-17

2008-BAN TARTOTT ELŐADÁSAINK

ESZTERHÁS ISTVÁN – SZENTES GYÖRGY: A Mátra földtani vázlata és barlangjai – Karsztfejlődés XI. Konferencia, Szombathely, 2008. márc. 29.

GADÁNYI PÉTER: Barlangok kialakulása bazaltláva kérgek felboltozódása által – Karsztfejlődés XI. Konferencia, Szombathely, 2008. márc. 29.

SZENTES GYÖRGY: Felszínformák és barlangok az Észak-nigériai gránitokban – Karsztfejlődés XI. Konferencia, Szombathely, 2008. márc. 29.

ESZTERHÁS ISTVÁN: Mittelalterliche Höhlenmünster in Ungarn – 10th International Symposium on Pseudokarst, Gorizia, 2008. ápr. 30.

ESZTERHÁS ISTVÁN – SZENTES GYÖRGY: Geological sketch and the caves of the Mátra Mountains in Hungary – 10th International Symposium on Pseudokarst, Gorizia, 2008. ápr. 30.

GADÁNYI PÉTER: Caves under uplifted surface crusts of basaltlava flows – 10th International Symposium on Pseudokarst, Gorizia, 2008. ápr. 30.

GADÁNYI PÉTER: Hornito caves ont he Aðaldolsharun lava field, Iceland – 13th International Symposium on Vulcanspeleology, Jeju, 2008. szept. 1.

GADÁNYI PÉTER: Research worrk into lava caves of the Hungarian geographer Dénes Balázs (poster) – 13th International Symposium on Vulcanspeleology, Jeju, 2008. szept. 1-5.

ESZTERHÁS ISTVÁN: A Vulkánszpeleológiai Kollektíva két évtizede – Barlangkutatók Szakmai Találkozója, Budapest, 2008. nov. 7.

ESZTERHÁS ISTVÁN: Felszíni gránitformák és gránitbarlangok Galíciában – Barlangkutatók Szakmai Találkozója, Budapest, 2008. nov. 8.

GADÁNYI PÉTER: Falenyomat-üregek bazaltlávában – Barlangkutatók Szakmai Találkozója, Budapest, 2008. nov. 8.

SZENTES GYÖRGY: Beszámoló a dél-koreai Jeju-szigeten tartott 13. Nemzetközi Vulkánszpeleológiai Szimpóziumról – Barlangkutatók Szakmai Találkozója, Budapest, 2008. nov. 9.